

Technická univerzita v Liberci

Ekonomická fakulta

Studijní program: N 6202 Hospodářská politika a správa

Studijní obor: Pojišťovnictví

POJISTNÉ PODVODY

Insurance Frauds

DP-EF-KPO-2010-04

Bc. ALŽBĚTA FRIMLOVÁ

Vedoucí práce: Prof. Ing. Eva Ducháčková, CSc. - KPO

Konzultant: JUDr. Pavel Kosek

Počet stran: 89

Počet příloh: 8

Datum odevzdání: 6. května 2010

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím diplomové práce a konzultantem.

V Liberci, 5. května 2010

Alžběta Frimlová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí diplomové práce Prof. Ing. Evě Ducháčkové, CSc. za trpělivost a za cenné rady a připomínky, kterými přispěla k vypracování této práce. Také bych ráda poděkovala JUDr. Pavlu Koskovi za odborné připomínky a nápady. Dále bych chtěla poděkovat své rodině za podporu, důvěru a trpělivost.

Anotace a klíčová slova v českém jazyce

ANOTACE

Cílem diplomové práce „Pojistné podvody“ je komplexněji analyzovat problematiku pojistných podvodů ze čtyř hledisek. Nejprve je pojistný podvod rozebírán z pohledu trestního práva, tedy jako trestný čin. Ve druhé kapitole se práce zabývá pojistným podvodem v rámci hospodářské kriminality. V další kapitole je práce zaměřena na oblast pojišťovnictví, pojistný podvod je zkoumán z pohledu pojišťovny a pojištěných. Čtvrtá kapitola uvádí různé druhy statistik, které se týkají pojistných podvodů. Ke splnění základního cíle diplomové práce je prostřednictvím vlastního dotazníku posuzována citlivost obyvatelstva na pojistné podvody a hodnocen vztah lidí k problematice podvodů v pojišťovnictví. V rámci vlastního statistického šetření je na pojistný podvod nahlíženo z různých úhlů, zajímavé je srovnání názorů pracovníků v oboru pojišťovnictví, zaměstnanců Policie ČR, studentů a lidí, kteří nepatří do některé ze zmiňovaných skupin.

KLÍČOVÁ SLOVA

Pojistný podvod, trestný čin, trestní právo, hospodářská kriminalita, finanční kriminalita, pojišťovnictví, pojišťovna

Anotace a klíčová slova v anglickém jazyce

ANNOTATION

The aim of the thesis “Insurance frauds” is to provide an analysis of insurance frauds from four main aspects. Firstly, insurance fraud is analyzed from the perspective of criminal law, namely as a special criminal act. In the second chapter of the work it deals with insurance fraud in the context of economic crime. Further the work is aimed at the insurance, insurance fraud is investigated from the perspective of insurance companies and insured. The fourth chapter describes various types of statistics relating to insurance fraud. To meet the basic objective of this thesis it is used my own questionnaire to assess the sensitivity of the population to insurance fraud and assess the overall relationship of people to the issue of fraud in insurance. In my own survey of insurance fraud it is viewed from different angles, it is interesting to compare views of workers in the field of insurance, police staff, students and people who do not belong to any of the mentioned groups.

KEYWORDS

Insurance Fraud, Criminal Act, Criminal Law, Economic Crime, Financial Crime, Insurance Industry, Insurance Company

Obsah

ÚVOD.....	13
1 POJISTNÝ PODVOD Z POHLEDU TRESTNÍHO PRÁVA	16
1.1 Právní úprava pojistného podvodu v minulosti	16
1.2 Současná právní úprava pojistného podvodu.....	18
1.2.1 <i>Boj o lepší právní legislativu spjatý s prací ČAP</i>	18
1.2.2 <i>Skutková podstata trestného činu pojistného podvodu</i>	21
1.2.3 <i>Sankce ukládané za trestný čin pojistného podvodu</i>	24
1.3 Právní úprava pojistného podvodu účinná od 1. ledna 2010	25
2 POJISTNÝ PODVOD V RÁMCI HOSPODÁŘSKÉ KRIMINALITY	28
2.1 Vymezení pojmů hospodářská, ekonomická a finanční kriminalita	28
2.1.1 <i>Pojem hospodářská kriminalita</i>	29
2.1.2 <i>Pojmy ekonomická a finanční kriminalita</i>	31
2.2 Příčiny a kriminogenní faktory hospodářské kriminality	33
2.2.1 <i>Vliv společenského prostředí</i>	34
2.2.2 <i>Ekonomické důvody</i>	35
2.2.3 <i>Vliv právního rámce</i>	36
2.2.4 <i>Justiční systém</i>	36
2.2.5 <i>Otevření hranic</i>	36
2.3 Druhy hospodářské kriminality.....	37
2.3.1 <i>Trestné činy hospodářské</i>	37
2.3.2 <i>Trestné činy proti majetku</i>	37
2.4 Pojistný podvod z pohledu kriminalistického.....	39
2.4.1 <i>Typová kriminalistická charakteristika pojistného podvodu</i>	39
2.4.2 <i>Typické stopy daného typu trestných činů</i>	42
2.4.3 <i>Zvláštnosti předmětu vyšetřování</i>	43
2.4.4 <i>Typické podněty k vyšetřování a jejich zvláštnosti</i>	43
2.4.5 <i>Typické vyšetřovací situace</i>	44
2.4.6 <i>Typické počáteční úkony a jejich zvláštnosti</i>	45
2.4.7 <i>Typová vyšetřovací verze a zvláštnosti vytyčování vyšetřovacích verzí, plánování a organizace vyšetřování</i>	45

2.4.8 Zvláštnosti následné etapy vyšetřování.....	46
2.4.9 Zvláštnosti zapojení veřejnosti do vyšetřování	47
3 POJISTNÝ PODVOD Z POHLEDU POJIŠŤOVACÍHO	48
3.1 Klasifikace podvodů v pojišťovnictví.....	48
3.2 Indikátory pojistných podvodů	49
3.3 Ekonomický dopad pojistných podvodů na pojistitele a pojistníky	50
3.4 Fraud management.....	52
3.4.1 Expertní systém	53
3.4.2 Princip data miningu.....	55
3.4.3 Který z těchto přístupů je výhodnější?	55
3.4.4 Hybridní kombinace expertních pravidel a dataminingových modelů	56
3.5 Likvidace pojistných událostí	57
3.5.1 Výhody optimalizovaného řešení likvidace	59
4 POJISTNÝ PODVOD Z POHLEDU STATISTIKY	60
4.1 Statistiky pojistných podvodů.....	60
4.1.1 Statistiky orgánů činných v trestním řízení	61
4.1.2 Statistiky České asociace pojišťoven.....	63
4.1.3 Statistiky některých pojišťoven.....	64
4.2 Vlastní statistická šetření	67
4.2.1 Globální pohled na dotazník z hlediska analytických otázek.....	68
4.2.2 Analytické otázky podle jednotlivých činností.....	69
4.2.3 Srovnání otázek podle odpovědí jednotlivých profesí.....	70
4.2.4 Celkové zhodnocení dotazníkového šetření.....	81
ZÁVĚR.....	83
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	86
BIBLIOGRAFIE.....	86
CITACE.....	86
Tištěné zdroje	86
Internetové zdroje.....	88
SEZNAM PŘÍLOH	89

Seznam použitých zkratk a symbolů

CEA	Comité Européen des Assurances neboli Evropský pojišťovací výbor
ČAP	Česká asociace pojišťoven
ČP	Česká pojišťovna
ČR	Česká republika
ČTK	Česká tisková kancelář
EU	Evropská unie
IAIFA	International Association of Insurance Fraud Agencies neboli Mezinárodní sdružení agentur pojistného podvodu
PČ	Pojistná částka
PČR	Policie České republiky
PU	Pojistná událost
SPS	Stála pracovní skupina pro prevenci pojistného podvodu
TČ	Trestný čin
TČt	Trestná činnost
TZ	Trestní zákon

Seznam tabulek

Tab. 1 - Trestné činy proti majetku	38
Tab. 2 - Příklad obecných expertních pravidel.....	54
Tab. 3 - Nové rizikové kategorie při kombinovaném přístupu.....	57
Tab. 4 - Statistiky pojistného podvodu PČR za roky 2009 a 2008.....	61
Tab. 5 - Statistiky PČR počtu pojistných podvodů v letech 2000-2009	61
Tab. 6 - Statistiky pojistných podvodů PČR podle krajů za rok 2009	62
Tab. 7 - Statistiky pojistného podvodu ČAP za rok 2008 a 2009	63
Tab. 8 - Statistiky pojistných podvodů ČP za roky 2006 - 2008.....	64
Tab. 9 - Statistiky pojistných podvodů ČP podle krajů v roce 2009	65
Tab. 10 - Dělení respondentů do věkových skupin	68
Tab. 11 - Otázka č. 1 podle Policie ČR	70
Tab. 12 - Otázka č. 1 podle zaměstnance pojišťovny.....	70
Tab. 13 - Otázka č. 1 podle studenta	71
Tab. 14 - Otázka č. 1 podle jiné.....	71
Tab. 15 - Otázka č. 2 podle Policie ČR	71
Tab. 16 - Otázka č. 2 podle zaměstnance pojišťovny.....	71
Tab. 17 - Otázka č. 2 podle studenta	72
Tab. 18 - Otázka č. 2 podle jiné.....	72

Seznam obrázků

Obr. 1 - Podmínky spáchání hospodářského trestného činu.....	34
Obr. 2 - Typy podvodů podle přístupu pojištěného.....	41
Obr. 3 - Vliv zvýšení škodovosti na zvýšení pojistného	51
Obr. 4 - Zvyšování efektivity rozhodovacího procesu	53
Obr. 5 - Rizikové skupiny	54
Obr. 6 - Zjednodušené schéma Fraud management systému	56
Obr. 7 - Zpracování pojistné události	59
Obr. 8 - Grafické znázornění pojistných podvodů v jednotlivých krajích za rok 2009	62
Obr. 9 - Dělení respondentů podle oboru činnosti.....	68
Obr. 10 - Otázka č. 3 podle Policie ČR	72
Obr. 11 - Otázka č. 3 podle zaměstnance pojišťovny.....	72
Obr. 12 - Otázka č. 3 podle studenta	72
Obr. 13 - Otázka č. 3 podle skupiny jiné	72
Obr. 14 - Otázka č. 4 podle Policie ČR	73
Obr. 15 - Otázka č. 4 podle studenta	73
Obr. 16 - Otázka č. 4 podle zaměstnance pojišťovny.....	73
Obr. 17 - Otázka č. 4 podle jiné.....	73
Obr. 18 - Otázka č. 5 podle Policie ČR	74
Obr. 19 - Otázka č. 5 podle zaměstnance pojišťovny.....	74
Obr. 20 - Otázka č. 5 podle studenta	74
Obr. 21 - Otázka č. 5 podle jiné.....	74
Obr. 22 - Otázka č. 6 podle Policie ČR	74
Obr. 23 - Otázka č. 6 podle zaměstnance pojišťovny.....	74
Obr. 24 - Otázka č. 6 podle studenta	75
Obr. 25 - Otázka č. 6 podle jiné.....	75
Obr. 26 - Otázka č. 7 podle Policie ČR	75
Obr. 27 - Otázka č. 7 podle zaměstnanců pojišťovny	75
Obr. 28 - Otázka č. 7 podle studenta	75
Obr. 29 - Otázka č. 7 podle jiné.....	75
Obr. 30 - Otázka č. 8 podle Policie ČR	76

Obr. 31 - Otázka č. 8 podle zaměstnance pojišťovny.....	76
Obr. 32 - Otázka č. 8 podle studenta	76
Obr. 33 - Otázka č. 8 podle jiné.....	76
Obr. 34 - Otázka č. 9 podle Policie ČR	77
Obr. 35 - Otázka č. 9 podle zaměstnance pojišťovny.....	77
Obr. 36 - Otázka č. 9 podle studenta	77
Obr. 37 - Otázka č. 9 podle jiné.....	77
Obr. 38 - Otázka č. 10 podle Policie ČR	77
Obr. 39 - Otázka č. 10 podle zaměstnance pojišťovny.....	77
Obr. 40 - Otázka č. 10 podle studenta	77
Obr. 41 - Otázka č. 10 podle jiné.....	77
Obr. 42 - Otázka č. 11 podle Policie ČR	78
Obr. 43 - Otázka č. 11 podle zaměstnance pojišťovny.....	78
Obr. 44 - Otázka č. 11 podle studenta	78
Obr. 45 - Otázka č. 11 podle jiné.....	78
Obr. 46 - Otázka č. 12 podle Policie ČR	79
Obr. 47 - Otázka č. 12 podle zaměstnance pojišťovny.....	79
Obr. 48 - Otázka č. 12 podle studenta	79
Obr. 49 - Otázka č. 12 podle jiné.....	79
Obr. 50 - Otázka č. 13 souhrnně.....	79
Obr. 51 - Otázka č. 13 podle Policie ČR	80
Obr. 52 - Otázka č. 14 podle zaměstnance pojišťovny.....	80
Obr. 53 - Otázka č. 14 podle studenta	80
Obr. 54 - Otázka č. 14 podle jiné.....	80

ÚVOD

Ve všech historických etapách vývoje lidské společnosti, všude tam, kde lidé vyvíjejí jakoukoliv obchodní činnost, se objevují určité druhy jednání, které tyto vztahy narušují. Podoba hospodářských deliktů vždy odpovídá době, motiv zůstává stále stejný. Výstižně ho charakterizuje latinské úsloví „In terra summus rex est hoc tempore nummus“¹, peníz je nejvyšším králem, ten celému světu vládne.

Pojistné podvody jsou velmi aktuální tematikou, protože se s nimi potýkají komerční pojišťovny na celém světě. S nárůstem pojistných odvětví a rozšiřujícím se spektrem pojistných produktů se zvyšuje počet klientů, kteří zneužívají pojištění k vlastnímu obohacení a porušují tak základní princip pojištění. Ekonomická krize tento trend dále umocňuje a posiluje názor, že okrást pojišťovnu není bezcharakterní. Potenciální pachatelé se domnívají, že na tom není nic špatného, pokud neokrádají fyzickou osobu, ale organizaci, která spravuje značné finanční prostředky v porovnání se způsobenou škodou. Citlivost obyvatelstva na pojistné podvody tak bývá velmi nízká. Společnost si neuvědomuje, že dopady pojistných podvodů nenesou pouze jednotlivé pojišťovny, ale že se týkají převážné většiny obyvatelstva, protože v civilizované společnosti je téměř každý jedinec účastníkem některého druhu pojištění.

Cílem diplomové práce „Pojistné podvody“ bude komplexněji analyzovat problematiku pojistných podvodů ze čtyř hledisek, a to z pohledu trestního práva, hospodářské kriminality, pojišťovny a statistiky. Ke splnění základního cíle diplomové práce bude prostřednictvím vlastního dotazníku posoudit citlivost obyvatelstva na pojistné podvody a celkově zhodnotit vztah lidí k problematice podvodů v pojišťovníctví.

Nejprve bude podrobně rozebrán pojistný podvod jako trestný čin. Protože už z Listiny základních práv a svobod musí být uplatňována zásada legality. První část bude tedy věnována pohledu do minulosti právní úpravy pojistných podvodů až do přijetí zákona č. 253/1997 Sb. Druhá část se bude zabývat přijetím právě zmiňovaného zákona, kterým

¹ KUŤÁKOVÁ, E., MAREK, V. a ZACHOVÁ, J. *Moudrost věků*. Praha: Svoboda, 1988, s. 259.

s nabytím účinnosti 1. ledna 1998 přibyla v Trestním zákoníku pod § 250a samostatná skutková podstata s názvem Pojistný podvod. Boj o lepší právní legislativu spjatý s prací České asociace pojišťoven bude náplní další podkapitoly. V poslední části této kapitoly budou z pohledu trestního práva rozebrány rozdíly mezi stávajícím trestním zákoníkem č. 140/1961 Sb. a zákonem č. 40/2009 Sb., který je účinný od začátku roku 2010.

Druhá kapitola se bude věnovat pojistným podvodům v rámci hospodářské kriminality. Nejprve budou vymezeny základní pojmy týkající se hospodářské, ekonomické a finanční kriminality. Ve druhé části budou rozebrány příčiny hospodářské kriminality. Na hospodářskou kriminalitu bude nahlíženo z pohledu kriminologie, tedy vědy o kriminalitě. Protože je obtížné určit jednotnou definici hospodářské kriminality, vznikají nejasnosti i při vymezení trestných činů, které mohou být pod tuto kriminalitu řazeny. Typické hospodářské trestné činy se mnohdy prolínají s jinými trestnými činy majetkové povahy, ale i trestnou činností proti pořádku ve věcech veřejných. V kapitole s názvem Druhy hospodářské kriminality budou uvedeny jednotlivé trestné činy, které se do hospodářské kriminality řadí. Zdůrazněna bude pozice pojistného podvodu v rámci hospodářské kriminality ve starém i novém trestním zákoníku. Přestože jsou případy závažných hospodářských deliktů velmi často medializovány, obecně se skutečná škoda způsobená hospodářskou kriminalitou nebo pojistnými podvody velmi těžko vyčísluje a zjišťuje. Vztahy v hospodářské sféře jsou velmi složité, nejenže jsou upravovány různými normami, ale zasahují do nich i různá právní odvětví. Odhalování a dokazování hospodářské kriminality je tedy spojeno s nesčetnými problémy. Poslední podkapitola bude věnována metodice vyšetřování trestného činu pojistného podvodu, pojistný podvod bude rozebírán z pohledu kriminalistiky.

Třetí kapitola bude chápána ve smyslu pojišťovacím, na pojistné podvody bude nahlíženo ze strany pojišťovny. V úvodní části bude provedena základní klasifikace podvodů v pojišťovnictví. V další části budou rozebrány základní indikátory, tedy faktory jednotlivých pojistných událostí. Ve třetí části kapitoly budou uvedeny negativní ekonomické dopady pojistných podvodů jak na hospodaření jednotlivých pojistitelů a jejich ekonomické ukazatele, tak i na celý pojistný trh a následně na jednotlivé pojistníky. Bude zde ukázáno, jak mylné je tvrzení, že pojistné podvody nikomu neškodí.

Pojišťovny, jako i další finanční instituce, aplikují fraud management systémy, aby se lépe chránily proti podvodům. Podle expertů se zavedením typizovaného fraud management systému sníží objem podvodů o 60 až 90%. Systémem fraud managementu se bude zabývat čtvrtá část této kapitoly. V poslední části bude rozebrán proces likvidace pojistných událostí právě v souvislosti s pojistnými podvody.

Čtvrtá kapitola bude zkoumat pojistné podvody v rámci statistiky. Nejprve bude na základě statistických údajů o počtu odhalených pokusů zanalyzován vývoj pojistných podvodů v České republice. Dále budou uvedeny statistické údaje týkající se počtu odhalených pokusů o pojistné podvody v různých pojistných odvětvích. Druhá část kapitoly se bude věnovat vlastnímu statistickému šetření pomocí vytvořeného dotazníku. Bude zde vyhodnocena citlivost jednotlivých skupin obyvatelstva na pojistné podvody. Zajímavé bude porovnání názorů pracovníků v oboru pojišťovnictví, zaměstnanců Policie ČR, studentů a lidí, kteří nepatří do některé ze zmiňovaných skupin.

1 POJISTNÝ PODVOD Z POHLEDU TRESTNÍHO PRÁVA

V rámci trestního práva je důležité uplatňovat tzv. zásadu či princip legality, která zní: „*Nullum crimen sine lege, nulla poena sine lege*“². Již Listina základních práv a svobod ve svém čl. 39 zakotvuje, že pouze zákon stanoví, které jednání je trestným činem a jaký za něho lze uložit trest. Není tedy kriminality bez zákona, kde není zákon, není ani zločin. Pojistný podvod je trestným činem, který patří do kategorie majetkové kriminality. Podvody jsou všeobecně považovány za velmi nebezpečnou formu trestné činnosti, zejména pro svoji kvalifikovanost a výskyt v oblasti obecné kriminality i v oblasti hospodářské kriminality. Zahrnují se do tzv. kriminality „bílých límečků“. Pojistný podvod lze obecně charakterizovat jako záměrné (tedy úmyslné) klamání jedné strany, zde vždy pojišťovny, stranou druhou, kterou může představovat v zásadě kdokoli. Děje se tak za účelem získání určité výhody, a to i nemajetkové, nebo obohacení, k nimž by nedošlo, pokud by byla skutečnost pravdivě vysvětlena. [19]

1.1 Právní úprava pojistného podvodu v minulosti

Historie pojistných podvodů je nejspíše stejně dlouhá jako historie pojišťovnictví. Z globálního hlediska měly podvody význam v námořním pojištění, pokud byly dobře provedeny, loď se ztratila v moři a šance prokázat pojistný podvod byla velmi nízká. V 18. století vznikaly ucelené trestní kodexy, do kterých byly tresty za tyto podvody hlavně v přímořských státech zahrnovány a přísně trestány.

Dalším kriminálním činem z minulosti je úmyslné zapálení věcí pojištěných pro případ požáru. Na území dnešní České republiky bylo často aplikováno ustanovení tehdejšího § 170 TZ rakouského, které hovořilo o zapálení vlastního majetku za účelem zkrácení práv třetích osob. Podle tohoto rakouského zákona nebyl vinen žhářstvím ten, kdo si zapálil svůj

² Doslovný překlad znamená: Žádný zločin bez zákona, žádný trest bez zákona.

vlastní majetek, aniž by cizí majetek uvedl v nebezpečí ohně, byl však vinen podvodem, pokud tím zkrátil práva jiné osoby. Tato právní úprava byla u nás aplikována od dob Rakouska-Uherska i za doby tzv. 1. republiky.

Po 2. světové válce a následném nástupu komunismu, kdy došlo k zavedení monopolního postavení jedné celostátní pojišťovny (od roku 1969 dvou národních pojišťoven), byl uzákoněn velmi přísný trestní postih pojišťovacího podvodu a tato praxe trvala fakticky až do novely trestního zákona, která proběhla v roce 1990. Pojistné podvody byly souzeny podle tehdejšího ustanovení § 132 trestního zákona (zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon, v tehdejší znění) o rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví. Za pojistné podvody byly ukládány nepodmíněné tresty v dvojnásobné délce v porovnání s obecným podvodem.

V roce 1990 byla provedena novelizace zákona č. 140/1961 Sb., která zrušila výše zmiňované ustanovení o rozkrádání socialistického majetku. Posuzování pojistných podvodů se tedy vrátilo zpět k § 250, tedy k obecnému ustanovení o podvodu. Bohužel tato trestněprávní úprava nebyla dostačující. Ustanovení § 250 TZ říká, že podvodu (tedy i pojistného podvodu) se dopustí ten, kdo ke škodě cizího majetku sebe nebo jiného obohatí tím, že někoho uvede v omyl nebo využije něčího omylu a způsobí tak na cizím majetku škodu. Pojistný podvod je specifický tím, že většinou bývá odhalen ještě před výplatou pojistného plnění, kdy dochází k došetřování pojistné události. Pachatel svým jednáním tedy nenaplní skutkovou podstatu trestného činu, protože trestný čin není dokonán, pokud pojistiteli nevzniká jednáním pachatele škoda.

Řešení problematiky pokusu trestného činu pojistného podvodu bylo v rámci § 250 (tedy obecného podvodu) nedostatečně průkazné. Ve smyslu § 8 odst. 3 TZ se pachatel nedopustil pokusu trestného činu, pokud dobrovolně upustil od dalšího jednání, kterým by dokončil trestný čin a pokud odstranil nebezpečí, které hrozilo zájmu chráněnému TZ. Dále k trestnosti pokusu trestného činu nedošlo, pokud pachatel včas provedl oznámení o vznikajícím nebezpečí státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu. V praxi to znamenalo, že si pachatel zajistil beztrestnost tím, že v dalším jednání nepokračoval a odstranil hrozící nebezpečí, anebo oznámil pojišťovně ještě před začátkem trestního stíhání, že nehodlá své nároky z pojištění uplatnit.

Již Prof. Solnař ve své studii z roku 1936 varuje před nešťastným zařazením pojistného podvodu do skutkové podstaty obecného podvodu: „*Jistě by působilo zhoubně na občanskou morálku, která již nyní často v pojišťovacích podvodech nespátřuje nic nečestného, kdyby bezpečnostní orgány odhalivše např. rafinované spekulativní žhářství, nemohly učiniti jiného opatření než očekávati, až pojistník bude vymáhati náhradu. Posunutí represe pojišťovacích podvodů do stadia vymáhání náhrady znamenalo by konečně ve velké většině právních řádů, zejména též v našem platném právu, podstatné zmírnění, resp. omezení represe těchto činů oproti právu platnému, které prohlašuje za dokonáný čin jednání, které by pak nebylo leč beztrestným jednáním přípravným. To by mohlo ve veřejnosti vzbuditi nesprávně představu, snad i domněnku beztrestnosti, a tím oslabiti účinnost trestní hrozby.*“³

1.2 Současná právní úprava pojistného podvodu

Jak již bylo zmíněno v předchozí podkapitole, čeští pojistitelé nebyli spokojeni se stávající právní úpravou. Vše se změnilo přijetím zákona č. 253/1997 Sb., kterým byl do TZ vložen § 250a, s nadpisem Pojistný podvod. S nabytím účinnosti 1. ledna 1998 je v souladu s čl. 39 Listiny základních práv a svobod trestný čin pojistného podvodu popsán v zákoně jako určitý typ. Konečně se tak naplnila již šedesát let stará představa JUDr. Vladimíra Solnaře významného profesora Právnické fakulty Univerzity Karlovy. Novela tímto reagovala na nepříznivý vývoj kriminality a rostoucí odbornost pachatelů. Vyhověla také pojistitelům, kteří žádali přísnější postihy pojistných podvodů podle vzorů z ostatních zemí EU.

1.2.1 Boj o lepší právní legislativu spjatý s prací ČAP

Za počátek novodobého období můžeme považovat říjen 1993, kdy se valná hromada CEA rozhodla vyhlásit zahájení boje s pojistnými podvody v celosvětovém měřítku. CEA je Evropská pojišťovací a zajišťovací federace, která prostřednictvím svých 33 členských

³ SOLNAŘ, V. *Pojišťovací podvod*. Praha 1936.

orgánů reprezentuje všechny typy pojišťoven a zajišťoven. Národní asociace pojišťoven, které jsou členy CEA, jsou uvedeny v příloze A. CEA zastupuje podniky, které představují přibližně 94% celkového evropského pojistného. Členem organizace CEA je za Českou republiku Česká asociace pojišťoven. [28] Opatření na národní úrovni jsou tedy úzce spjata s činností České asociace pojišťoven, která na českém pojistném trhu existuje od roku 1994. Boj ČAP o lepší právní legislativu v oblasti řešení pojistných podvodů je možné rozdělit do několika etap.

První etapa byla zahájena 13. dubna 1995, kdy na podnět Evropského pojišťovacího výboru (CEA) a hlasů v českém pojišťovníctví došlo k vytvoření dočasné pracovní skupiny řešící pojistný podvod v rámci legislativní sekce ČAP. Tato etapa byla zaměřena převážně na získávání odborných materiálů o pojistném podvodu a přípravu na kolokvium AIDA v červnu 1996. Na nadnárodní úrovni, kde ČR reprezentovaly orgány ČAP, se podařilo získat od některých zemí základní podklady o problematice pojistného podvodu. Mezi tyto země patřila Belgie, Francie, Itálie, Španělsko, Švédsko, Švýcarsko, Maďarsko, Polsko a Rumunsko. Zároveň zástupci ČAP navázali kontakty se zahraničními subjekty The Crime/Fraud Prevention Bureau.

Se vznikem Stálé pracovní skupiny pro prevenci podvodu v únoru 1997 začíná další stadium v boji proti pojistným podvodům. Cílem této etapy bylo vymezení skutkové podstaty trestného činu pojistného podvodu a příprava a realizace pracovního semináře k pojistným podvodům, kterého se 5. června 1997 zúčastnili zástupci Britské asociace pojišťoven a zástupci Policie ČR. Dále probíhaly první pokusy o vytvoření informačního systému České asociace pojišťoven, které se bohužel nepodařilo v této době zavést do praxe.

Další etapu řešení pojistných podvodů je možné zahájit 1. lednem 1998, kdy nabývá účinnosti zákon č. 253/1997 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon. Nové skutkové podstatě trestného činu pojistného podvodu (§ 250a) je věnována podkapitola 1.2.2. Stálá pracovní skupina pro prevenci podvodu České asociace pojišťoven se začíná zabývat nejen teoretickou úrovní, ale i praktickými potřebami pojišťoven. V říjnu roku 1998 vzniká „Příručka pro prevenci, vyšetřování a indikaci pojistných podvodů“.

Pojistný podvod začíná být ČAP medializován. Členské pojišťovny budují specializované útvary, které se pojistnými podvody zabývají a mají možnost získat granty na jejich prevenci a represii.

V této fázi dochází k přípravě vládního návrhu nového zákona o pojišťovnictví č. 363/1999 Sb., který by měl řešit problém prolomení mlčenlivosti pojišťovny ve vztahu k orgánům činným v trestním řízení. Někteří advokáti se domnívali, že stávající zákon o pojišťovnictví č. 185/1991 Sb., neumožňuje pojistiteli podat trestní oznámení na pojištěné. SPS začala pracovat na možnosti vzájemné informovanosti o osobních údajích pojistníků nebo pojištěných, kteří se dopustili podvodného jednání mezi pojišťovnami. Ministerstvo financí ČR se o prolomení mlčenlivosti ve větším rozsahu přesvědčit nepodařilo.

Datem 1. dubna 2000, kdy nabyl účinnosti zákon č. 363/1999 Sb., o pojišťovnictví, lze zahájit čtvrtou etapu. Zahájení výměny informací o pojištěných bylo zpomaleno nabytím účinnosti nového zákona o ochraně osobních údajů č. 101/2000 Sb. Problematickým se stal pojem „podvodné jednání“, který v praxi nastal až v důsledku pravomocného rozhodnutí orgánů činných v trestním, občansko-právním, případně jiným řízením, které se týkalo pojistného podvodu. Dalším sporným bodem byla možnost vzájemné informovanosti pojišťoven pouze o osobních údajích klientů. Je ale možné uvést situace, kdy je osoba v jiném právním vztahu než jako pojištěný nebo pojistník. Údaje tedy nebylo možné poskytovat, pokud šlo o leasingové společnosti, majitele autoservisů, lékaře nebo znalce, i když byli již pro trestný čin pojistného podvodu pravomocně odsouzeni.

Od počátku roku 2000 vstoupilo do konkurenčního pojistného trhu ČR nové pojistné odvětví. Ze zákonného pojištění odpovědnosti z provozu motorových vozidel se stalo pojištění povinně smluvní. Protože dříve vydaná „Příručka pro prevenci, vyšetřování a indikaci pojistných podvodů“ neobsahovala zvláštní indikátory pro toto pojistné odvětví, začala SPS zpracovávat aktuální příznaky podvodu tohoto specifického odvětví.

Ve druhé polovině roku 2001 se Stálá pracovní skupina pro prevenci podvodu zaměřila na legislativní problémy. Připomínkovala vládní návrh zákona o pojistné smlouvě,

formulovala ustanovení o možnosti odmítnutí plnění z důvodů uvedení vědomě i jenom částečně nepravdivých, hrubě zkreslených údajů nebo zamlčení podstatných údajů při uplatnění práva na pojistná plnění. Dále pracovala SPS na návrhu novely zákona o pojišťovnictví ve vztahu k výměně informací mezi pojišťovnami (mlčenlivost a zákon o ochraně osobních údajů). Legitimní změnu se kapacitám příslušných orgánů ČAP podařilo prosadit zákonem o bankách č. 126/2002 Sb.

Za významný lze považovat 25. duben 2001, kdy prezidium ČAP označilo za prioritu tvorbu databáze klientů, kteří se dopustili podvodného jednání, dluží pojišťovnám nebo sjednávají vícenásobné pojištění. Orgány ČAP včetně SPS začaly získávat materiály pro přípravu informačního systému. Byly vypracovány teze pro zpracování vnitřních směrnic jednotlivých pojišťoven v rámci boje s pojistným podvodem a metodika „Kritéria pro kvalifikovaný odhad nákladů podvodných jednání na předepsaném pojistném a pojistném plnění“.

Pátou etapu je možné zahájit nabytím účinnosti zákona č. 126/2002 Sb., o bankách (novela zákona o pojišťovnictví, o bankách, obchodního zákoníku a dalších právních předpisech). Vzájemná informovanost už není vázána pouze na klienty pojišťovny (pojistníky a pojištěné), kteří se dopustili podvodného jednání, ale zaměřuje se i na pojištění fyzických a právnických osob při šetření nutném k zajištění povinnosti pojišťovny plnit. Došlo tak k dalšímu zkvalitnění legislativních podmínek týkajících se pojistných podvodů. [14]

1.2.2 Skutková podstata trestného činu pojistného podvodu⁴

Skutková podstata trestného činu může být definována jako souhrn typových znaků deliktu. Skutková podstata trestného činu pojistného podvodu spadá pod tzv. trestné činy namířené proti hospodářskému řádu v širším smyslu. Byla zařazena do deváté hlavy zákona č. 140/1961 Sb., s názvem Trestné činy proti majetku. Skutkovou podstatu pojistného podvodu představuje § 250a.

⁴ podkapitola byla zpracována s využitím zdrojů [6], [13], [22], [23], [24], [25] a z přednášek z trestního práva

K úplnému pochopení výkladu o pojistném podvodu z § 250a, budou v příloze B krátce vysvětleny nejdůležitější pojmy z oblasti pojišťovnictví týkající se daného paragrafu. Pojistný podvod, který chrání společnost před určitým specifickým typem podvodného jednání, je speciální skutkovou podstatou k obecnému podvodu v § 250 TZ. Pokud jsou tedy naplněny znaky § 250a, ustanovení o obecném podvodu se nepoužijí.

§ 250a

Pojistný podvod

(1) Kdo při sjednávání pojistné smlouvy nebo při uplatnění nároku na plnění z takové smlouvy uvede nepravdivé nebo hrubě zkreslené údaje nebo podstatné údaje zamlčí, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo zákazem činnosti nebo peněžitým trestem nebo propadnutím věci.

(2) Stejně bude potrestán, kdo úmyslně vyvolá pojistnou událost, nebo kdo stav vyvolaný pojistnou událostí udržuje v úmyslu zvýšit vzniklou škodu.

(3) Odnětím svobody na šest měsíců až tři léta nebo peněžitým trestem bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 nebo 2 na cizím majetku škodu nikoliv malou.

(4) Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán,

a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 jako člen organizované skupiny,

b) způsobí-li takovým činem na cizím majetku značnou škodu nebo jiný zvlášť závažný následek.

(5) Odnětím svobody na pět až dvanáct let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 nebo 2 na cizím majetku škodu velkého rozsahu⁵.

V prvním a druhém odstavci jsou uvedeny dvě základní skutkové podstaty pojistného podvodu. V následujících třech odstavcích jsou v závislosti na způsobených následcích tzv. kvalifikované skutkové podstaty, které se vyznačují vyšším stupněm společenské nebezpečnosti. Při jejich naplnění dochází k uložení přísnějšího trestu. U základních skutkových podstat pojistného podvodu se na rozdíl od obecné skutkové podstaty podvodu nevyžaduje spáchání škody nikoli nepatrné (tedy částka přesahující 5 000 Kč), nebo aby úmysl pachatele byl orientován ke způsobení škody anebo získání majetkového prospěchu pro sebe nebo pro jiného. Způsobení škody je ale důležitým znakem kvalifikovaných skutkových podstat (odstavce 3,4,5) tohoto deliktu.

⁵ Zákon č. 140/1961 Sb. ze dne 29. listopadu 1961 trestní zákon, s. 60-61.

Důležitými znaky z pohledu trestního práva jsou formální znaky skutkové podstaty trestného činu, které tvoří objekt, objektivní stránka, subjekt, subjektivní stránka a protiprávnost. Platná právní úprava je založena na materiálním pojetí trestného činu. Materiálním znakem je nebezpečnost činu pro společnost. Trestný čin musí v konkrétním případě nejen naplňovat znaky skutkové podstaty, ale také musí mít určitý stupeň nebezpečnosti pro společnost.

OBJEKTEM trestného činu jsou společenské vztahy, hodnoty a zájmy chráněné trestním zákonem. V případě pojistného podvodu je chráněnou hodnotou či zájmem cizí majetek (ochrana cizího majetku před taxativně vymezenými útoky v rámci majetkových vztahů vyplývajících z pojištění). Předmětem útoku je zde vždy konkrétní pojišťovna.

OBJEKTIVNÍ STRÁNKA trestného činu charakterizuje způsob, kterým byl trestný čin spáchán a jeho následky. Obligatorními znaky objektivní stránky jsou jednání, následek trestného činu a příčinný vztah mezi jednáním a následkem. Tyto obligatorní znaky musí být naplněny u každé skutkové podstaty. Pachatel předstírá okolnosti, které nejsou v souladu se skutečným stavem věci tím, že:

- 1) při sjednávání pojištění nebo při uplatnění nároku na plnění z pojištění uvede nepravdivé, nebo hrubě zkreslené údaje, nebo podstatné údaje zamlčí,
- 2) úmyslně vyvolá pojistnou událost nebo stav vyvolaný pojistnou událostí udržuje v úmyslu zvýšit vzniklou škodu. Není přitom rozhodné, zda pachatelem zamýšlený následek skutečně nastane.

Jedná se o tzv. skutkovou podstatu složitou, charakterizovanou pluralitou znaků. Jde o tzv. alternativní skutkovou podstatu, naplnění této skutkové podstaty nevyžaduje všechny uvedené znaky.

Dalším nezbytným znakem je SUBJEKT neboli pachatel trestného činu. Pachatelem pojistného podvodu podle prvního odstavce může být jakákoli osoba, která je způsobilá k právním úkonům a je tedy oprávněna uzavřít pojistnou smlouvu, tedy pojistník. Dále to může být pojištěný, tedy účastník pojistné smlouvy na jehož majetek, život, zdraví,

odpovědnost za škodu nebo jiné hodnoty pojistného zájmu se pojištění vztahuje. Na straně pojistitele to může být zaměstnanec pojišťovny i pojišťovací zprostředkovatel. Pojistného podvodu se dopustí, pokud bude uvádět nepravdivé nebo hrubě zkreslené údaje např. o pojistném plnění, nebo zamlčí podstatné údaje z pojistných podmínek. Pachatelem pojistného podvodu podle odst. 2 může být kdokoli, zpravidla pojištěný či pojistník, nebo osoba zcela jiná, která sama není účastníkem pojistného vztahu a může, ale nemusí jednat po dohodě s takovým účastníkem.

SUBJEKTIVNÍ STRÁNKA charakterizuje vnitřní znaky trestného činu, představuje psychický vztah pachatele k trestnému činu, proto se i hůř dokazuje. Obligatorním znakem je zavinění. Je nezbytné, aby daný následek byl pachatelem způsoben úmyslně, a to buď ve formě úmyslu přímého, nebo nepřímého. Bude tedy třeba dokázat, že pachatel např. věděl, že může vzniklý následek způsobit a tento následek způsobit chtěl, nebo věděl, že jej může způsobit, a pro případ, že se tak stane, s tím byl srozuměn. Trestnost takového jednání nebude naopak podmíněna tím, že pachatel úmyslně způsobenou pojistnou událost pojišťovně již oznámil v úmyslu protiprávně získat pojistné plnění, nebo tím, že dokonce takové plnění již získal.

1.2.3 Sankce ukládané za trestný čin pojistného podvodu

Trestní právo má vlastní specifický sankční systém, pomocí kterého plní svoji společenskou funkci. „*Trest je specifickým, zákonem stanoveným a státem vynutitelným následkem spáchaného trestného činu, který mohou uložit jen soudy v trestním řízení.*“⁶ Podle prvního a druhého odstavce bude pachatel potrestán trestem odnětí svobody až na dvě léta, zákazem činnosti, peněžitým trestem nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty.

Ve třetím odstavci je uvedena kvalifikovaná skutková podstata trestného činu, která konkretizuje trest odnětí svobody na rozmezí od šesti měsíců až na tři léta, nebo uvalení

⁶ ŠÁMAL, P. aj. *Podnikání a ekonomická kriminalita v České republice*. 1. vydání Praha: C. H. Beck, 2001. 801 s. ISBN 80-7179-493-7. s. 106.

peněžitého trestu, pokud pachatel způsobí škodu nikoli malou. Škodou nikoli malou se rozumí škoda dosahující nejméně částky 25 000 Kč.

Čtvrtý odstavec pachatele trestá odnětím svobody od dvou do osmi let, pokud se dopustí základní skutkové podstaty (1. a 2. odstavce) jako člen organizované skupiny, nebo způsobí-li na cizím majetku značnou škodu nebo jiný zvlášť závažný následek. Značnou škodou se rozumí škoda dosahující nejméně 500 000 Kč.

Pátý odstavec ukládá pachatelovi trest odnětí svobody v rozmezí pěti až dvanácti let, způsobí-li svým činem na cizím majetku škodu velkého rozsahu. Škodou velkého rozsahu je škoda dosahující částky nejméně 5.000.000,- Kč.

1.3 Právní úprava pojistného podvodu účinná od 1. ledna 2010

Od začátku roku 2010 nabývá účinnosti nový trestní zákoník č. 40/2009 Sb., který nahrazuje dosud stávající zákon č. 140/1961 Sb. Skutková podstata trestného činu pojistného podvodu (§ 210) je zařazena do páté hlavy TZ s názvem Trestné činy proti majetku.

§ 210

Pojistný podvod

(1) Kdo uvede nepravdivé nebo hrubě zkreslené údaje nebo podstatné údaje zamlčí

a) v souvislosti s uzavíráním nebo změnou pojistné smlouvy,

b) v souvislosti s likvidací pojistné události, nebo

c) při uplatnění práva na plnění z pojištění nebo jiné obdobné plnění,

bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta, zákazem činnosti nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty.

(2) Stejně bude potrestán, kdo v úmyslu opatřit sobě nebo jinému prospěch vyvolá nebo předstírá událost, s níž je spojeno právo na plnění z pojištění nebo jiné obdobné plnění, nebo stav vyvolaný pojistnou událostí udržuje, a způsobí tak na cizím majetku škodu nikoli nepatrnou.

(3) Odnětím svobody na šest měsíců až tři léta bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 a byl-li za takový čin v posledních třech letech odsouzen nebo potrestán.

(4) Odnětím svobody na jeden rok až pět let nebo peněžitým trestem bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 nebo 2 větší škodu.

(5) Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán,

- a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 jako člen organizované skupiny,*
- b) spáchá-li takový čin jako osoba, která má zvlášť uloženou povinnost hájit zájmy poškozeného, nebo*
- c) způsobí-li takovým činem značnou škodu.*

(6) Odnětím svobody na pět až deset let bude pachatel potrestán,

- a) způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 nebo 2 škodu velkého rozsahu, nebo*
- b) spáchá-li takový čin v úmyslu umožnit nebo usnadnit spáchání trestného činu vlastizrady, teroristického útoku nebo teroru.*

(7) Příprava je trestná.⁷

Již na první pohled je zřejmé rozšíření skutkové podstaty pojistného podvodu z pěti na sedm odstavců. Přesněji je v novém trestním zákoníku specifikován první odstavec, ve kterém bylo v § 250a zákona č. 140/1961 Sb. opomenuto, že uplatnění nároku na plnění (a přitom uvedení údajů nepravdivých či zamlčení podstatných) lze nejen ze smluvního pojištění, ale zároveň z pojištění zákonného. To však bylo podle doslovného gramatického výkladu nepostižitelné. Tato výtky byla opodstatněná zejména v době, kdy bylo zákonné pojištění odpovědnosti z provozu motorového vozidla, protože v této oblasti pojištění dochází nejčastěji k pojistným podvodům.

Nový trestní zákoník § 210 na rozdíl od § 250a přímo uvádí podmínky, které jsou dané zákonem č. 37/2004 Sb., o pojistné smlouvě, ve znění pozdějších předpisů. Je v něm přímo uvedeno, kdy je nutné znát pravdivé údaje týkající se osoby, která si pojistnou smlouvu sjednává. Z prvního odstavce původního paragrafu o pojistném podvodu byl dále vypuštěn jako druh trestu peněžitý trest. Za škodu nikoli nepatrnou se v druhém odstavci považuje škoda, která dosáhla částky nejméně 5 000 Kč.

⁷ Zákon č. 40/2009 Sb. ze dne 8. ledna 2009 trestní zákoník, s. 55.

V § 210 tedy dochází k upřesnění pojmů a nově v odstavci 3 postihuje tzv. recidivisty. Recidivisté jsou osoby, které již v minulosti pojistný podvod spáchaly a byly za něj odsouzené. Tímto předchozím trestem může být i jiný trest než odnětí svobody.

Odstavec čtvrtý nového trestního zákoníku ve své kvalifikované podstatě ukládá pachatelovi trest odnětí svobody na jeden rok až pět let, nebo peněžitý trest, způsobí-li naplněním základní skutkové podstaty větší škodu. Větší škodou je chápána částka překračující hodnotu 50 000 Kč. Čtvrtý odstavec je v podstatě totožný s třetím odstavcem ve starém trestním zákoně, pouze jsou v něm uloženy vyšší tresty.

Vyšší tresty hrozí nově tzv. interním pachatelům, tedy zaměstnancům pojišťovny, zprostředkovatelům nebo likvidátorům pojistných událostí. Osoby se zvlášť uloženou povinností hájit zájmy poškozeného (povinnost může vyplývat z právního předpisu nebo ze smlouvy) budou potrestáni odnětím svobody na dvě léta až osm let. Stejný trest bude uložen pachatelům, kteří naplnili základní skutkovou podstatu v rámci organizované skupiny, nebo těm, kteří svým činem způsobili značnou škodu. Značnou škodou je potom škoda dosahující sumy nejméně 500 000 Kč.

Dalším odlišením od pojistného podvodu z § 250a zákona č. 140/1961 Sb. je snížení horní hranice trestní sazby z dvanácti na deset let, jak udává odstavec 6. Toto snížení ale pouze koresponduje s celkovou koncepcí nového trestního zákona. Odnětím svobody na pět až deset let bude tedy potrestán ten, kdo způsobí škodu velkého rozsahu, tedy škodu přesahující pět milionů Kč. Trestní zákoník v tomto odstavci také reaguje na současné světové dění. Přímo ve skutkové podstatě je uvedena jako přitěžující okolnost spojitost trestného činu pojistného podvodu s činem vlastizrady, teroru či teroristického útoku.

Odstavec sedm zdůrazňuje, že i příprava trestného činu pojistného podvodu je trestná. Nový trestní zákoník zachoval zvláštní typ pojistného podvodu, který vzhledem ke zkušenostem z praxe doplňuje a dále propracovává. Největší změnou jsou přitěžující okolnosti, které jsou stanoveny tak, aby tím byly vyjádřeny typově závažnější případy. [10] [26]

2 POJISTNÝ PODVOD V RÁMCI HOSPODÁŘSKÉ KRIMINALITY

Po Sametové revoluci v roce 1989 došlo v České republice k rychlému rozvoji podnikání. Tento rozvoj byl spojen s velkým množstvím právních předpisů a zároveň s novými typy kriminality. Přechod z plánované ekonomiky na tržní zapříčinil postupný nárůst hospodářské kriminality. Hospodářská kriminalita není na první pohled nebezpečná ve srovnání s násilnými trestnými činy, ale z hlediska ekonomického se stává klíčovým problémem, který způsobuje nejen značné materiální a finanční škody, ale působí i morální škody. Hospodářská kriminalita má tedy velmi rozmanitý charakter, stejně jako sama ekonomika a podnikové finance. Rozvojem zahraničních trhů, výpočetní techniky, rozšiřováním mezinárodního obchodu a bezhotovostního obchodního styku, v souvislosti s hromaděním finančních prostředků v celosvětově propojených bankovních sítí stále častěji dochází k páchání hospodářské kriminality ve spojitosti s organizovaným zločinem. Tento trend ještě zvyšuje závažnost a nebezpečnost hospodářské kriminality.

Hospodářské trestné činy byly nejdříve identifikovány ve 30. letech 20. století ve Spojených státech amerických a pojmenovány jako tzv. kriminalita bílých límečků (white collar crime). Hospodářské kriminality se dopouštěli zpravidla podnikatelé, obchodníci, živnostníci nebo vyšší úředníci. Docházelo tak k porušování zákonů proti hospodářskému systému, nebo hospodářské kázní. V ČR byly tyto trestné činy v minulém režimu označovány jako „rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví.“

2.1 Vymezení pojmů hospodářská, ekonomická a finanční kriminalita⁸

Pojmy „hospodářská kriminalita“, „ekonomická kriminalita“ a „finanční kriminalita“ jsou často používány odbornou i laickou veřejností bez bližšího zamyšlení nad jejich skutečným

⁸ kapitola je zpracována s využitím zdrojů [3], [9], [17] a [20]

obsahem a významem. Mnohdy mezi nimi bývají uváděny zmatečné souvislosti a navzájem si odporují. Jejich jednotné a všeobecně používané definice v podstatě neexistují. Hospodářská, ekonomická i finanční kriminalita jsou značně neurčité pojmy, stejně tak je rozporný, ale často užívaný přívlastek „závažná“ kriminalita. Je složité rozlišit, zda se jedná o závažnou nebo nezávažnou hospodářskou, ekonomickou nebo finanční kriminalitu. Pojmy nemusí být zcela přesně vymezeny, ale musí být definovány tak, aby mohly být analyzovány s cílem vytvoření souboru opatření vedoucímu k efektivnímu odhalování a objasňování kriminality, včetně tvorby preventivních opatření.

2.1.1 Pojem hospodářská kriminalita

Pojem hospodářská kriminalita je bezpochyby základním pojmem, proto je snaha ze strany akademické půdy i jiných odborníků na jeho sjednocení. V souvislosti s hospodářskou kriminalitou je používán také pojem hospodářská trestná činnost, který je ale užší (každá hospodářská trestná činnost je hospodářskou kriminalitou, opak však neplatí). Hospodářskou kriminalitu je možné rozdělit do tří základních a jedné pomocné roviny. Mezi základní roviny patří trestněprávní, kriminalistické a kriminologické pojetí. Pomocnou rovinou je statistické pojetí, které je využíváno v policejní praxi.

Jedním z autorů trestněprávních definic je Dolenský. „*Dolenský označuje za hospodářskou kriminalitu útoky na majetek a činnost subjektů vykonávajících podnikatelskou aktivitu.*“⁹ Jinými právními odborníky je tato kriminalita členěna do čtyř skupin. První skupinou jsou trestné činy proti hospodářské soustavě, do kterých patří např. neoprávněné podnikání a neoprávněné provozování loterie. Druhou skupinou jsou trestné činy proti hospodářské kázi, kam patří např. zneužívání informací v obchodním styku, pletichy při veřejné soutěži a veřejné dražbě. Třetí skupinu tvoří delikty proti měně a daňové, do této skupiny je možné zařadit např. padělání a pozměňování peněz, zkrácení daně, poplatku a jiné dávky. Poslední skupinou je nekalá soutěž, porušování práv k ochranné známce, porušování průmyslových práv a autorského práva.

⁹ CHMELÍK, J., HÁJEK, P. a NEČAS, S. *Úvod do hospodářské kriminality*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2005. 167 s. ISBN 80-86898-13-X. s. 11.

Druhým pojetím je kriminalistické pojetí, v němž existuje opět mnoho různých definic. Podle Porady je hospodářská kriminalita ve své podstatě kriminalitou nenásilnou s mimořádným sociálním a ekonomickým dopadem na vnitřní stabilitu státu. Značná část jejich projevů je složitým občanskoprávním, ekonomickým a trestněprávním problémem, jehož řešení vyžaduje speciální odbornost a stále inovování znalostí jak u pracovníků příslušných orgánů státní správy, tak i u orgánů činných v trestním řízení. [17]

Praxe chápe hospodářskou trestnou činnost dle vymezení uvedeného v pokynu ředitele Úřadu vyšetřování pro ČR jako jednání ve sféře ekonomiky, které¹⁰:

- bez ohledu na postavení pachatele naplňuje skutkovou podstatu některého z trestných činů uvedených v II. hlavě zvláštní části trestního zákona, nebo
- naplňuje skutkovou podstatu jiného trestného činu, pokud při jeho páčání jsou pachatel a poškozený v postavení subjektů vykonávajících podnikatelskou činnost ve smyslu § 2 zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, v platném znění, nebo
- naplňuje skutkovou podstatu jiného trestného činu, pokud k němu došlo ve vztazích založených obchodním právem, tedy pokud je naplněna zákonná definice uvedená v § 261 zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, v platném znění, nebo
- naplňuje skutkovou podstatu trestného činu dle ustanovení §158, §159, §160, §161, §162 trestního zákona, pokud jej spáchal představitel veřejné správy při výkonu své pravomoci v souvislosti s plněním hospodářských úkolů v obecném zájmu nebo pokud takové jednání proti tomuto představiteli směřovalo s výjimkou případů, kdy pachatelem nebo poškozeným je příslušník ozbrojeného sboru, nebo
- naplňuje skutkovou podstatu některého trestného činu v oblasti finanční kriminality.

Z pohledu kriminologického pojetí pohlíží na hospodářskou kriminalitu americký kriminolog Sutherland. Podle jeho názoru je hospodářská kriminalita jednání tzv. „bílých límečků“ jako zločinců z nadsvětí a staví ji proti tzv. kriminalitě „modrých límečků“ jako zločinců z podsvětí nebo kriminalitě „malého muže“.

¹⁰ Pokyn ředitele Úřadu vyšetřování pro ČR, č.j.: ÚVV-20-13/04-20, ze dne 11. února 2000.

Posledním zmiňovaným přístupem je statistické pojetí, které představují dva základní statistické soubory: policejní a justiční (soudní) statistika. Podle justiční statistiky jsou hospodářské trestné činy taková jednání, která je možno zařadit pod skutkové podstaty do druhé hlavy zvláštní části trestního zákona. Policejní statistiky zahrnují širší vymezení podle tzv. statistických číselníků.

2.1.2 Pojmy ekonomická a finanční kriminalita

Pro vymezení pojmů ekonomická a finanční kriminalita je důležitá definice ekonomie. Ekonomie je věda o činnostech, které se týkají výroby a směny statků. Ekonomie dále zkoumá přerozdělení omezených zdrojů mezi různé skupiny lidí. Ekonomiky lze rozdělit z pohledu patologických jevů na legální ekonomiky, ekonomiky stínové (šedé) a ekonomiky ilegální. Společným prvkem pro všechny druhy ekonomik je zisk.

Legální ekonomiky působí v běžném právním prostředí. Stínová ekonomika působí také v běžném právním prostředí, ale v některých rysech je kontraproduktivní a z prostředí se vymyká. Z pohledu makroekonomického a kriminalistického je výsledkem nerovnováhy na trhu. Ekonomika ilegální, někdy označovaná jako černá ekonomika, působí mimo společenský a právní rámec. Lze do ní zařadit tzv. praní špinavých peněz. Jejím důležitým znakem je kriminogenní prostředí. Podle prostředí rozlišujeme dva druhy kriminality: trestné činy s nepřímým dopadem na ekonomiku a trestné činy přímo atakující ekonomiku. Mezi trestné činy s nepřímým dopadem na ekonomiku patří řada kriminálních jednání, především tzv. majetková kriminalita v obecném slova smyslu, do které je začleněn rámec hospodářské kriminality. Druhým typem kriminality jsou trestné činy přímo atakující ekonomiku, které se obvykle označují jako ekonomická kriminalita někdy také finanční kriminalita.

Podle Doporučení Rady Evropy jsou ekonomickými trestnými činy následující delikty: v oblasti nekalé soutěže, celní trestné činy, počítačové zločiny, kartelové trestné činy, podvodné praktiky a zneužívání hospodářské situace nadnárodními společnostmi, falešné firmy, falšování záznamů o bilancování společnosti, trestné činy spojené s účetnictvím, podvody vztahující se k hospodářské situaci a společnému kapitálu společností, podvádění spotřebitelů, podvodné získávání dotací, podvody ke škodě věřitelů, finanční trestné činy,

vyhýbání se placení sociálních dávek ze strany podniků, trestné vztahy vztahující se k regulaci peněz a oběživa, burzovní a bankovní trestné činy, trestné činy proti životnímu prostředí. Svým obsahem je tedy ekonomický zločin podle Doporučení Rady Evropy ve své podstatě hospodářskou kriminalitou.

Jak již bylo řečeno, definic popisujících druhy kriminalit je velmi mnoho a různě na sebe reagují. Obecně lze souhlasit s definicí ekonomické kriminality deklarované Institutem pro kriminologii a sociální prevenci Ministerstva spravedlnosti, která uvádí, že: „*ekonomická kriminalita ... je protiprávní ekonomické jednání, kterým byl dosažen finanční nebo jiný prospěch na úkor konkrétního ekonomického subjektu (stát, obchodní společnost, fyzická osoba apod.), které naplňuje zákonné znaky skutkových podstat konkrétních trestných činů.*“¹¹ Pojmy hospodářská a ekonomická kriminalita jsou tedy v podstatě synonyma jednoho protiprávního jevu, přičemž pojem hospodářská kriminalita je častěji užíván v České republice, zatímco pojem ekonomické kriminality je známější v zahraničí.

Finanční kriminalita je specifický pojem, který lze vymezit jako kriminální jednání v bankovních a finančních institucích, na kapitálovém trhu, formou krácení příjmů sociálního a zdravotního, krácení příjmu státu na daních a jiných povinných platbách a padělání peněz, šeků a jiných platebních instrumentů. Je to kriminalita, která napadá finanční soustavu. Šámal definuje finanční kriminalitu tak, že: „*finanční kriminalita představuje jednu z nejdůležitějších oblastí hospodářské kriminality a je to trestná činnost směřující proti fungování bankovního systému, kapitálového a finančního trhu a finančních institucí, zejména bank, burz, investičních společností a investičních fondů, penzijních fondů, pojišťoven a dalších finančních institucí, jež mají v rámci tržního hospodářství mimořádně významnou roli, neboť do značné míry určují dynamiku hospodářského vývoje.*“¹² V této definici není rozlišována finanční kriminalita a finanční trestná činnost, je tedy směřováno kriminalistické a trestně právní hledisko.

¹¹ Výzkum ekonomické kriminality. Praha: IKSP, 2004, s. 9.

¹² ŠÁMAL, P. aj. *Podnikání a ekonomická kriminalita v České republice*. 1. vydání Praha: C. H. Beck, 2001. 801 s. ISBN 80-7179-493-7. s. 174.

Finanční kriminalita se dotýká peněz (oběživa), včetně cenných papírů jako věci, kterou je možné lehce zcizit a následně jako ukradenou uplatnit opět na trhu. Dalším znakem finanční kriminality je práce pachatelů hlavně s cizími prostředky, vlastní vložený kapitál je v porovnání s cizím kapitálem zanedbatelný. Pachatelé v podstatě zneužijí jim svěřený peněžní majetek k trestné činnosti. Institut pro kriminologii a sociální prevenci označuje tento způsob páchaní kriminality za tzv. „tunelování“.

Při porovnávání hospodářské a finanční kriminality je zřejmé, že mají mnoho společných znaků. Patří mezi ně vysoká latence (jde o kriminalitu skrytou), variabilnost a dynamičnost (rychlé přizpůsobení pachatelů daným právním systémům), konspirativní charakter trestné činnosti (vysoce kvalifikovaní pachatelé), mezinárodní propojení (zisk z trestné činnosti je převáděn do zahraničí, aby se zaručila anonymita vkladatelů), propojenost na mezinárodní organizovaný zločin.

Z výše uvedeného je možné finanční kriminalitu v rámci ČR chápat jako užší pojem než kriminalitu hospodářskou a hospodářskou trestnou činnost. V zahraničí je finanční kriminalita zahrnována do kriminality ekonomické. Lze tedy konstatovat, že každá finanční kriminalita je současně hospodářskou kriminalitou, ale ne každou hospodářskou kriminalitu je možné považovat za finanční kriminalitu. Finanční kriminalita tedy zaujímá v hospodářské kriminalitě zvláštní postavení podle specifické oblasti jejího působení. Je páchána především na peněžních a kapitálových trzích. Prokazování hospodářské kriminality (v zahraničí kriminality ekonomické) nebo finanční kriminality není vůbec jednoduché. Vyšetřovatelé musí mít rozsáhlé znalosti z různých právních odvětví, jde o právo trestní, finanční, občanské, obchodní i o další právní oblasti.

2.2 Příčiny a kriminogenní faktory hospodářské kriminality¹³

Faktorů, které ovlivňují kvantitativní a strukturální výskyt hospodářských kriminálních aktivit je velmi mnoho. Kriminalita je obecně jev značně flexibilní, který se pružně

¹³ kapitola byla zpracována s využitím zdrojů [1], [9], [16]

a rychle přizpůsobuje nastalým podmínkám, z tohoto důvodů není možné prezentovat všechny příčiny a faktory. V následujících podkapitolách budou tedy uvedeny ty nejvýznamnější faktory, kterými jsou vliv společenského prostředí a ekonomické důvody, vliv právního rámce, justiční systém a otevření hranic.

Podle kriminologů a vyšetřovatelů musí být ke spáchání trestného činu z oblasti hospodářské kriminality splněny tři podmínky, jak je vidět na obrázku 1. První podmínka je na straně společnosti, úroveň firemní kontroly je dána příležitostí k provedení trestného činu. Ostatní dvě podmínky jsou dány osobností pachatele. Osoba musí mít pohnutky daný trestný čin spáchat a musí si být schopna takové jednání odůvodnit.

Obr. 1 - Podmínky spáchání hospodářského trestného činu

Zdroj: PricewaterhouseCoopers. [online]. 2010, 27. 11. 2009 [cit. 2010-01-18]. Dostupný z WWW: <http://www.pwc.com/cs_CZ/cz/hospodarska-kriminalita/celosvetovy-pruzkum-hosodarske-kriminality-2009-cz.pdf>.

2.2.1 Vliv společenského prostředí

Do roku 1989 vlastnil veškerý majetek stát. Po Sametové revoluci došlo k privatizaci státního majetku a stát začal vracet v rámci restitucí majetek původním vlastníkům. V krátké době se tak změnila celá vlastnická struktura, vznikaly nové obchodní společnosti, neziskové organizace a nově začalo podnikat mnoho fyzických osob. Ekonomický liberalismus dovoluje stupňovat snahu a horlivost jednotlivců, kteří směřují k zisku. Tento přechod ze socialistické společnosti k soukromému podnikání změnil morálku i nepsaná pravidla chování ve společnosti. Začaly se tvořit větší sociální nerovnosti, dochází k polarizaci bohatství a příjmové diferenciaci. Společenské postavení

se odvíjí od výše majetku, mnoho osob ale není schopné získat majetek poctivě, proto se obracejí k nelegální činnosti.

Baloun k tomu jako další kriminogenní faktory uvádí: nenaplněná ekonomicko-sociální očekávání, nedostatečnou reformu veřejné zprávy, neúspěšné prosazování platné právní normy, chybějící kontrolu v kvalitativních oblastech, neuspokojivý stav justice a vymahatelnosti, nerovnost šancí a příležitostí, nedostatečný legální kapitál pro podnikání a rozbujelé korupční prostředí. [2]

Na pojistné podvody má určitý vliv skutečnost, že obyvatelstvo se v problematice pojišťovnictví neorientuje a nezná trestní zákoník. Někdy klienti ani netuší, že je jejich jednání protizákonné a že se tak dopouštějí podvodů.

2.2.2 Ekonomické důvody

Mezi významné ekonomickými důvody v období hospodářské recese patří růst nezaměstnanosti, která s sebou přináší ztrátu postavení ve společnosti i na trhu práce a nespokojenost. Růst nezaměstnanosti snižuje koupěschopnost obyvatelstva, snižuje výrobu. Začíná propouštění zaměstnanců i ze středních vrstev, např. v pojišťovnictví nebo bankovním sektoru, vniká tzv. kriminalita bílých límečků.

Ekonomická krize a nárůst nezaměstnanosti také zhoršují morálku obyvatelstva a posilují názor, že pojišťovnictví, stejně jako další systémy rozdělující určité finanční prostředky, není nečestné napálit nebo okrást. U těchto lidí převládá názor, že pojistnými podvody neokrádají jedince, ale velkou společnost, která přijde jen o nepatrnou částku v porovnání s inkasovaným pojistným. Pro někoho může být pojistný podvod celkem jednoduchá cesta k získání peněžních prostředků, pro jiné může představovat druh ziskového sportu, nebo pouze odplatu pojišťovně. V důsledku krize, která postihla finanční sektor, došlo k propadu některých cenných papírů, především akcií. Tento pokles zapříčinil například u produktu investiční životní pojištění mnoho nespokojených klientů. Vložené peníze se nezhodnotily podle předpokládaných tabulek a někteří klienti o část investic přišli.

2.2.3 Vliv právního rámce

Již výše zmíněný návrat k liberalizaci ekonomického života musel být doprovázen odpovídajícím právnímu prostředím. Trestní právo původně ochraňovalo majetek v socialistickém vlastnictví, následkem změny režimu muselo rychle ochránit práva a zájmy všech nově vzniklých ekonomických subjektů. Bohužel šlo v mnohých případech spíše o rychlost zpracování daných předpisů než o jejich kvalitu. Chyběly empirické i odborné zkušenosti zpracovatelů s upravovanými oblastmi. Velmi často docházelo k různým novelizacím již novelizovaných zákonů, při snaze odstranit možnost snadného zneužití zákonů a následnému opravení vzájemné nekomunikativnosti daných předpisů. Bohužel i u trestných činů majetkových se projevil předstih kriminální reality před trestněprávní teorií. Pro domácí i zahraniční subjekty se stala nepřehlednost a komplikovanost právních předpisů velmi zatěžující, pro realizaci hospodářské kriminality vznikl ale stav velmi příznivý a žádaný.

2.2.4 Justiční systém

Justiční systém je důležitým doplňkem správného fungování právního systému. Jedním z faktorů hospodářské kriminality se stalo nedostatečné personální obsazení soudů a jejich velmi pomalé rozhodování. Existující právní normy nebyly správně využívány, soudci dostatečně nerozuměli věcné podstatě trestných činů ekonomické povahy a spravedlnosti tak uniklo mnoho podvodníků.

2.2.5 Otevření hranic

Otevřením hranic v roce 1989 došlo k pohybu občanů z České republiky a zároveň k přílivu cizích státních příslušníků. Někteří byli členové organizovaného zločinu a zahájili u nás podvodná jednání, která nebyla do té doby v takové míře známá. Organizovaný zločin již přesahuje rámec jurisdikce České republiky a jeho šetření vyžaduje spolupráci mnoha různých organizací. Úplně se hranice otevřely vstupem České republiky do Evropské unie v roce 2004.

2.3 Druhy hospodářské kriminality

Hospodářské trestné činy jsou významnou součástí trestních zákonů v jednotlivých demokratických společnostech založených na tržním hospodářství. Trestní právo samo o sobě není schopné zabránit jevům tvořícím hospodářskou kriminalitu, ale je důležitým podpůrným prostředkem obrany řádných ekonomických vztahů. Podle českého právního řádu jsou uvedeny trestné činy hospodářské v zákoně č. 140/1961 Sb., trestním zákoně, ve druhé zvláštní části zákona v hlavě druhé a deváté. Zákon č. 140/1961 Sb. byl neustále novelizován, až došlo k jeho nahrazení zákonem č. 40/2009 Sb., účinným od 1. ledna 2010. V tomto zákoně jsou trestné činy hospodářské uvedeny v druhé zvláštní části zákona v hlavě páté a šesté. V následujících podkapitolách budou porovnány jednotlivé hospodářské trestné činy v rámci obou zmiňovaných trestních zákoníků.

2.3.1 Trestné činy hospodářské

Hospodářské trestné činy mají za úkol poskytovat trestně právní ochranu různým složkám ekonomiky. Srovnání hospodářských trestných činů je uvedeno v příloze C. Oba zákony rozdělují trestné činy do čtyř skupin. Starý trestní zákon č. 140/1961 Sb. rozděluje trestné činy do čtyř oddílů, tvoří je trestné činy proti hospodářské soustavě, trestné činy proti hospodářské kázi, trestné činy proti měně a trestné činy daňové, trestné činy proti předpisům o nekalé soutěži, ochranných známkách, chráněných vzorech a vynálezech a proti autorskému právu, proti právům souvisejícím s právem autorským a proti právům k databázi. Nový trestní zákoník č. 40/2009 Sb. dělí trestné činy hospodářské na čtyři díly, které představují trestné činy proti měně a platebním prostředkům, trestné činy daňové, poplatkové a devizové, trestné činy proti závazným pravidlům tržní ekonomiky a oběhu zboží ve styku s cizinou, trestné činy proti průmyslovým právům a proti autorskému právu.

2.3.2 Trestné činy proti majetku

Trestné činy proti majetku chrání majetkové zájmy. Kromě vlastnictví jsou zde chráněna i některá jiná majetková práva a nerušené držení věci. Rozsah chráněných zájmů je v jednotlivých ustanoveních různý. Ochrana majetkových zájmů je ustanovena i například

v hlavě čtvrté (trestné činy obecně nebezpečné) a v hlavě osmé (trestné činy proti svobodě a lidské důstojnosti). [8] Tabulka 1 srovnává trestné činy proti majetku mezi novým a starým trestním zákoníkem, tučně jsou vyznačeny rozdílné trestné činy, červeně je potom zvýrazněn trestný čin pojistného podvodu.

Tab. 1 - Trestné činy proti majetku

Zákon 140/1961 Sb. (druhá část zvláštního zákona)	Zákon 40/2009 Sb. (druhá část zvláštního zákona)
Hlava devátá	Hlava pátá
➤ Krádež ➤ Zpronevěra ➤ Neoprávněné užívání cizí věci ➤ Neoprávněný zásah do práva k domu, bytu nebo k nebytovému prostoru ➤ Neoprávněné držení platební karty ➤ Podvod ➤ Pojistný podvod §250a ➤ Úvěrový podvod ➤ Provozování nepoctivých her a sázek ➤ Podílnictví ➤ Podílnictví z nedbalosti ➤ Legalizace výnosů z trestné činnosti ➤ Lichva ➤ Zatajení věci ➤ Porušování povinnosti při správě cizího majetku ➤ Poškození věřitele ➤ Zvýhodňování věřitele ➤ Pletichy v insolvenčním řízení ➤ Předlužení ➤ Poškození cizí věci ➤ Poškození a zneužití záznamu na nosiči informací ➤ Zneužívání vlastnictví	➤ Krádež ➤ Zpronevěra ➤ Neoprávněné užívání cizí věci ➤ Neoprávněný zásah do práva k domu, bytu nebo k nebytovému prostoru ➤ Podvod ➤ Pojistný podvod §210 ➤ Úvěrový podvod ➤ Dotační podvod ➤ Provozování nepoctivých her a sázek ➤ Podílnictví ➤ Podílnictví z nedbalosti ➤ Legalizace výnosů z trestné činnosti ➤ Legalizace výnosů z trestné činnosti z nedbalosti ➤ Lichva ➤ Zatajení věci ➤ Porušování povinnosti při správě cizího majetku ➤ Porušování povinnosti při správě cizího majetku z nedbalosti ➤ Poškození věřitele ➤ Zvýhodnění věřitele ➤ Způsobení úpadku ➤ Porušení povinnosti v insolvenčním řízení ➤ Pletichy v insolvenčním řízení ➤ Porušení povinnosti učinit pravdivé prohlášení o majetku ➤ Poškození cizí věci ➤ Zneužívání vlastnictví ➤ Neoprávněný přístup k počítačovému systému a nosiči informací ➤ Opatření a přechovávání přístupového zařízení a hesla k počítačovému systému a jiných takových dat ➤ Poškození záznamu v počítačovém systému a na nosiči informací a zásah do vybavení počítače z nedbalosti

Zdroj: zpracováno s využitím zdrojů [25] a [26]

2.4 Pojistný podvod z pohledu kriminalistického¹⁴

Metodika vyšetřování jednotlivých druhů trestných činů je zvláštní částí kriminalistické vědy, „*kteřá odhaluje a zkoumá zákonitosti vzniku stop a zvláštnosti postupů při vyhledávání, zajišťování a využívání stop, jiných soudních důkazů a kriminalisticky významných informací s ohledem na určitý typ trestného činu a předpokládanou typovou vyšetřovací situaci.*“¹⁵

Každá z metodik jednotlivých druhů trestných činů tvoří uspořádaný soubor poznatků a doporučení s pevně stanovenou stavbou. Jedná se o následující složky:

- typová kriminalistická charakteristika dané skupiny trestných činů;
- stopy typické pro daný typ trestných činů;
- zvláštnosti předmětu vyšetřování;
- typické podněty k vyšetřování a jejich zvláštnosti;
- typické vyšetřovací situace vyskytující se při vyšetřování daného typu trestných činů;
- typické počáteční úkony a jejich zvláštnosti;
- typové vyšetřovací verze a zvláštnosti vytváření vyšetřovacích verzí, plánování a organizace vyšetřování;
- zvláštnosti následné etapy vyšetřování;
- zvláštnosti zapojení veřejnosti do vyšetřování.

2.4.1 Typová kriminalistická charakteristika pojistného podvodu

Jak již bylo řečeno, pojistný podvod je trestným činem, který je řazen do kategorie majetkové kriminality s tím, že předmětem útoku je vždy pojišťovna. Typová kriminalistická charakteristika pojistného podvodu je v podstatě popis kriminalisticky významných znaků, které výrazně ovlivňují vytváření stop nebo samotný proces rozpoznání trestného činu. Mezi tyto významné znaky patří typické kriminální situace,

¹⁴ kapitola byla zpracována s využitím zdrojů [12], [15], [18], [21] a [25]

¹⁵ STRAUS, J. aj. *Kriminalistická metodika*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2006. 310 s. ISBN 80-86898-66-0. s. 10.

typické způsoby páchání, typické vlastnosti pachatelů, typické vlastnosti obětí a typické motivy.

Typické způsoby páchání pojistných podvodů

Jedním z relevantních znaků jsou typické způsoby páchání pojistných podvodů. Páchání pojistných podvodů lze rozdělit podle časových podmínek na okolnosti a podmínky při sjednání pojistné smlouvy, při vzniku a při procesu likvidace pojistné události.

Při vzniku pojistné smlouvy uvede pachatel pojistitele v omyl tím, že poskytne nepravdivé nebo hrubě zkreslené údaje. Příkladem takového jednání může být zatajení skutečného zdravotního stavu. Dochází zde v podstatě k zfalšování lékařské zprávy poskytnuté pojišťovně, která je původně vystavena na někoho jiného, jehož zdravotní stav splňuje podmínky. Jde také o následné sjednání pojistné smlouvy až po výskytu pojistné události nebo o zatajení skutečné hodnoty pojištěné věci.

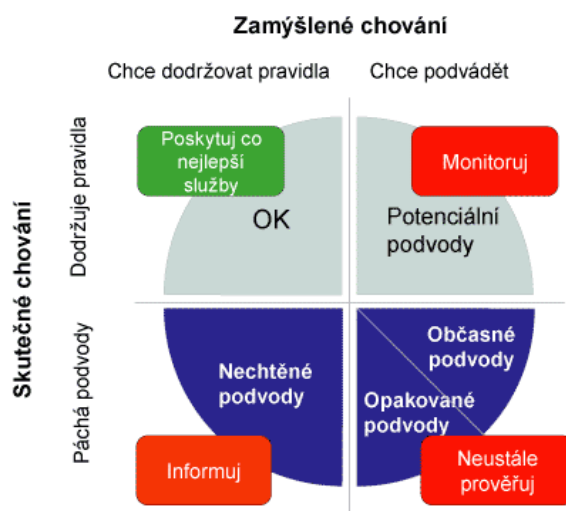
Dalším případem může být uvedení pojistitele v omyl v podmínkách a okolnostech vzniku a trvání pojistné události. Do této skupiny jsou zařazeny případy, kdy pojistná událost vůbec nenastala a je jen předstírána. Příkladem může být fiktivní protokol o dopravní nehodě nebo fiktivní zdravotní dokumentace. Patří sem také události, které nastaly v rozporu s pojistnými podmínkami (zinscenuje se násilné vniknutí do objektu, protože objekt nebyl dostatečně chráněn, jak bylo smluvně ujednáno). Pojistnou událost může také způsobit sám pojištěnec nebo jiná osoba s vědomím pojištěnce. Dále do této skupiny náleží udržování stavu vzniklého pojistnou událostí s cílem zvýšit nastalou škodu.

Posledním typem způsobu páchání pojistného podvodu je uvedení nepravdivých údajů nebo zatajení podstatných údajů při uplatnění nároku na pojistné plnění, tedy při procesu likvidace pojistné události. Příkladem může být uplatnění nároku na pojistné plnění u více pojišťoven. V policejní praxi se tyto způsoby páchání trestného činu prolínají.

Typické vlastnosti pachatelů

Pachatel pojistných podvodů není ničím výjimečný, může se jím stát v podstatě kdokoli, kdo má způsobilost k právním úkonům a může si tak sjednat pojistnou smlouvu. Jinak je

tomu u obecného podvodu, kde patří mezi rysy pachatelů vyšší intelekt, schopnost navazovat kontakty s lidmi, psychologické schopnosti v odhadu lidí, schopnosti komunikace, improvizace. Obrázek 2 znázorňuje typy pojistných podvodů podle přístupu pojištěného.

Obr. 2 - Typy podvodů podle přístupu pojištěného

Zdroj: SPSS CR. Fraud management aneb Data mining v praxi. IT Systems [online]. 3/2007 [cit. 2009-05-06]. Dostupný z WWW: <<http://www.systemonline.cz/business-intelligence/fraud-management-aneb-data-mining-v-praxi.htm>>.

Podle zkušenosti specialistů lze rozdělit pachatele do třech skupin. Toto rozdělení zároveň stupňuje jejich nebezpečnost. První skupinu tvoří tzv. běžný pachatel pojistného podvodu, je to průměrný člověk, do kterého by to nikdo z blízkého okolí neřekl. Je to občan, který dodržuje zákony a má čistý trestní rejstřík. Tento člověk v případě pojistné události podlehne pokušení, vlivem například finanční krize, a navýší škodu. Tito pachatelé se domnívají, že pojišťovně nezpůsobí velkou škodu a jejich riziko detekce je poměrně malé. Druhou skupinu tvoří lidé, kteří mají kriminální minulost. Jsou to většinou pachatelé nenásilných trestných činů, kteří páchají různé drobné trestné činnosti, dokud nejsou dopadeni. Poslední a nejvíce nebezpečnou skupinu tvoří organizované kriminální skupiny.

Typický pachatel v pojištění vozidel, tedy v nejfrekventovanějším odvětví pojistných podvodů, je osoba ve věku 20 - 30 let bez středoškolského vzdělání, bez intelektuálních

zkušeností a znalostí, která je tzv. „bílým koněm“ a za svoji účast dostane asi 1-5% ceny vozidla.

Velmi častým znakem při páchání trestného činy pojistného podvodu je spolupachatelství. Spolupachatelství je spáchání trestného činu společným jednáním, je upraveno § 9 odst. 2 TZ. Byl-li tedy pojistný podvod spáchán společným jednáním dvou a více osob, tak každá z nich odpovídá tak, jako by trestný čin spáchala sama. Příkladem je nepravdivé vyhotovení lékařské zprávy lékařem na žádost pacienta, přijmutí nepravdivých podkladů pro likvidaci pojistné události likvidátorem nebo vyhotovení smyšleného protokolu policistou.

Podle typů pachatele je možné pojistné podvody rozdělit na vnější a vnitřní. Vnější pojistný podvod se vyznačuje pachatelem mimo pojišťovnu. Může jím být pojistník nebo pojištěný, či poškozená osoba v odpovědnostním pojištění. Vnitřní pojistný podvod páchá zaměstnanec pojišťovny, který ale mívá často spolupachatele vně pojišťovny. Pachatel se sice dopouští pojistného podvodu, jeho čin se však blíží jednání podobnému zpronevěře.

2.4.2 Typické stopy daného typu trestných činů

Pro odhalování trestných činů je důležitý popis typických stop a popis místa, kde se nachází. Při vyšetřování pojistných podvodů se prvotně zkoumá, zda dokumenty (výpovědi, znalecké posudky apod.) odpovídají realitě a tu zjistíme podrobným studiem místa činu. Bez pečlivého ohledání místa dopravní nehody např. motocyklu, by nebylo možné zjistit, zda k nehodě opravdu došlo, či zda daný motocykl pachatel položil na zem s úmyslem podvodného jednání. Typické stopy a jiné důkazy jsou u pojistných událostí především změny svědčící o padělání nebo pozměnění listin, jejichž vznik je spojen s pojistným podvodem. Další stopou jsou listinné důkazy, příkladem jsou faktury, znalecké posudky, protokoly a jiné spisové materiály. Kriminalistické stopy se nacházejí také na předmětech pojištění, tedy na havarovaném automobilu, na požářišti nebo jsou přímo předmětem pojištění. Typickými stopami jsou také stopy ve vědomí lidí, kteří podvod naplánovali a provedli, kteří poskytli odborné rady, které umožnily podvod spáchat, dále u lidí, kteří pokus o pojistný podvod zjistili nebo u osob, které znaly zdravotní, osobní nebo majetkové poměry pojištěného.

2.4.3 Zvláštnosti předmětu vyšetřování

Je třeba dokázat podvodné jednání, tedy skutkové okolnosti trestného činu pojistného podvodu. Poškozeným je zde vždy pojistitel, tedy pojišťovna, proto se kriminalisté nemusí zabývat zkoumáním, zda se jedná o vypjatý občanskoprávní vztah či zkoumat účast poškozeného a jeho motiv. Zvláštností pojistného podvodu je situace, kdy je pojistný podvod dokonán i v případě nevyplacení pojistného plnění, jde tedy o předčasně dokonaný trestný čin. Musí být tedy zjištěna a dokazována nejen škoda již vzniklá neoprávněným plněním, ale i škoda hrozící v případě, že by k pojistnému plnění došlo až v budoucnu. V případě převzetí neoprávněného plnění je třeba zkoumat, komu a na jaký účet bylo vyplaceno a jak s ním bylo naloženo.

V rámci subjektivní stránky je potřeba dokázat, že úmysl pachatele byl přímý nebo alespoň nepřímý. Při získávání důkazů, které by prokázaly pachatelův úmysl, se zjišťují okolnosti charakterizující přípravná jednání, spolupachatelství a organizovanost trestné činnosti, způsob života, zdroje příjmu obviněného, opakování podobných jednání a jiné důkazy o způsobu páčání trestného činu.

2.4.4 Typické podněty k vyšetřování a jejich zvláštnosti

Důležitou komponentou metodiky vyšetřování jednotlivých druhů trestných činů jsou podněty k vyšetřování. U jednotlivých druhů trestných činů se totiž podstatně odlišují.

Pojistné podvody jsou latentní trestné činy, jejichž následky nejsou v momentu spáchání zjevné, ale projevují se pouze určitými signály. Příkladem těchto signálů je častá změna pojistitelů nebo nedostatky v předkládaných materiálech. Pojistnými podvody se zabývají specializovaná pracoviště pojišťoven i pracovníci Služby kriminální policie a vyšetřování. Pokud podezřelé skutečnosti zjistí pracovníci pojišťovny, předají komplexní materiál vypovídající o pojistném podvodu orgánům činným v trestním řízení. Poté je věc zpravidla postoupena k došetření pracovníkům Služby kriminální policie a vyšetřování. K odhalování pojistných podvodů dochází také operativní pátrací činností Služby kriminální policie a vyšetřování, zejména při odhalování organizované trestné činnosti.

2.4.5 Typické vyšetřovací situace

Vyšetřovací situace se u různých typů trestných činů liší svými informačními, osobnostními a organizačně materiálními komponentami. Nejčastěji bývají popisovány počáteční vyšetřovací situace, protože na jejich vyhodnocení závisí obvykle úspěch celého vyšetřování.

Počáteční vyšetřovací situace můžeme rozdělit do třech skupin. První případ je, že zjištěné skutečnosti nasvědčují tomu, že byl spáchán trestný čin pojistného podvodu a dovolují vyslovit jednoznačný závěr, že jej spáchala určitá osoba. Jedná se o nejčastější případ, kdy z materiálů jednoznačně vyplývá, že pojištěná osoba spáchala pojistný podvod. Nejsou známy pouze informace o spolupachatelích, které je třeba následně získat. Druhou skupinu tvoří případy, kdy zjištěné skutečnosti nasvědčují tomu, že byl spáchán nějaký trestný čin, není zde však možné stanovit jednoznačně, že jde o pojistný podvod, údaje o pachateli jsou k dispozici. Příkladem může být zadržený žhář, který tvrdí, že objekt zapálil z podnětu vlastníka budovy. Pozornost musí být zaměřena na zjištění vztahů a případné dohody mezi pojištěným a žhářem. Poslední skupinou jsou případy, kdy zjištěné skutečnosti ukazují, že byl spáchán trestný čin, nejde však jednoznačně o pojistný podvod a údaje o pachateli nejsou známy. Příkladem by bylo nalezení několika ohnisek požáru u dobře pojištěného objektu.

Po obvinění pachatele nastávají čtyři situace: obviněný trestnou činnost doznává, zcela popírá, obviněný doznává jednání, odmítá však úmysl uvést někoho v omyl, nebo využít omylu poškozeného. Poslední možnou verzí je situace, kdy obviněný odmítá vypovídat. V případě, že se obviněný doznává, kriminalista zdokumentuje trestnou činnost v celém rozsahu a snaží se vyvarovat jakékoliv byt' nepatrné chybě, protože pachatel by vzniklých chyb mohl při jednání před soudem využít. Pokud obviněný zcela popírá svoji vinu, snaží se kriminalista opatřit důkazy, které buď vyvrátí, nebo potvrdí výpověď obviněného, svědků i poškozeného. Ve třetím případě je nutné úmysl obviněnému dokázat, zejména prostřednictvím jeho způsobu života, styků a skutečností, které nasvědčují, že se již podobných jednání dopustil. V posledním případě kriminalista hledá důkazy, které by svědčily ve prospěch obviněného. Pokud kriminalista prameny důkazů nezajistí, musí

znovu prověřit všechny důkazy způsobující obvinění a rozhodnout se, zda je možné vyvodit jen jeden závěr, že obviněný pojistný podvod spáchal.

2.4.6 Typické počáteční úkony a jejich zvláštnosti

Typické počáteční úkony souvisí přímo s počátečními vyšetřovacími situacemi. Jsou spojeny s nutností zajištění typických stop, důkazů a informací, které jsou u jednotlivých trestných činů velmi odlišné. K typickým počátečním vyšetřovacím úkonům u trestného činu pojistného podvodu patří vyžadování potřebných vysvětlení, zajištění písemných materiálů, ohledání písemností předaných pojištěným pojistiteli a opatření k vypátrání pobytu pachatele a jeho zadržení.

V rámci vyžadování potřebných vysvětlení dochází k výsledku zástupce poškozené pojišťovny a předpokládaných svědků, příklady pokládaných otázek jsou uvedeny v příloze D. Při vyšetřování pojistných podvodů je typickým počátečním úkonem zajištění písemných materiálů. Jsou to materiály, které podezřelý předal pojistiteli, příkladem může být vyplněný zdravotní dotazník, čestné prohlášení i pojistná smlouva. Dalšími písemnostmi mohou být spisové materiály vyhotovené policií při dopravní nehodě, požáru atp., nebo výpisy z knihy událostí či z lékařské zprávy. Následně probíhá ohledání písemností, které je doporučeno provádět za účasti specialistů kriminalisticko-technických a expertizních pracovišť Policie ČR. Totožnost pachatele bývá většinou známá, proto je ohledání zaměřeno na pravost dokumentů, případně na expertizu písma při ručním podpisu pachatele. Pokud se pachatel trestného činu pojistného podvodu snaží vyhnout kontaktu s policií a pojišťovnou, často mění místo svého pobytu, nebo se k němu nepřihlašuje, vyhlásí se po něm pátrání.

2.4.7 Typová vyšetřovací verze a zvláštnosti vytyčování vyšetřovacích verzí, plánování a organizace vyšetřování

Typové vyšetřovací verze představují typové hypotetické modely možného objasnění příčin zjišťovaných faktů v počáteční etapě vyšetřování, nejsou tedy verzemi v pravém slova smyslu. Metodiky rovněž obsahují popis zvláštností, forem plánování, organizace práce a součinnost kriminalistů s jinými orgány v procesu vyšetřování.

Kriminalistické verze je možné u vyšetřování trestného činu pojistného podvodu rozdělit do tří okruhů. Prvním je verze ke škodní události. Doporučuje se vytyčovat dílčí verze, zda k události došlo, či nedošlo a za jakých podmínek a jakým způsobem mohla být vyvolána. Dále je třeba vytyčovat dílčí verze k osobám, které se na úmyslné škodní události podílely nebo událost oznámily. Může se stát, že nejde o pojistný podvod, ale pouze o chybně vyřízenou likvidní pojistnou událost. Druhým okruhem je verze k podmínkám a okolnostem sjednávání pojistné smlouvy. Verze slouží k objasnění, zda došlo k úmyslnému uvedení nepravdivých nebo hrubě zkreslených údajů, případně zamlčení podstatných údajů pojištěným nebo pojistníkem. Posledním okruhem je verze ke znakům trestného činu, která má své gnozeologické opodstatnění zejména při dokazování subjektivní stránky. Je důležité v rámci vyšetřování pečlivě zkoumat verze k motivům jednání podezřelých osob, které právě souvisejí se subjektivní stránkou trestného činu.

Při plánování a organizování vyšetřování pojistných podvodů se uplatňují obecné kriminalisticko-technické postupy. Zvláštností vyšetřování je podezření, že se na trestném činu pojistného podvodu podílelo více osob. Potom je potřeba vyšetřovat pojistný podvod v týmové práci, za pomoci specializovaných pracovišť pojišťovny, protože do trestného činu mohou být zapojeni jak zaměstnanci pojišťovny, tak pracovníci Policie ČR.

2.4.8 Zvláštnosti následné etapy vyšetřování

Po vytyčení vyšetřovacích verzí, dochází k následné etapě vyšetřování, jejímž obsahem je prověrka nevyhnutelných důsledků, které z vytyčených verzí plynou. Některými autory je za následnou etapu vyšetřování považována etapa tzv. rozvinutého dokazování. Tato etapa začíná v momentě, kdy je možné stanovit konkrétní závěr, že daný trestný čin spáchala určitá osoba.

Výslechu obviněného předchází důsledná příprava s vypracováním plánu výslechu a promyšlením jednotlivých písemností, které mu budou při výslechu předkládány. U výslechu obviněného z pojistného podvodu je zvláštností, že pojištěný většinou daný skutek přiznává, zapírá však jeho subjektivní stránku. Při výslechu obviněného se vyšetřovatel snaží zjistit, kdy se obviněný rozhodl spáchat trestný čin pojistného podvodu,

zda k tomu obviněného někdo donutil, jak se k trestnému činu připravoval, jestli mu v trestném činu pomáhal někdo další, zejména někdo z pojišťovny. Dále je obviněný tázán, jaký byl jeho zisk z pojistného podvodu a jak s těmito penězi naložil, co po podvodu dělal a zda již někdy v minulosti podobný podvod nespáchal.

Dalším následným úkonem je osobní a domovní prohlídka obviněného. Zvláštnosti jsou dány charakterem věcí, které je třeba zajistit. Jedná se o písemnosti, které by svědčily o přípravě pojistného podvodu, jako jsou padělané doklady, dále to jsou prostředky k jejich padělání nebo pozměňování, diáře, výpisy z účtů atp.

V průběhu vyšetřování trestného činu pojistného podvodu je v některých případech nutné využít expertíz znalců z různých oborů. Mohou to být expertízy z ekonomie (účelem je ohodnocení movitostí a nemovitostí), expertízy ručního písma, expertízy dokladů a písemností (za účelem ověření pravosti dokladů), expertízy z oboru účetnictví nebo expertízy z různých oblastí vědy a techniky (ověření, zda je určitý průběh škodní události vůbec technicky možný).

2.4.9 Zvláštnosti zapojení veřejnosti do vyšetřování

U různých trestných činů dochází k rozdílné možnosti zapojit veřejnost do vyšetřování. U trestného činu vraždy, který je všeobecně pokládán za velmi závažný a zavrženíhodný trestný čin, veřejnost projevuje velký zájem a ochotu spolupracovat s Policií ČR při vyšetřování. Bohužel u trestného činu pojistného podvodu a obecně u hospodářské kriminality je kriminální citlivost obyvatelstva velmi nízká, je to stále považováno za něco normálního. Pachatelé se ospravedlňují tím, že jim pojišťovna tímto způsobem vrátí peníze, které od nich získala na pojistném a které nemusela vyplatit v rámci pojistného plnění. Neuvědomí si však, že pojišťovně platí už za přenesení rizika vzniku škody, ne až za samotnou škodní událost.

3 POJISTNÝ PODVOD Z POHLEDU POJIŠŤOVACÍHO

Pojišťovnictví je důležitým nevýrobním odvětvím ekonomiky. Pojišťovnický průmysl v zásadě obchoduje s neviditelným zbožím. Klient kupuje příslib pojišťovny, která za něho převezme riziko v případě vzniku určité škodní události. Klient má zájem získat z pojištění co možná nejvíce, mnohdy i více, než do něho vložil. Pojišťovna chce dosáhnout zisku a uspokojit tak své akcionáře. Vznikají tedy dva různé pohledy na pojištění, protože ekonomické zájmy klienta a pojišťovny jsou ve vzájemném antagonistickém vztahu. Pojišťovna ale není banka, která pomocí úroků zhodnocuje klientům vklady, proto je přání klienta obohatit se nereálné. Výjimku tvoří životní pojištění, kde může v případě příznivého vývoje kapitálového trhu klient získat více peněžních prostředků, než do pojištění vložil. [4]

3.1 Klasifikace podvodů v pojišťovnictví

Pojistné podvody lze klasifikovat podle různých hledisek. Již v kapitole 2.4.1 byla zmíněna klasifikace pojistných podvodů podle osoby pachatele na podvody vnější a vnitřní. Z pohledu osobních charakteristik, způsobu páčání či předchozího scénáře lze pojistné podvody rozdělit na nahodilé a organizované. Nahodilé podvody se dále dělí na podvody příležitostné, spíše ojedinělé, individuálně páchané amatéry podle jejich znalostí a schopností. Organizované jsou ty pojistné podvody, které jsou vědomé, dopředu plánované s využitím sofistikovaných metod, páchané profesionálními skupinami. Podle místa spáchání a dopadu je možné dělit pojistné podvody na vnitrostátní a mezinárodní.

Stěžejní bude klasifikace dle zákona o pojišťovnictví (zákon č. 363/1999 Sb., ve znění pozdějších předpisů) na pojistné podvody v životním a neživotním pojištění. Obě kategorie mají svá specifika. Zákon o pojistné smlouvě (zákon č. 37/2004 Sb.) dělí pojištění na pojištění škodové a obnosové. Účelem škodového pojištění je náhrada vzniklé škody. Škodovému pojištění tak v podstatě odpovídá pojištění neživotní. Pojištěný tedy nedostane

od pojišťovny vyšší plnění než je škoda. Obnosovému pojištění, jehož výše plnění je závislá na předešlém dohodnutém obnosu, potom odpovídá pojištění životní. Výjimku tvoří úrazové pojištění, které se řadí do neživotního pojištění, ale může být sjednáno ve formě škodového i obnosového pojištění.

Pojistné podvody v neživotním pojištění jsou mnohdy páčány v podobě tzv. vícenásobného pojištění. Klienti si mohou sjednat více pojistných smluv u různých pojišťoven ke krytí jednoho rizika. V případě pojistné události však mají nárok pouze na odškodnění ve výši škody, kterou opravdu utrpěli. Nesmějí se pojištěním obohacovat, pojištěním získají pouze náhradu vzniklé škody. V případě vícenásobného pojištění platí tedy pojišťovny klientovi odškodné většinou v poměru, v jakém bylo zapláceno pojistné z celkového pojistného v pojistných smlouvách. Nepoctiví klienti se ale mnohdy spoléhají na vzájemnou neinformovanost mezi pojišťovnami a plnou výši škody uplatňují po každé jednotlivé pojišťovně. Toto jednání je v rozporu se zákonem i se základními principy pojištění. U pojištění obnosového, tedy většinou životního pojištění, tento typ pojistného podvodu spáchat nelze. Při vzniku pojistné události vyplatí každá pojišťovna klientovi předem smlouvenou částku bez ohledu na výši škody. [4] [7]

3.2 Indikátory pojistných podvodů

Pojišťovny v rámci svojí preventivní činnosti školí zaměstnance tak, aby dokázali rozpoznat situace, které nasvědčují podvodnému jednání. Pro tento účel vydala Česká asociace pojišťoven již zmiňovanou Příručku pro indikaci, vyšetřování a prevenci pojistných podvodů, která byla publikována Britskou asociací pojišťoven. Důležitou částí příručky jsou indikátory pojistných podvodů.

Indikátory pojistných podvodů jsou v podstatě příznaky pojistné události, které signalizují, že pojistná událost může být podvodná. Mohou naznačit, zda je pojistný podvod součástí řetězce podvodů, či zda je to izolovaný trestný čin. Indikátorů existuje mnoho a mohou se objevit ve všech fázích pojistné události. Jedním z dělení indikátorů je dle jejich vztahu

k pojistné smlouvě a pojištěnému nebo pojistníkovi, rozeznávají se indikátory z průběhu pojištění, osobní indikátory, dokumentační indikátory.

Indikátory z průběhu pojištění zahrnují například: několik škod během krátkého období, absenci pojistné historie a minulých pojištění, přerušení pojištění, časté změny pojistitelů, zatajení dřívějších postihů či zatajení škodního průběhu.

Jako osobní indikátory slouží neobvyklá až krajní chování. Takovým chováním může být vyhýbavý přístup nebo naopak velmi přátelský a přespříliš kooperativní přístup. Konkrétními příklady může být pozdní placení pojistného nebo jeho neplacení, tlak na rychlou výplatu pojistného plnění v hotovosti a nikoli převodem na účet, neobvyklá informovanost o rozsahu pojistného krytí.

K dokumentačním indikátorům jsou pak řazeny: absence nebo naopak přemíra stvrzenek, pozměněné dokumenty, sporná autentičnost dokumentů, předložení fotokopie dokladů, nedávné ohodnocení majetku nebo věcí, dokumentace pochází z různých zdrojů, které obsahují podobný rukopis, typ písma, případně stejné pravopisné chyby, zahrnutí daně z přidané hodnoty, která ale účetně nesouhlasí. Jednotlivá pojištění potom mají svoje specifické indikátory.

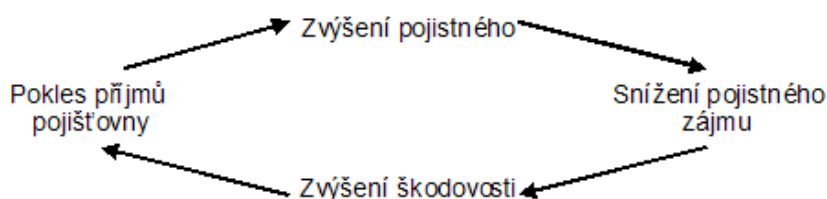
Další dělení indikátorů pojistných podvodů je podle druhu pojištění. Jedná se o indikátory pojištění domácností a budov občanů, indikátory pojištění podnikatelů, indikátory cestovního pojištění, motorových vozidel, úrazového pojištění. Jednotlivé indikátory podle druhu pojištění jsou zobrazeny v příloze E. [18]

3.3 Ekonomický dopad pojistných podvodů na pojistitele a pojistníky

Pojistné podvody zvyšují náklady jednotlivých pojišťoven a snižují tak jejich celkové zisky. Dopad pojistných podvodů může být demonstrován na ukazateli škodovosti. Podle ukazatele škodovosti je možné porovnávat ekonomické úrovně jednotlivých komerčních

pojišťoven a lze z něho usuzovat, jak si pojišťovny stojí na pojistném trhu. Tento ukazatel vyjadřuje poměr mezi výší poskytnutých pojistných plnění a výší přijatého pojistného nebo kmenového pojistného. Ukazatel škodovosti se udává v procentech. Škodovost by měla být menší než netto pojistné v procentech a zároveň by neměla dosahovat sta procent předepsaného pojistného nebo dokonce brutto pojistného, což by představovalo nevyrovnané pojistné, které vytváří pojišťovnám ztrátu.

Pokud tedy pojišťovna vyplatí vysokou částku za neodhalené pojistné podvody, zhorší se jí ukazatel škodovosti. Pokud se zvýší škodovost, klesají příjmy pojišťovny. Pojišťovna se danou ztrátu snaží vyrovnat zvýšením pojistného a to je spjato s poklesem zájmu eventuálních klientů o dané pojištění. O drahé pojištění mají potom zájem spíše klienti s vyšší pravděpodobností výskytu pojistné události, klient s nebezpečím události s vysokou ztrátou, nebo klienti, kteří v budoucnu hodlají spáchat pojistný podvod. Pojišťovna se tak vlivem pojistných podvodů a v důsledku zhoršení ukazatele škodovosti dostává do tzv. začarovaného kruhu, který ukazuje obrázek 3.

Obr. 3 - Vliv zvýšení škodovosti na zvýšení pojistného

Zdroj: ČEJKOVÁ, V., NEČAS, S. a ŘEZÁČ, F. Pojistná ekonomika. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2003. 145 s. ISBN 80-210-3288-X. s. 54.

V případě, že by se pojišťovna rozhodla nezvyšovat pojistné, aby neodradila klienty, mohlo by snížení příjmů v důsledku pojistných podvodů způsobit ztrátu likvidity pojišťovny. Nemožnost vyplácet klientům pojistná plnění by v dlouhém časovém horizontu mohla zapříčinit insolvenční pojišťovny a její následný úpadek. V případě krachu většího počtu pojišťoven by se snížila důvěra klientů v pojišťovací instituce a klesal by zájem o jednotlivá pojištění. Vysoká škodovost zhoršuje též rating pojišťovny. Špatný rating odrazuje především institucionální pojištěnce, kteří objemem obchodů či pojištění přinášejí pojišťovnám vysoké pojistné a jsou tak pro pojistitele žádoucími klienty.

Pojistné podvody se tedy promítnout nejen ve ztrátě zisku akcionářů jednotlivých pojišťoven, ale současně v rostoucím pojistném všech poctivých klientů. Pojistní matematici ztráty z pojistných podvodů v důsledku vysokého pojistného plnění musí zahrnovat do kalkulací cen pojistek a parametrů produktů. Navíc klienti, kteří si sjednali životní pojištění se spořicími charakterem a mají tak nárok na určitý podíl z výnosu pojišťovny, jsou dále právě pojistnými podvody přeneseně „okradeni“ o eventuelní podíl na zisku pojišťovny. [4] [6]

Pojišťovny bohužel ztracené hodnoty v důsledku pojistných podvodů mnohdy neuvádějí v plné výši. Poctivé klienty by mohla daná čísla odradit a pojišťovna by ztratila důvěru, protože nenakládá s vloženými penězi klientů obezřetně. Nárůst ceny pojištění v důsledku pojistných podvodů je také informace velmi těžko zjištělná a kvantifikovatelná. Podle údajů Britské asociace pojišťoven (ABI) zvýšily pojistné podvody v době ekonomické krize v Anglii průměrnou cenu pojistného o 40 liber. [33]

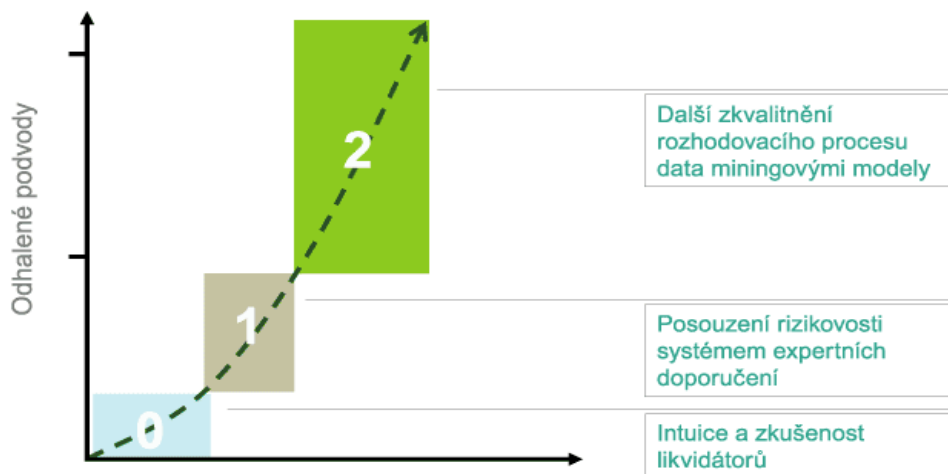
3.4 Fraud management¹⁶

Pojistné podvody trápí v jisté míře každou pojišťovnu na světě. Proto se pojišťovny neobejdou bez kvalitních procesů, které jsou podporovány inteligentními systémy a které jsou schopny detekovat pojistné podvody. Inteligentní systémy identifikují podezřelé případy a následně se s nimi vypořádávají. Konkrétní aplikace fraud managementu systémů jsou velmi různorodé jako podvody samotné.

Nezbytnou podmínkou optimálního rozhodování je implementace automatického posouzení míry rizika na základě transparentních kritérií. Řešení může být založeno na integraci expertních zkušeností nebo využitím dataminingových modelů a přístupů. Často bývá nejlepších výsledků dosaženo kombinací obou metod. Na obrázku 4 je vidět postupné zvyšování efektivity rozhodovacího procesu. Ať už se jedná o expertní, dataminingový nebo kombinovaný přístup, jeho nasazení vždy prochází několika etapami,

¹⁶ kapitola byla zpracována s využitím zdrojů [27], [29] a [35]

které se dají rozdělit do tří částí. První částí je reportování a analýza za účelem kvantifikace efektivity stávajících procesů. Druhou etapou jsou dataminingové postupy, které umožní nalezení vzorů podvodného chování a sestavení optimálních modelů. Poslední fází je optimalizace a implementace rozhodovacích on-line postupů do systému pro likvidaci pojistných událostí.

Obr. 4 - Zvyšování efektivity rozhodovacího procesu

Zdroj: SPSS CR. *Fraud management aneb Data mining v praxi*. IT Systems [online]. 3/2007 [cit. 2009-05-06]. Dostupný z WWW: <<http://www.systemonline.cz/business-intelligence/fraud-management-aneb-data-mining-v-praxi.htm>>.

3.4.1 Expertní systém

Prvním přístupem je tedy expertní systém. Systém je založen na expertních pravidlech, která popisují zvýšená rizika podvodu, tato pravidla jsou vytvářena na základě expertních znalostí a zkušeností. Klíčovou roli zde hrají znalosti a zkušenosti zaměstnanců pojišťoven, kteří jsou schopni podezřelé případy identifikovat. Výhodou tohoto systému je transparentnost mezi vstupy a výstupy, kde se zkušenosti odrážejí ve formě srozumitelných pravidel.

Pojišťovny zaznamenávají své expertní know-how o pojistných podvodech pomocí množiny pravidel, která popisují podezřelé pojistné události. Protože jsou jednotlivé implikace odlišně závažné, různým bodům se přiřazují různé celočíselné váhy. Někdy mají

tyto váhy záporná čísla, to pokud detekují sníženou míru rizika. Každá jednotlivá událost je potom posuzována všemi těmi implikacemi a dostává trestné body. V tabulce 2 je uveden příklad obecných expertních pravidel.

Tab. 2 - Příklad obecných expertních pravidel

PRAVIDLO	BODY
Krátká doba od uzavření pojistné smlouvy	3
Pozdní splátka pojistného následovaná pojistnou událostí	3
Nedávná modifikace pojistné částky	3
Neexistují svědkové pojistné události	2
Pojištěný je v předčasném důchodu	1
Pojištěný nemá zaměstnání	1
Pojištěný v minulosti spáchal pojistný podvod	3
Pojistná událost byla způsobena požárem	2
Pojistná událost byla způsobena vandalismem	2

Zdroj: [35]

Na základě výsledku je potom pojistná událost zařazena do určité rizikové skupiny, obrázek 5. Kromě modifikace přiřazení do rizikových skupin přístup umožňuje snadnou změnu systému pravidel a jejich závažností. Může se stát, že systém při vyhodnocování narazí na kritérium, u kterého nemůže rozhodnout o splnění či nesplnění, nejsou u něho známé potřebné údaje. Potom by měl být operátor nebo likvidátor vyzván k jejich doplnění.

Obr. 5 - Rizikové skupiny

Zdroj: SPSS CR. *Fraud management aneb Data mining v praxi*. IT Systems [online]. 3/2007 [cit. 2009-05-06]. Dostupný z WWW: <<http://www.systemonline.cz/business-intelligence/fraud-management-aneb-data-mining-v-praxi.htm>>.

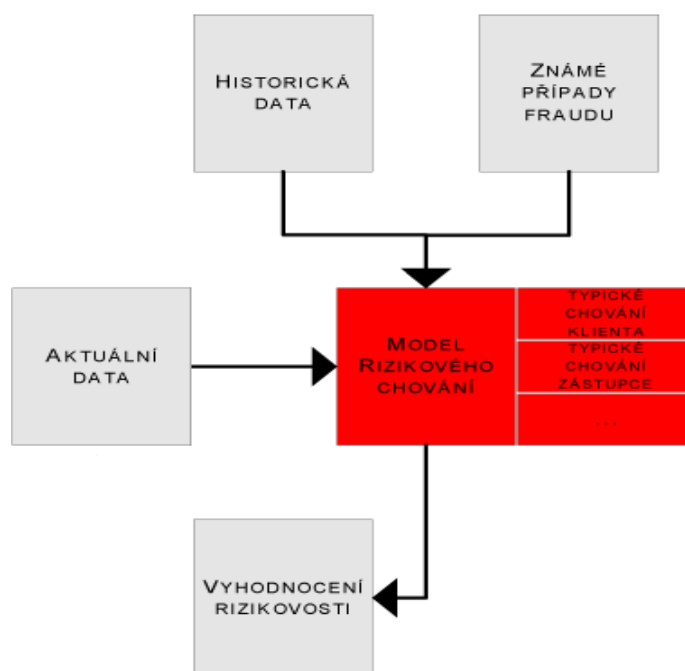
3.4.2 Princip data miningu

Druhým přístupem je data mining, tento přístup vytváří prediktivní modely na základě dostatečného množství dat, která popisují historii a chování na úrovni jednotlivých klientů a pojistných událostí. Tato metoda se opírá o klasifikační modely, kterými jsou rozhodovací stromy, neuronové sítě, logistická regrese, support vector machines a další. Jde o hledání skrytých vztahů a struktur v datech, která nejsou explicitně známá a nemohou být tedy přepsána ve formě expertních pravidel. Na základě dat o pojistných událostech lze tedy sestavovat modely, které definují buď rizikové, nebo alespoň anomální segmenty.

V rámci data miningu můžeme rozlišit dva přístupy: supervizovaný a nesupervizovaný. Při supervizovaném modelování se vychází z historie. Hledají se segmenty, ve kterých je výrazně zvýšené, nebo naopak snížené riziko pojistných podvodů. Metoda nesupervizovaného modelování vychází pouze z podezřelých vlastností pojistných událostí, které jsou anomální. Nesupervizovaný přístup je považován za přechod od expertního systému k supervizovaným modelům a umožňuje detekci nových a dosud neprokázaných vzorů podvodného chování.

3.4.3 Který z těchto přístupů je výhodnější?

Na otázku „Který z těchto přístupů je výhodnější“ ale nelze jednoznačně odpovědět. Záleží zde na podmínkách pro vytváření systému, hlavně na kvalitě dat, integraci informačních systémů, doménovou znalost expertů. V počtu nasazení zatím převládá expertní systém, ale dataminingové systémy náskok snižují. Dataminingové systémy mají výhodu v tom, že se umí tzv. učit v čase. Umí vyhodnocovat svoje předpovědi v závislosti na realitě a na základě toho potom mění jednotlivé parametry svých modelů tak, aby se úspěšnost neustále zvyšovala. Nevýhodou může být netransparentnost vazby mezi vstupy a výstupy a komplikované nastavení. Člověk asi jen tak lehce nepochopí, proč zrovna systém vyhodnotil to či ono chování za podezřelé. Nasazení fraud management systému je velmi jednoduché jak ukazuje obrázek 6. Aktuální data o dané pojistné události se aplikují na již vytvořený model rizikového chování.

Obr. 6 - Zjednodušené schéma Fraud management systému

Zdroj: ADAstra. Nižší pojistné s fraud managementem. IT Systems [online]. 11/2006 [cit. 2009-05-06]. Dostupný z WWW: <<http://www.systemonline.cz/business-intelligence/nizsi-pojistne-s-fraud-managementem.htm>>.

3.4.4 Hybridní kombinace expertních pravidel a dataminingových modelů

Z důvodů uvedených v kapitole 3.4.3 se v poslední době začíná objevovat trend hybridních systémů, které kombinují oba dva přístupy. V praxi dataminingové modely nemusí vždy upřesňovat a modifikovat kategorizaci získanou podle expertních pravidel. Oba tyto přístupy nabízí přiřazení každé pojistné události do svých rizikových skupin, oba přístupy také zpravidla umožňují modifikaci nalezených pravidel a kritérií pro zařazování do skupin. Přiřazování však probíhá na základě jiných principů a proto si počet ani rizikovost definovaných skupin nemusí odpovídat. Při kombinovaném přístupu se tedy musí definovat nové kategorie rizika a jednoznačný předpis, podle kterého budou jednotlivé pojistné události do nových kategorií zařazovány.

V tabulce 3 jsou zavedeny tři nové výsledné kategorie. Expertní model rozděluje pojistné události do čtyř kategorií na základě získaného počtu trestných bodů, supervizovaný dataminingový model je dělen do pěti kategorií podle odhadu pravděpodobnosti pojistného

podvodu. Odhadnutá pravděpodobnost je potom konfrontována s průměrnou (apriorní) pravděpodobností a kategorie jsou vymezeny na základě jejich poměru. Operátorovi nebo likvidátorovi se na obrazovce objeví výsledné kombinované přiřazení, nebo dílčí přiřazení, či dokonce důvody a popisy segmentů.

Tab. 3 - Nové rizikové kategorie při kombinovaném přístupu

DATAMININGOVÉ KATEGORIE					
Expertní kategorie	Výrazně snížená míra rizika	Snížená míra rizika	Bez modifikace	Zvýšená míra rizika	Výrazně zvýšená míra rizika
Bez rizika	Nízké	Nízké	Nízké	Nízké	Střední
Nízké	Nízké	Nízké	Nízké	Střední	Vysoké
Střední	Nízké	Nízké	Střední	Vysoké	Vysoké
Vysoké	Nízké	Střední	Vysoké	Vysoké	Vysoké

Zdroj: [35]

3.5 Likvidace pojistných událostí¹⁷

Jedním z nejdůležitějších úseků v každé pojišťovně je likvidace škod. Klienti si uzavírají pojištění právě pro případ vzniku pojistné události. Zda je pojištění dobré nebo špatné se klient dozví až v případě škody. Pokud pojišťovna láká na nízké pojistné, ale při vyřizování pojistné událostí je pomalá nebo činí problémy, klienti od pojišťovny odejdou a pro případ sjednání dalšího pojištění si vyberou pojišťovnu jinou. Pojišťoven je na pojistném trhu dostatek.

Na pojistných podvodech se mnohdy podílejí pracovníci pojišťovny právě při likvidaci pojistných událostí. Jak již bylo uvedeno v kapitole 1.3, zákonodárci mysleli při přípravě § 210 v novém trestním zákoníku, i na likvidátory pojistných událostí, které čekají od začátku roku 2010 přísnější trestní postihy za účast na pojistných podvodech. Likvidátoři jsou v podstatě vystaveni tlaku ze strany pojišťovny, aby vyplatili co nejnižší pojistné plnění při dodržení zákonných postupů. Dále jsou z opačné strany tlačeni poškozeným, který chce co možná nejvyšší možné pojistné za krátkou dobu. Práce

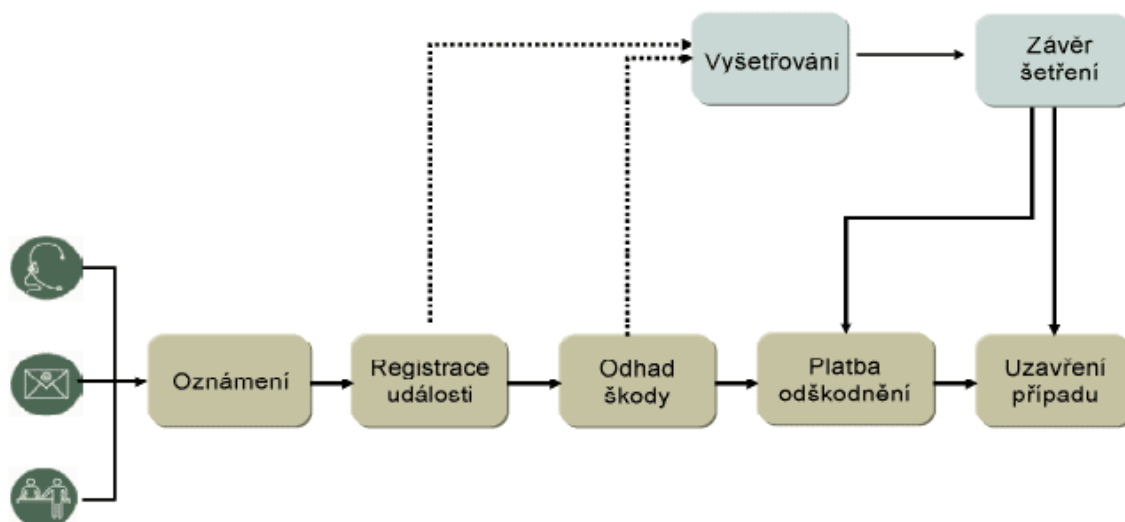
¹⁷ kapitola byla zpracována s využitím zdrojů [5], [11], [35] a [36]

likvidátora může být tedy ovlivněna různými protislužbami, například hmotnými odměnami.

Pojišťovny se snaží různými způsoby přerušovat možné vazby mezi zaměstnanci pojišťoven a klienty. Proces likvidace je často rozdělen na více skupin, aby o vyplacení pojistného z pojistné události nerozhodoval pouze jeden likvidátor. Část likvidátorů například dokumentuje škody na místě a druhá skupina zase provádí administraci na základě přijaté dokumentace. Pokud dostane někdo z likvidátorů podezření na pojistný podvod, předá danou událost k došetření detektivům.

Dále pojišťovny často využívají při likvidačním procesu call centra. Klienti zde nejen uzavírají pojištění, ale současně mohou nahlásit pojistnou událost. Snižují se tak rizika spojená s relativní nezávislostí jednotlivých likvidátorů, snižují se provozní náklady a zároveň se urychluje následné odškodnění klientů. Urychlený proces likvidace vede ke spokojenosti klientů a k vytváření dobrého jména pojišťovny. Jednotliví operátoři v call centrech dostávají na svých obrazovkách jasné a jednoznačné instrukce, jak postupovat při likvidaci. Omezí se tak alespoň částečně rizika spojená právě s pojistnými podvody jednotlivých likvidátorů. Některé pojišťovny využívají při hlášení pojistných událostí místo call center webový portál, který při správné implementaci nahradí práci operátora a sníží tak rizika spojená s lidským faktorem.

Na obrázku 7 je vidět typický průběh akcí, které následují po nahlášení pojistné události. Popsané řešení lze tedy bez problémů implementovat do původního neoptimalizovaného procesu zpracování pojistných událostí. Většina kroků likvidačního postupu je zachována v nezměněném stavu, nevyžaduje vytváření nových rozsáhlých provozních systémů a změn postupů. V procesu zpracování může být rozhodnuto, že daný likvidátor předá případ k detailnímu prošetření detektivům.

Obr. 7 - Zpracování pojistné události

Zdroj: SPSS CR. Fraud management aneb Data mining v praxi. IT Systems [online]. 3/2007 [cit. 2009-05-06]. Dostupný z WWW: <<http://www.systemonline.cz/business-intelligence/fraud-management-aneb-data-mining-v-praxi.htm>>.

3.5.1 Výhody optimalizovaného řešení likvidace

První z výhod spočívá v zefektivnění práce detektivů, protože se zvýší podíl skutečných podvodů v případech zařazených do vyšetřování a počet vyšetřovaných případů se zmenší. Vhodnými kritérii lze nastavit optimální počet prošetřovaných případů vzhledem k nákladům na vyšetřování a přínosům plynoucím z prokázání podvodu nebo se přizpůsobit kapacitě detektivního oddělení.

Druhou výhodou je zlepšení služeb zákazníkům. Málo rizikové pojistné události teď budou vyřizovány mnohem rychleji, protože se vyhnout časově náročnému vyšetřování. Další výhodou je snížení nákladů na vyšetřování, právě proto, že se málo rizikové pojistné události přestanou prošetřovat. Poslední z uvedených výhod bude audit celého rozhodovacího procesu a centralizace know-how pojišťovny. Pojišťovna takto vytvoří specifické znalostní báze určené pro různé typy neživotního pojištění a různé situace např. přírodní katastrofy a může kdykoliv doložit, podle jakých kritérií postupovala při likvidaci pojistné události.

4 POJISTNÝ PODVOD Z POHLEDU STATISTIKY

V posledních několika letech se pojišťovny snaží zabránit pojistným podvodům různými prostředky. Protože je pojistný podvod latentní trestný čin, jeho skutečný rozsah nelze přesně zjistit. Expertní odhady uvádějí rozsah pojistných podvodů na zhruba 10%, v praxi však pojišťovny zaznamenávají jen 0,1 až 1% podvodných pojistných událostí. Konkrétní hodnoty se odvíjí i od typu pojištění a dalších okolností. Pokusy o pojistné podvody jsou stále promyšlenější, sofistikovanější a organizovanější, a proto je všude velký potenciál pro zefektivnění práce jejich vyšetřování. Jednotlivé pojišťovny i jejich sdružení na národní i nadnárodní úrovni proto s pojistným podvodem svádějí trvalý zápas.

4.1 Statistiky pojistných podvodů¹⁸

Existují dva druhy statistik. Jeden druh statistik vedou orgány činné v trestním řízení a jsou shromažďovány Policií ČR, státním zastupitelstvím nebo soudy. Statistiky orgánů činných v trestním řízení jsou vedeny podle trestného činu pojistného podvodu a vypovídají o šetřených, obžalovaných a odsouzených případech podle § 250a. Druhým typem statistik jsou statistiky vedené speciálními útvary pojišťoven, které evidují všechny odhalené druhy podvodů, které nemusí být vždy postoupeny právě orgánům činným v trestním řízení. Některé pojistné podvody mohou být tedy řešeny pouze občanskoprávní cestou. Pokud je chování klienta ojedinělé, obvykle mu pojišťovna pouze odmítne vyplatit pojistné plnění a ukončí s ním pojistnou smlouvu. Trestní oznámení podají pojišťovny zpravidla pouze tehdy, pokud se jedná o vysokou pojistnou částku, nebo pokud jde o organizovanou skupinu podvodníků.

¹⁸ kapitola byla zpracována s využitím zdrojů [30], [31], [32], [34] a ze statistik ČAP a Policie ČR

4.1.1 Statistiky orgánů činných v trestním řízení

V tabulce 4 jsou uvedeny statistiky Policie ČR v oblasti pojistného podvodu za rok 2009 a 2008. Celkový počet zjištěných pojistných podvodů byl 429, což představuje nárůst o 21 případů oproti roku předchozímu. Škoda zde dosáhla částky 136 614 000 Kč, v roce 2008 se škoda vyšplhala k 92 409 tis. Kč.

Tab. 4 - Statistiky pojistného podvodu PČR za roky 2009 a 2008

Rok	Zjištěno	Celkem v prověřování	Objasněno počet/dodatečně	Spácháno recidivisty	Stíháno, vyšetřováno osob		
					celkem	recidivisté	ženy
2009	429	154	283/39	90	420	89	80
2008	408	102	303/37	89	468	96	70

Zdroj: Statistiky Policie ČR

V tabulce 5 jsou uvedeny roční statistiky evidovaných pojistných podvodů vedených Policií ČR v letech 2000 až 2009.

Tab. 5 - Statistiky PČR počtu pojistných podvodů v letech 2000-2009

Rok	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Počet evidovaných skutků §250a	382	396	634	617	611	489	496	582	408	429

Zdroj: Statistiky Policie ČR za jednotlivé roky

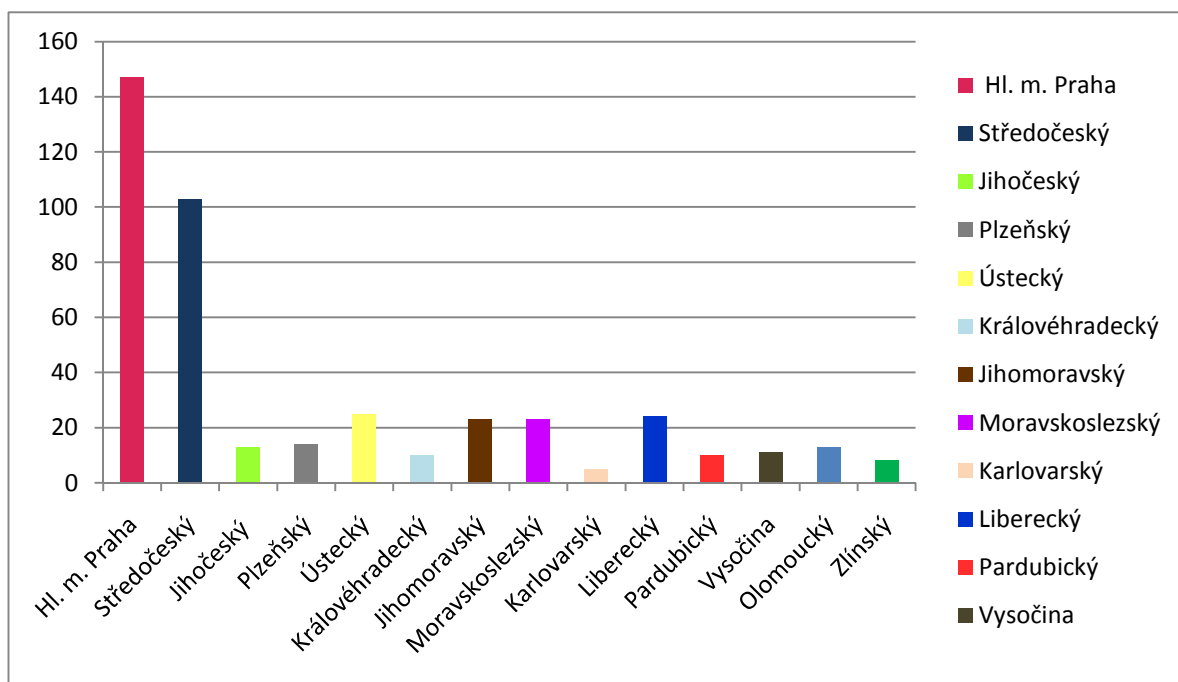
Tabulka 6 představuje srovnání kriminality v jednotlivých krajích České republiky. Podle policejních statistik bylo nejvíce pojistných podvodů zjištěno v Praze. Policie prošetřovala v hlavním městě téměř 150 případů v celkové škodě přesahující částku 80 mil. Kč. Praha vyhrála na pomyslném žebříčku ve všech uvedených statistikách v tabulce 4 kromě jediné, kterou je počet vyšetřovaných žen. Nejvíce stíhaných žen bylo v roce 2009 ve Středočeském kraji. Ve středočeském kraji bylo šetřeno více než 100 případů a škoda zde dosáhla částky téměř 21 mil. Kč.

Tab. 6 - Statistiky pojistných podvodů PČR podle krajů za rok 2009

Kraj	Zjištěno	Objasněno /dodatečně	Spácháno recidivisty	Stíháno, vyšetřováno osob			Škoda v tis. Kč
				celkem	recidivisté	ženy	
Jihočeský	13	13/2	3	13	1	1	1 063
Jihomoravský	23	18/1	9	32	11	6	8 259
Karlovarský	5	4/2	4	7	5	0	368
Králové- hradecký	10	8/3	1	12	1	1	850
Liberecký	24	10/3	1	13	1	0	4 537
Moravsko- slezský	23	13/3	4	19	3	5	5 049
Olomoucký	13	7/0	0	9	0	0	2 453
Pardubický	10	5/2	4	9	4	0	634
Plzeňský	14	12/2	3	18	4	1	2 534
Praha	147	94/10	45	133	42	23	81 091
Středočeský	103	69/7	8	119	8	33	20 689
Ústecký	25	19/4	6	29	7	10	7 578
Vysočina	11	8/0	2	4	2	0	1 219
Zlínský	8	3/0	0	3	0	0	293

Zdroj: Statistiky Policie ČR dostupné z <http://www.policie.cz/soubor/statistiky-prehled-vusc-xls-673772.aspx>

Na obrázku 8 jsou graficky znázorněny pojistné podvody v jednotlivých krajích za rok 2009. Z celkového počtu 408 případů bylo 34,27% šetřeno v Praze, 24,01% ve Středočeském kraji. Nejméně případů bylo zjištěno v Karlovarském kraji.

Obr. 8 - Grafické znázornění pojistných podvodů v jednotlivých krajích za rok 2009

Zdroj: Vlastní zpracování policejních statistik z tabulky 6

4.1.2 Statistiky České asociace pojišťoven

V roce 2009 vyšetřovaly členské pojišťovny ČAP 4 478 případů pojistných podvodů za téměř 631 mil. Kč. I když počet případů oproti roku 2008 klesl o 328 případů, výše prokázané škody vzrostla o více než 80 mil. Kč. Prokázaná hodnota za rok 2009 je nejvyšší za posledních pět let, jak dokazuje příloha F. Experti se domnívají, že za vysokou úspěšností stojí stále častější využívání informačních technologií a propracovanější analýzy pojistných produktů z hlediska jejich zneužití podvodníky.

V tabulce 7 jsou srovnány případy pojistných podvodů za rok 2008 a 2009 podle jednotlivých oborů pojištění. Již tradičně dominují podvody v pojištění vozidel, kde došlo v roce 2009 k prošetřování 3 110 případů. Oproti roku 2008 se v roce 2009 šetřilo o 400 událostí méně, ale ušetřená hodnota se vyšplhala k téměř 360 mil. Kč. Nižší množství šetřených událostí je podle názoru zástupců ČAP způsobeno zvýšením zákonné hranice z 50 na 100 tis. Kč, při které vzniká povinnost ohlásit dopravní nehodu Policii ČR.

Tab. 7 - Statistiky pojistného podvodu ČAP za rok 2008 a 2009

VŠECHNY ŠETŘENÉ PŘÍPADY POJISTNÝCH PODVODŮ VE SPECIFIKOVANÝCH OBORECH POJIŠTĚNÍ						
Obor pojištění	Počet případů		Výše nárokovaných plnění (v tis. Kč)		Výše prokázané hodnoty (v tis. Kč)	
	2008	2009	2008	2009	2008	2009
V letech						
Pojištění vozidel	3 510	3 110	513 155	719 422	347 484	358 585
Pojištění přepravy	11	28	39 063	39 263	1 875	3 803
Pojištění majetku a odpovědnosti	595	817	302 178	443 868	168 375	237 868
Pojištění osob	690	523	35 467	44 951	32 919	30 672
Celkem	4 806	4 478	889 863	1 247 504	550 653	630 928

Zdroj: Statistiky ČAP za rok 2008 a 2009

Druhé místo na pomyslném žebříčku pojistných podvodů zaujímá pojištění majetku a odpovědnosti. V roce 2009 vzrostl počet šetřených událostí na 817, což je téměř o 38% více než v roce 2008. Ušetřená hodnota vzrostla o téměř 70 mil. Kč., z 168 375 tis. Kč. na 237 868 tis. Kč. Naproti tomu k největším škodám v poměru k počtu šetřených případů dochází v pojištění přepravy. V roce 2009 došlo k šetření 28 událostí ve výši škody 3,803 mil. Kč., což je v průměru více jak 135 tis. Kč. na jeden šetřený případ. Počet šetřených

případů se oproti roku 2008 zvýšil 2,5 krát. ČAP již dlouhodobě usiluje o maximální využití informačních technologií právě v boji proti podvodníkům ve všech oblastech pojištění.

4.1.3 Statistiky některých pojišťoven

Z ankety ČTK prováděné mezi největšími domácími pojišťovnami vyplývá, že počet odhalených podvodů v roce 2009 vzrostl. Růst pokusů souvisel podle agentury s ekonomickou krizí.

Kooperativa pojišťovna

Detektivové z Kooperativy vyšetřovali v roce 2009 přes 600 případů, z nichž bylo 341 podvodných. Uchráněná hodnota dosáhla výše 121,5 mil. Kč., což představuje zhruba osmnácti procentní nárůst oproti roku 2008. Kooperativa registrovala za minulý rok v souvislosti s ekonomickou krizí více požárů v objektech se zásobami či se stroji. Úpadci tak řeší své finanční problémy fingovanými nehodami transportů zboží nebo úmyslnými požáry ve skladových halách. Za rok 2009 evidují hasiči desítky událostí přesahujících škodu milionu korun u vyhořelých skladů a výrobních hal.

Česká pojišťovna

Detektivové České pojišťovny odhalili 731 pojistných podvodů za 234 mil. Kč. Jak dokazuje tabulka 8, experti ČP v několika posledních letech stabilně odhalují více jak 700 případů. Vymyká se rok 2006, kde byl vysoký počet případů zapříčiněn pojistnými událostmi způsobenými tíhou a sesuvem sněhu a následnými záplavami.

Tab. 8 - Statistiky pojistných podvodů ČP za roky 2006 - 2008

Roky	Počet odhalených případů	Výše prokázané hodnoty v mil. Kč.
2006	1 075	310
2007	739	264
2008	703	274
2009	731	234

Zdroj: [6] a [31]

Počet zjištěných podvodů u České pojišťovny dokonce přesahuje počet pojistných podvodů evidovaných policií za celý český pojistný trh, což lze vysvětlit jedine tím, že se Česká pojišťovna musela v řadě případů spolehnout pouze na občanské soudní řízení. Vypovídá to o jistých rezervách ze strany policie i státních zastupitelství.

Nejvíce se do statistik ČP, jak dokazuje tabulka 9, zapisuje Praha, kde bylo vyřešeno 234 případů za 77 533 tis. Kč. Druhou nejvyšší částku se podařilo ušetřit vyšetřovatelům ČP v Libereckém kraji, tato hodnota přesahuje 31 mil. Kč. Na druhém místě v počtu vyřešených případů se s celkovým počtem 111 událostí umístil Středočeský kraj.

Tab. 9 - Statistiky pojistných podvodů ČP podle krajů v roce 2009

KRAJ	Částka v tis. Kč	Počet vyřešených případů
Jihočeský	24 796	47
Jihomoravský	12 456	42
Karlovarský	21 071	22
Královéhradecký	3 027	14
Liberecký	31 410	22
Moravskoslezský	13 758	64
Olomoucký	4 148	32
Pardubický	7 845	38
Plzeňský	10 154	32
Praha	77 533	243
Středočeský	18 112	111
Ústecký	7 209	38
Vysočina	1 475	14
Zlínský	1 599	6

Zdroj: [31]

V roce 2009 se nejčastěji objevily falešné nebo záměrně nadhodnocené pojistné události z havarijního pojištění nebo pojištění domácností či nemovitostí. V odhalování pojistných podvodů v havarijním pojištění využívá ČP systému Virtual crash. Tento systém velmi výrazně zpřesňuje vyhodnocení dopravních nehod a pomáhá tak pojišťovně dokázat mnoho podvodů, ve kterých pojištěnci často zneužívají skutečnosti, že nemusí volat Policii ČR u škody nižší než 100 tis. Kč.

Generali Pojišťovna

Vyšetřovatelé Generali odhalili v roce 2009 podvody za 32 mil. Kč. Oproti roku 2008 se výše prokázané škody téměř ztrojnásobila, vzrostla o 20,5 mil. Kč. Skupina interního auditu a kontroly pojišťovny Generali šetřila celkem 247 případů, z nichž 112 bylo prokázáno jako pojistný podvod. Bylo podáno 44 trestních oznámení.

Tyto statistiky pojišťoven zachycují pouze podvody, které jednotlivá specializovaná střediska šetřila a musela je dokazovat. Statistiky nezahrnují případy, kterými se likvidátoři nezačali zabývat, protože si odporují již v samotném popisu událostí nebo případy, kdy si lidé celou škodu rozmysleli. Pachatelé, kterým bylo pojistné plnění takto zamítnuto, často píší pojišťovnám omluvné dopisy. Tvrdí v nich, za účelem zmírnění trestu, že se v podstatě nic nestalo a že požadovanou náhradu škody už nechťejí. Někteří pachatelé, kterým už bylo pojistné plnění poskytnuto, se po tom, co si uvědomí závažnost svého jednání, snaží vyplacené peníze pojišťovně vrátit. Doufají, že si tím vylepší pohled soudu a zmírní rozsudek.

Nejfrekventovanější pokusy o pojistné podvody jsou u motorových vozidel. Klienti předkládají pojišťovnám nadhodnocené faktury za opravy vozidel, nebo fingují dopravní nehody. Do podvodů jsou často zapojeny i autoservisy, které vystavují nereálně vysoké faktury za opravy. Příkladem je posunutí desetinné čárky u některé z položek, pokud si toho daný likvidátor všimne a není v pojistném podvodu zainteresovaný, autoservis svede vinu na účetní. U tohoto typu pojistných podvodů je velmi těžké dokázat úmyslné jednání. Většinou k postihu dochází pouze tehdy, když pojišťovna zjistí, že se jedná o opakované pokusy ze strany daného autoservisu.

Častěji také dochází k pojistným podvodům v životním a úrazovém pojištění. Některé případy nasvědčují úmyslnému sebepoškozování. K těmto zoufalým činům, především k poranění končetin, se v době ekonomické krize uchylují lidé ve špatné finanční situaci. Časté případy sebepoškozování za účelem zisku peněz od pojišťovny byly známy již za doby velké hospodářské krize v 30. letech minulého století.

4.2 Vlastní statistická šetření

Pomocí dotazníku, který patří mezi explorační výzkumné metody získávání informací, bylo provedeno statistické šetření. Vlastním statistickým šetřením se podařilo získat 339 respondentů, což svědčí o celkem dobré vypovídací hodnotě z hlediska počtu respondentů. Dotazník s názvem „Citlivost obyvatelstva na pojistné podvody“ byl vytvořen na webové stránce <http://www.vyplnto.cz>, hlavní distribuční cestou byl e-mail. Protože je internet využíván převážně mladými lidmi a lidmi v produktivním věku, nebylo účelem dotazníku postihnout názor všech věkových skupin. Nejzajímavějším filtračním hlediskem bylo tedy povolání respondenta a z toho vyplynula otázka, zda se liší pohledy na pojistné podvody zaměstnanců pojišťoven, Policie ČR, studentů a lidí, kteří nepatří do žádné ze zmiňovaných skupin.

Aby na dotazník odpovědělo dostatečné množství respondentů z oblasti pojišťovnictví, byl rozeslán přímo na jednotlivé pobočky pojišťoven Kooperativa, Česká pojišťovna a pojišťovny UNIQA. Stejný postup byl aplikován pro získání odpovědí od zaměstnanců Policie ČR, dotazník byl rozeslán na obvodní oddělení jednotlivých krajů i na krajská ředitelství. Dále byl dotazník distribuován serverem facebook.com, vyplnto.cz, xchat.centrum.cz, chat.lide.cz a byl uveden do komentářů pod jednotlivé články a diskuze, které se týkaly pojistných podvodů. Celkem bylo odesláno více jak 900 e-mailů, návratnost dotazníků byla 52,9%¹⁹. Průměrná doba vyplňování dotazníku byla 5 minut a 46 sekund.

Do dotazníku bylo zařazeno 18 uzavřených otázek, z toho 14 meritorních a 4 analytické otázky, které se týkaly věku, pohlaví, vzdělání a zaměstnání respondentů. Strukturu celého dotazníku zobrazuje příloha G.

¹⁹ Návratnost dotazníků je dána poměrem vyplněných a zobrazených dotazníků. Jedná se o orientační údaj, který nebere v potaz ty oslovené respondenty, kteří ani nezobrazili úvodní text (neklikli na odkaz na dotazník).

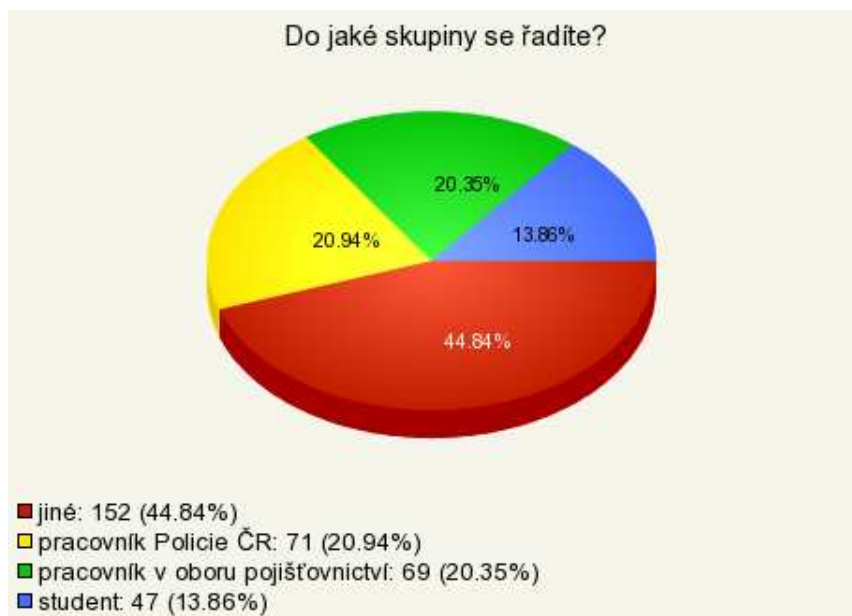
4.2.1 Globální pohled na dotazník z hlediska analytických otázek

Z celkového počtu 339 respondentů odpovědělo na otázky dotazníku 158 žen (46,61%) a 181 mužů (53,39%). Jak ukazuje tabulka 10, na dotazník odpovědělo nejvíce respondentů z věkové skupiny 26 – 45 let. Nejčastěji na dotazník odpovídali středoškoláci s maturitou (166 lidí, 48,97%), v těsném odstupu se s počtem 157 respondentů (46,31%) umístili vysokoškolsky vzdělaní lidé, vyučených dotázaných bylo 15 a se základním vzděláním se dotazníku zúčastnil pouze jeden respondent.

Tab. 10 - Dělení respondentů do věkových skupin

Věková skupina	Počet respondentů (absolutní četnost)	Relativní četnosti (zaokrouhlené)
Méně než 26 let	79	0,2330
26 – 45	205	0,6047
46 – 60	47	0,1386
61 a více let	8	0,0236
Respondentů celkem	339	1,000

Na obrázku 9 je zachycena struktura dotázaných podle odpovědi na otázku, do které skupiny se řadí. Nejvíce respondentů patří do skupiny jiné.

Obr. 9 - Dělení respondentů podle oboru činnosti

4.2.2 Analytické otázky podle jednotlivých činností

Pracovníci Policie ČR

Z celkového počtu 71 pracovníků Policie ČR vyplnilo dotazník 64 mužů a 7 žen. Středoškolsky vzdělaných respondentů se zúčastnilo 38, dotázaných s vysokoškolským diplomem bylo 33. Z věkové skupiny 26 - 45 let odpovědělo 57 lidí, což je přes 80% policistů. Ve věkové skupině 46 – 60 let odpovědělo 9 respondentů a mladších 26 let bylo pouze 5 policistů.

Pracovníci v oboru pojišťovnictví

Z celkového počtu 69 zaměstnanců pojišťovny vyplnilo dotazník 36 mužů a 33 žen. Vysokoškolsky vzdělaných respondentů se zúčastnilo 26, dotázaných se středoškolským vzděláním bylo 40, tři respondenti měli výuční list. Převážila věková skupina 26 – 45 let, z které odpovědělo 39 lidí. Mladších 26 let bylo 8, ve věkové skupině 46 - 60 odpovědělo 20 respondentů, dva respondenti byli starší 61 let.

Studenti

Z celkového počtu 47 studentů vyplnilo dotazník 13 mužů a 34 žen. Vysokoškolsky vzdělaných respondentů se zúčastnilo 28, dotázaných se středoškolským vzděláním bylo 18, jeden respondent dosáhl zatím pouze základního vzdělání. S více jak 93% převážila věková skupina mladší 26 let, z které odpovědělo 44 studentů. Ve věkové skupině 26 – 45 let odpověděli 3 studenti.

Ostatní skupiny obyvatelstva

Z celkového počtu 152 respondentů vyplnilo dotazník 68 mužů a 84 žen. Vysokoškolsky vzdělaných respondentů se zúčastnilo 70, dotázaných se středoškolským vzděláním bylo 70, vyučených bylo 12 dotázaných. S téměř 70% převážila věková skupina 26 - 45 let, z které odpovědělo 106 lidí. Mladších 26 let bylo 22 respondentů, ve věkové skupině 46 - 60 let odpovědělo 18 lidí, osob starších 60 let bylo 6.

4.2.3 Srovnání otázek podle odpovědí jednotlivých profesí²⁰

1. Seřaďte podle závažnosti jednotlivé trestné činy od 1 - 5. (1 - nejméně závažný TČ, 5 - nejvíce závažný trestný čin)

Jak znázorňují tabulky 11, 12, 13, 14 pojistný podvod chápou jednotlivé profesní skupiny, v porovnání s ostatními trestnými činy proti majetku a trestným činem hospodářským, jako málo závažný TČ. Protože se jedná o ordinální proměnné, je možné použít míry variability: rozptyl a směrodatnou odchylku. Nejvíce přesvědčivé jsou míry úrovně, tedy charakteristiky modus²¹ a medián²². Podle průměru řadí pojistný podvod pouze studenti až jako druhý nejméně závažný TČ, jinak je hodnocen jako nejméně závažný TČ. Rozdíl ve výsledcích se zde objevuje spíše v chápání závažnosti ostatních trestných činů, kde už výsledky nejsou tak jednoznačné.

Tab. 11 - Otázka č. 1 podle Policie ČR

Trestný čin	Pořadí					Modus	Medián (36. člen)	Průměr	Rozptyl	Směr. odchylka
	1.	2.	3.	4.	5.					
Pojistný podvod	23	18	18	6	6	1.	2.	2,35	1,55	1,25
Krádež	20	20	14	9	8	1.,2.	2.	2,51	1,74	1,32
Zpronevěra	12	22	27	9	1	3.	3.	2,51	0,93	0,96
Legalizace výnosů z TČt	5	8	4	19	35	5.	4.	4,00	1,63	1,28
Padělání a pozměňování peněz	11	3	8	28	21	4.	4.	3,63	1,84	1,36

Tab. 12 - Otázka č. 1 podle zaměstnance pojišťovny

Trestný čin	Pořadí					Modus	Medián (35. člen)	Průměr	Rozptyl	Směr. odchylka
	1.	2.	3.	4.	5.					
Pojistný podvod	24	18	5	12	10	1.	2.	2,51	2,16	1,47
Krádež	6	14	6	20	23	5.	4.	3,58	1,84	1,36
Zpronevěra	18	5	12	14	20	5.	3.	3,19	2,44	1,56
Legalizace výnosů z TČt	11	18	22	10	8	3.	3.	2,8	1,47	1,21
Padělání a pozměňování peněz	10	14	24	13	8	3.	3.	2,93	1,43	1,2

²⁰ Jednotlivé tabulky a obrázky jsou v této kapitole zpracovány na základě výsledků vlastního dotazníku.

²¹ Modus je hodnota, která se v souboru vyskytuje nejčastěji. Je to tzv. typická hodnota sledovaného souboru.

²² Medián je hodnota, která rozloží seřazený soubor hodnot na dvě stejně početné části. Nejméně 50 % hodnot je tedy menších nebo rovných a nejméně 50 % hodnot je větších nebo rovných mediánu.

Tab. 13 - Otázka č. 1 podle studenta

Trestný čin	Průměr	Rozptyl	Směr. odchylka
Pojistný podvod	2,447	1,822	1,35
Krádež	2,362	1,635	1,28
Zpronevěra	3,064	1,421	1,19
Legalizace výnosů z TČt	3,553	1,439	1,20
Padělání a pozměňování peněz	3,574	2,33	1,53

Tab. 14 - Otázka č. 1 podle jiné

Trestný čin	Průměr	Rozptyl	Směr. odchylka
Pojistný podvod	2,362	1,626	1,28
Krádež	3,053	2,366	1,54
Zpronevěra	3,046	1,399	1,18
Legalizace výnosů z TČt	3,526	1,67	1,29
Padělání a pozměňování peněz	3,013	2,25	1,5

2. Seřad'te podle závažnosti jednotlivé trestné činy 1 – 4. (1 - nejméně závažný TČ, 4 - nejvíce závažný trestný čin)

Tabulky 15, 16, 17 a 18 ukazují rozdílné názory v závažnosti mezi velmi podobnými trestnými činy. Je zajímavé, že zrovna u pracovníků pojišťovny výrazně převažuje názor, že pojistný podvod je nejméně závažný TČ, modus i medián vyšel 1, nejmenší závažnost pojistného podvodu jako trestného činu vychází i s přihlédnutím k jednotlivým průměrům.

Tab. 15 – Otázka č. 2 podle Policie ČR

Trestný čin	Pořadí				Modus	Medián (36. člen)	Průměr	Rozptyl	Směr. odchylka
	1.	2.	3.	4.					
Podvod	30	6	8	27	1.	2.	2,45	1,85	1,36
Pojistný podvod	6	30	26	9	2.	2.	2,54	0,67	0,82
Úvěrový podvod	10	26	27	8	3.	2.	2,46	0,76	0,87
Dotační podvod	25	11	8	27	4.	2.	2,52	1,71	1,31

Tab. 16 - Otázka č. 2 podle zaměstnance pojišťovny

Trestný čin	Pořadí				Modus	Medián (35. člen)	Průměr	Rozptyl	Směr. odchylka
	1.	2.	3.	4.					
Podvod	20	14	15	20	1.,4	3.	2,51	1,41	1,19
Pojistný podvod	39	6	7	17	1.	1.	2,03	1,65	1,29
Úvěrový podvod	6	16	29	18	3.	3.	2,86	0,82	0,91
Dotační podvod	4	33	18	14	2.	2.	2,61	0,76	0,87

Tab. 17 - Otázka č. 2 podle studenta

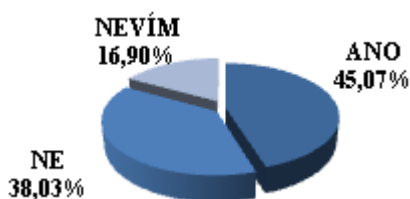
Trestný čin	Průměr	Rozptyl	Směr. odchylka
Podvod	2,149	1,829	1,35
Pojistný podvod	2,574	0,713	0,84
Úvěrový podvod	2,745	0,658	0,81
Dotační podvod	2,532	1,611	1,27

Tab. 18 - Otázka č. 2 podle jiné

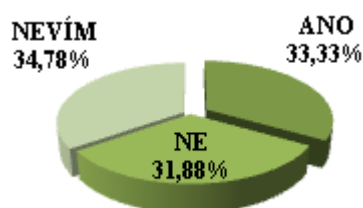
Trestný čin	Průměr	Rozptyl	Směr. odchylka
Podvod	2,388	1,83	1,35
Pojistný podvod	2,513	0,776	0,88
Úvěrový podvod	2,599	0,951	0,98
Dotační podvod	2,5	1,421	1,19

3. Byl u Vás v zaměstnání nebo ve Vašem okolí spáchán pojistný podvod?

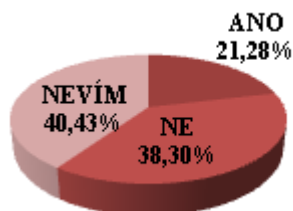
Jak vyplývá z obrázků 10, 11, 12 a 13, jednotlivé skupiny obyvatelstva mají různé zkušenosti s pojistnými podvody. Nejčastěji se s pojistnými podvody setkali policisté (45,07%), nejméně často studenti (21,28%). Překvapující je, že se s pojistnými podvody setkala pouhá třetina zaměstnanců pojišťoven, dalo by se předpokládat, že s nimi přijdou do styku ve svém profesním životě nejčastěji.

Obr. 10 - Otázka č. 3 podle Policie ČR

Obr. 11 - Otázka č. 3 podle zaměstnance pojišťovny

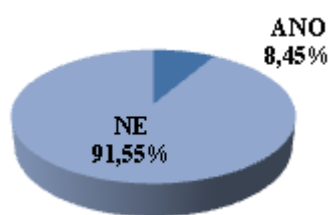
Obr. 12 - Otázka č. 3 podle studenta

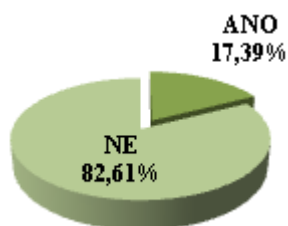
Obr. 13 - Otázka č. 3 podle skupiny jiné

4. Napadla Vás někdy myšlenka, že byste spáchal (a) pojistný podvod?

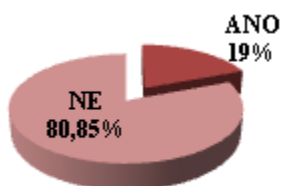
Podle obrázků 14, 15, 16 a 17 jsou výsledky čtvrté otázky velmi zajímavé, dalo by se říci alarmující. Téměř 8,5% policistů napadla myšlenka, že by spáchali pojistný podvod, tedy téměř každého desátého policistu. O tom, že by mohli spáchat pojistný podvod, přemýšlelo přes 17% zaměstnanců pojišťoven. Dále se tato myšlenka zrodila u 19% studentů, tedy u téměř pětiny dotázaných. Ze skupiny obyvatelstva ostatní odpovědělo kladně dokonce 21,71%.

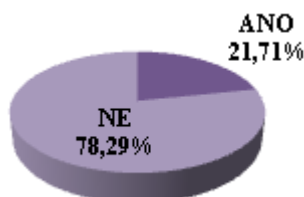
Obr. 14 - Otázka č. 4 podle Policie ČR

Obr. 16 - Otázka č. 4 podle zaměstnance pojišťovny

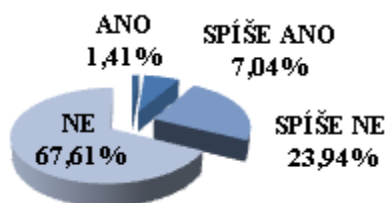
Obr. 15 - Otázka č. 4 podle studenta

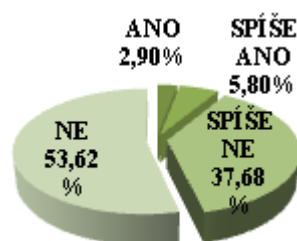
Obr. 17 - Otázka č. 4 podle jiné

5. Spáchal (a) byste pojistný podvod, kdybyste měl (a) jistotu, že nebudete dopaden (a)?

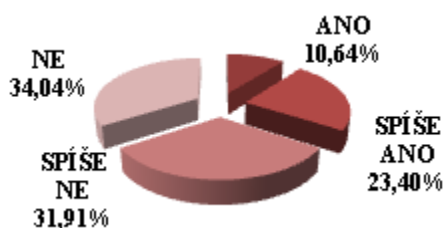
Obrázky 18, 19, 20 a 21 ukazují, zda by jednotlivé skupiny spáchaly pojistný podvod, pokud by měly jistotu, že nebudou dopadeny. Nejodvážněji odpovídali studenti, z kterých by přes 10% podvod spáchalo a přes 23% by ho spíše spáchalo. Policisté by v tomto případě pojistný podvod provedli pouze ojedinele (ANO 1,41%, SPÍŠE ANO 7,04%), zaměstnanci pojišťovny v téměř 3% (SPÍŠE ANO 5,8%) a jiné skupiny obyvatelstva v necelých 4% (SPÍŠE ANO 22,37%).

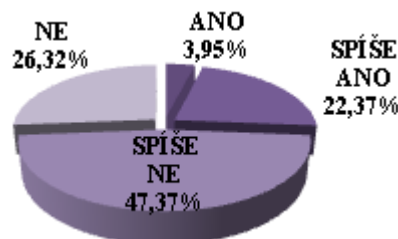
Obr. 18 - Otázka č. 5 podle Policie ČR

Obr. 19 - Otázka č. 5 podle zaměstnance pojišťovny

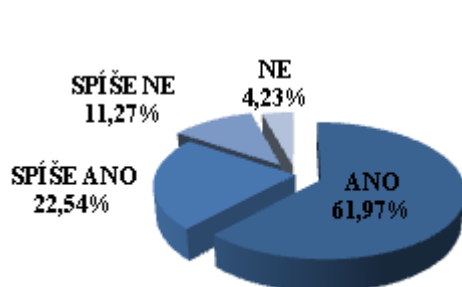
Obr. 20 - Otázka č. 5 podle studenta

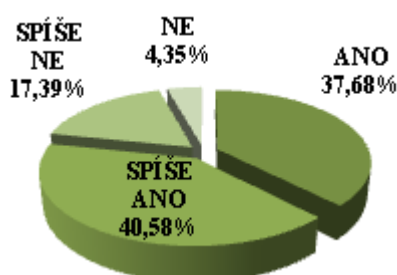
Obr. 21 - Otázka č. 5 podle jiné

6. Nahlásil (a) byste poj. podvod, pokud byste znal (a) osobu, která ho spáchala a neměl(a) ji v oblibě?

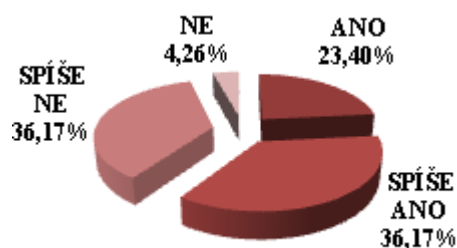
Obrázky 22, 23, 24 a 25 zobrazují, zda by jednotlivé skupiny nahlásily pojistný podvod, pokud by se jednalo o neoblíbenou osobu. Nejsvědomitější by v tomto případě byli policisté, kteří by ve více než 60% trestný čin ohlásili a ve 22,54% by ho spíše ohlásili. Zaměstnanci pojišťovny by nahlásili podvod 37,68% a spíše ano odpovědělo 40,58% dotázaných. Studenti by byli v ohlašování pojistného podvodu zdrženlivější, ano odpovědělo 23,4% a spíše ano 36,17%. Ostatní skupiny obyvatelstva by pojistné podvody ohlásily pouze v 16,45%, spíše ano odpovědělo 32,24% respondentů.

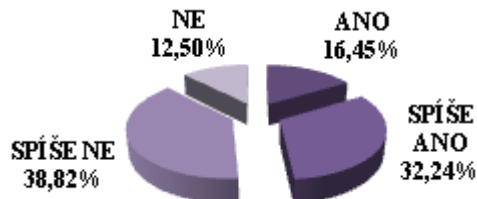
Obr. 22 - Otázka č. 6 podle Policie ČR

Obr. 23 - Otázka č. 6 podle zaměstnance pojišťovny

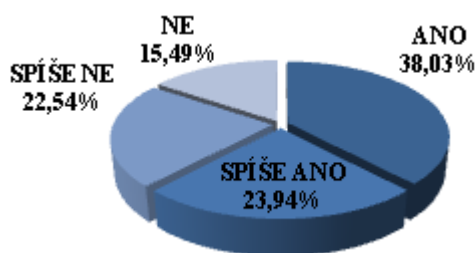
Obr. 24 - Otázka č. 6 podle studenta

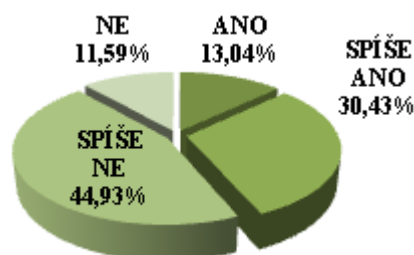
Obr. 25 - Otázka č. 6 podle jiné

7. Nahlásil (a) byste pojistný podvod, pokud byste znal (a) osobu, která ho spáchala a měl (a) ji v oblibě?

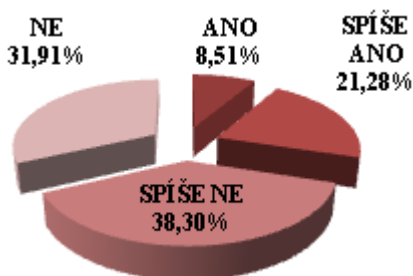
Odlišně jsou prezentovány výsledky v případě, že by se jednalo o oblíbenou osobu, jak ukazují obrázky 26, 27, 28 a 29. Pouze policisté by ve vysokém počtu (38%) nahlásili osobu, kterou by měli v oblibě. Zaměstnanci pojišťovny by takto jednali ve 13%, studenti pouze v necelých devíti procentech a jiné skupiny pouze v 5%.

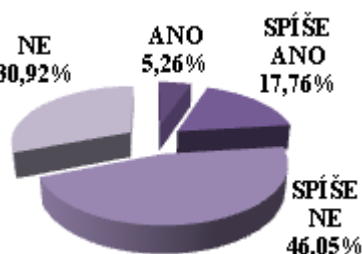
Obr. 26 - Otázka č. 7 podle Policie ČR

Obr. 27 - Otázka č. 7 podle zaměstnanců pojišťovny

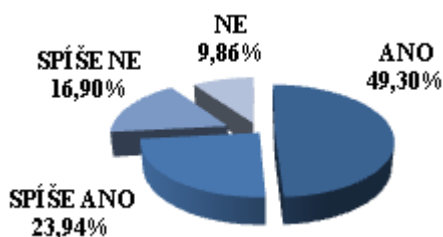
Obr. 28 - Otázka č. 7 podle studenta

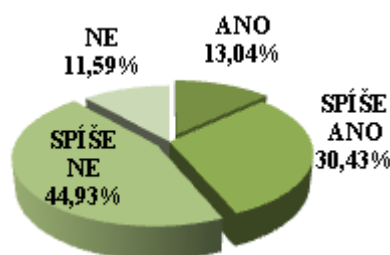
Obr. 29 - Otázka č. 7 podle jiné

8. Nahlásil (a) byste pojistný podvod, pokud by Vám byla poskytnuta finanční odměna?

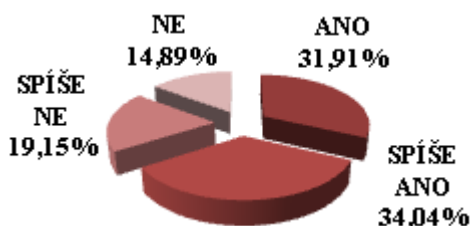
Na obrázcích 30, 31, 32 a 33 jsou zachyceny změny v reakcích obyvatel po zavedení finanční odměny za nahlášení pojistného podvodu. U každé skupiny se ochota alespoň částečně zvýšila. U ostatních skupin obyvatelstva a u zaměstnanců pojišťovny však celkový součet kladných odpovědí (ano, spíše ano) nedosahuje ani 50%, což dokazuje, jak nízká je ochota pojistný podvod nahlásit i v případě zavedení finanční odměny.

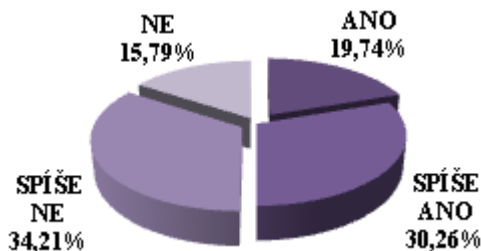
Obr. 30 - Otázka č. 8 podle Policie ČR

Obr. 31 - Otázka č. 8 podle zaměstnance pojišťovny

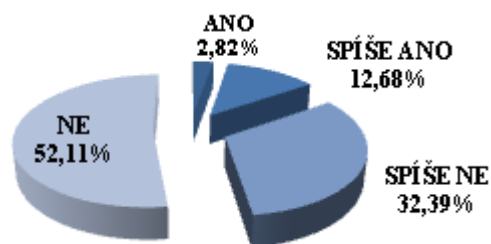
Obr. 32 - Otázka č. 8 podle studenta

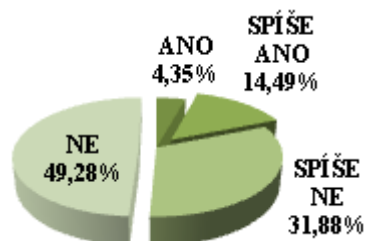
Obr. 33 - Otázka č. 8 podle jiné

9. V případě, že by se Vám stala pojistná událost, nahlásil (a) byste pojišťovně vyšší částku, než která by odpovídala skutečné škodě?

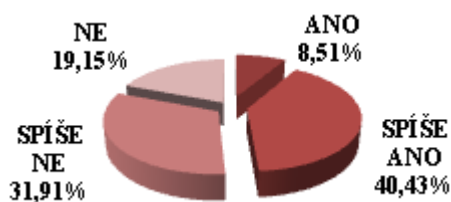
Obrázky 34 až 37 ukazují, jak by se jednotlivé skupiny obyvatelstva chovaly v případě vzniku pojistné události. Nejvíce charakterní se zde ukázali policisté, kde by škodu navýšilo méně než tři procenta dotázaných, spíše by škodu navýšilo necelých 13%. Zaměstnanci pojišťovny by navýšili škodu ve 4%, spíše by navýšili škodu necelých 15%. Jiné skupiny obyvatelstva odpověděly kladně v 36% (ANO 7,89%, SPÍŠE ANO 28,29%). Nejméně charakterní nebo možná nejvíce upřímné jsou výsledky studentů, kteří odpověděli kladně v téměř 49% (ANO 8,51%, SPÍŠE ANO 40,43%).

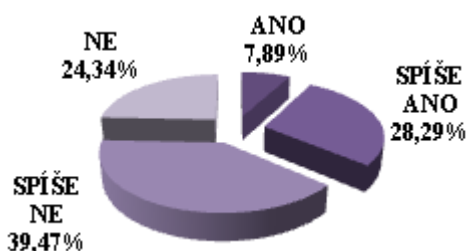
Obr. 34 - Otázka č. 9 podle Policie ČR

Obr. 35 - Otázka č. 9 podle zaměstnance pojišťovny

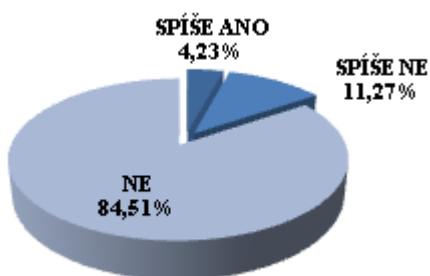
Obr. 36 - Otázka č. 9 podle studenta

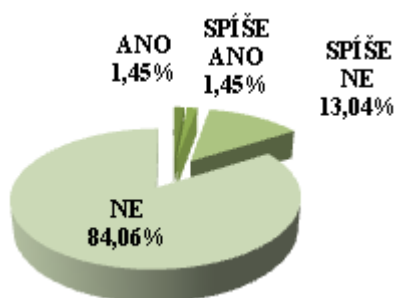
Obr. 37 - Otázka č. 9 podle jiné

10. Nahlásil (a) byste smyšlenou pojistnou událost, aby se Vám vrátily náklady spojené s placením pojistného?

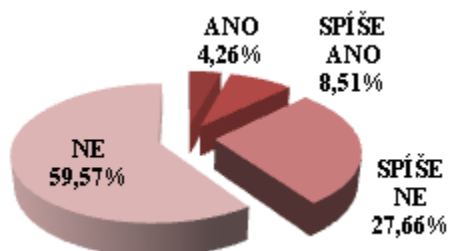
Obrázky 38, 39, 40 a 41 ukazují, že na tuto otázku odpovídaly všechny skupiny velmi podobně. Výrazně dominuje negativní postoj k vytváření fiktivních pojistných událostí.

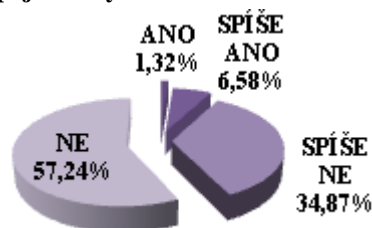
Obr. 38 - Otázka č. 10 podle Policie ČR

Obr. 39 - Otázka č. 10 podle zaměstnance pojišťovny

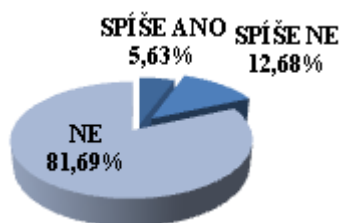
Obr. 40 - Otázka č. 10 podle studenta

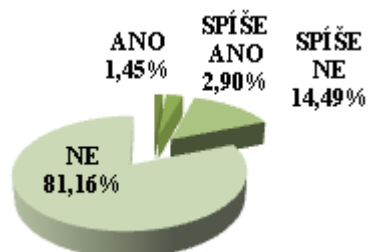
Obr. 41 - Otázka č. 10 podle jiné

11. Uvedl (a) byste při sjednávání pojistné smlouvy nepravdivé údaje, nebo byste podstatné údaje zamlčel (a), aby se Vám snížilo placení pojistného, nebo aby Vás pojišťovna pojistila?

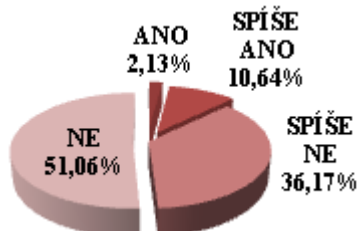
Na obrázcích 42 až 45 opět převládá negativní postoj k dané otázce, tedy k udávání nepravdivých údajů při uzavírání pojistné smlouvy. Více než 80% policistů i zaměstnanců pojišťoven toto jednání striktně odmítá. Studentů odpovědělo NE 51%, ostatní skupiny obyvatelstva odpověděly jednoznačně NE v 55,26%.

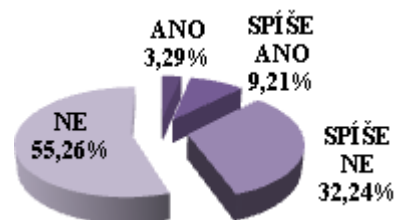
Obr. 42 - Otázka č. 11 podle Policie ČR

Obr. 43 - Otázka č. 11 podle zaměstnance pojišťovny

Obr. 44 - Otázka č. 11 podle studenta

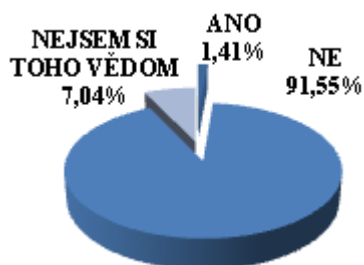

Obr. 45 - Otázka č. 11 podle jiné

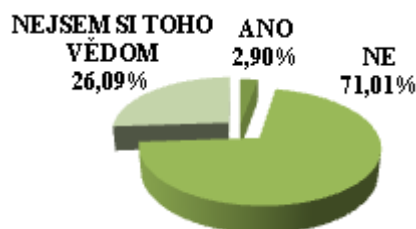
12. Provedl (a) jste někdy pojistný podvod?

Obrázky 46 až 49 znázorňují přiznání jednotlivých skupin ke spáchání pojistného podvodu. Překvapivě je nejvyšší hodnota u zaměstnanců pojišťovny, kde se doznali dva lidé, což představuje necelé tři procenta dotázaných. Jeden zaměstnanec pojišťovny se dokonce přiznal k pojistným podvodům ve čtyřech pojistných odvětvích (pojištění motorových vozidel, životní pojištění, úrazové a nemocenské pojištění, cestovní pojištění). Druhý pachatel z pojišťovny uskutečnil podvod v pojištění domácnosti a budov občanů. Pojistný podvod nezapřel jeden policista, který představuje 1,41%. Z kterého pojistného odvětví podvod byl, neuvedl. Dále se k podvodu doznal jeden student (2,13%), který provedl

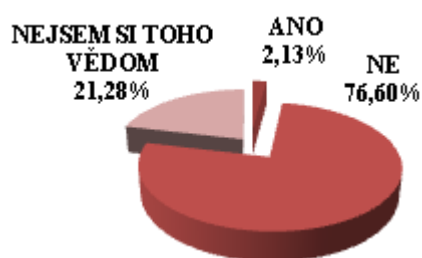
pojistný podvod v pojištění motorových vozidel a v životním pojištění. Z ostatních skupin obyvatel se k pojistnému podvodu přiznali 4 dotázaní (2,63%), tři z nich se dopustili podvodů v pojištění motorových vozidel, jeden vykonal podvody v životním pojištění a v úrazovém a nemocenském pojištění.

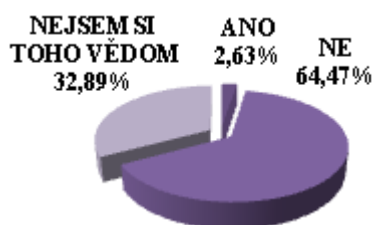
Obr. 46 - Otázka č. 12 podle Policie ČR

Obr. 47 - Otázka č. 12 podle zaměstnance pojišťovny

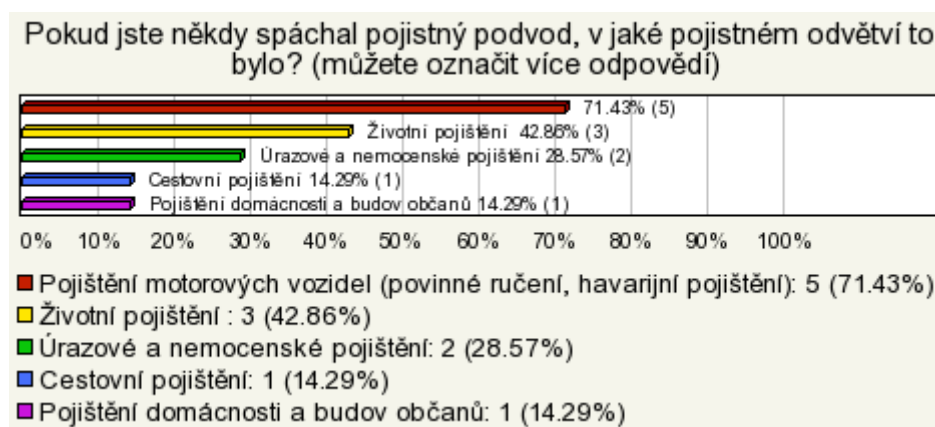
Obr. 48 - Otázka č. 12 podle studenta

Obr. 49 - Otázka č. 12 podle jiné

13. Pokud jste někdy spáchal pojistný podvod, v jaké pojistném odvětví to bylo?

Z celkového počtu 339 respondentů se k pojistným podvodům přiznalo 8 osob (necelá 3% obyvatelstva). Nejvíce přiznaných podvodů bylo spácháno v pojištění motorových vozidel (přes 70%), což utvrzuje všeobecný trend²³.

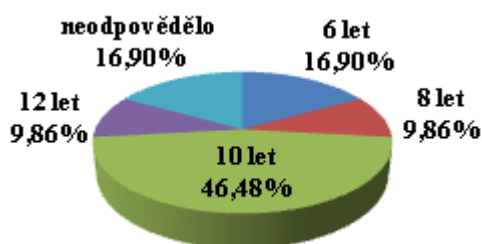

Obr. 50 - Otázka č. 13 souhrnně

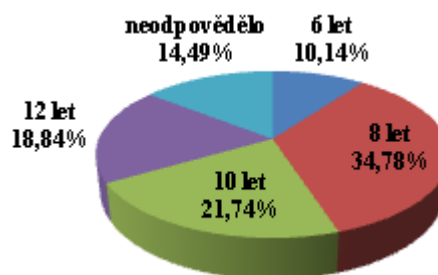
²³ Respondenti mohli zvolit více odpovědí, proto součet procent nemusí dát dohromady 100%. Ve výpočtu se vycházelo ze sedmi respondentů, kteří odpověděli na 13. otázku.

14. Jakou nejvyšší trestní sazbu za trestný čin pojistného podvodu můžete dostat v roce 2010?

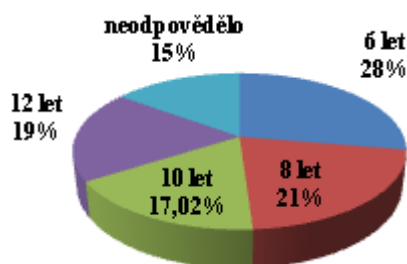
Na základě výsledků z obrázků 51, 52, 53 a 54 jsou nejlépe vzdělanou skupinou v dané problematice policisté, správně jich odpovědělo více než 46%. U jediných policistů převládla správná trestní sazba. U zaměstnanců pojišťovny byla nejčastější odpověď 8 let (34,78%), pouze 21,78% dotázaných odpovědělo správnou maximální trestní sazbu. U studentů byly odpovědi rozložené, převážil názor šestileté trestní sazby (28%), 21% zvolilo osmiletou sazbu, 19% určilo variantu 12 let a pouze 17% se rozhodlo pro správnou variantu 10 let. Respondenti z ostatních skupin obyvatelstva zvolili nejčastěji šestiletou trestní sazbu (26,97%), téměř 26% se rozhodlo pro osmiletou sazbu a necelá pětina dotázaných zaškrtnla správně desetiletou sazbu.

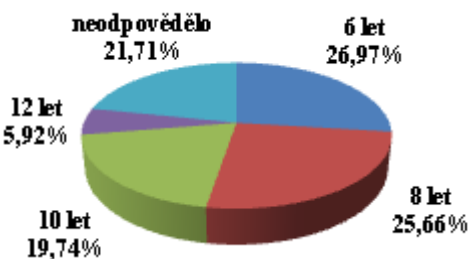
Obr. 51 - Otázka č. 14 podle Policie ČR

Obr. 52 - Otázka č. 14 podle zaměstnance pojišťovny

Obr. 53 - Otázka č. 14 podle studenta

Obr. 54 - Otázka č. 14 podle jiné

4.2.4 Celkové zhodnocení dotazníkového šetření

Statistické vyhodnocování prostřednictvím dotazníkového šetření potvrdilo hypotézu, že citlivost obyvatelstva na pojistné podvody je nízká a přitom se obyvatelé s pojistnými podvody setkávají relativně často, pojistné podvody nejsou jevem nijak výjimečným.

Kromě studentů vidí všechny skupiny obyvatelstva pojistný podvod jako nejméně závažný trestný čin v porovnání s trestnými činy krádeže, zpronevěry, legalizace výnosů z trestné činnosti a padělání a pozměňování peněz. Pokud by bylo na dotazník nahlíženo jako na celek, bez jeho rozložení na jednotlivé skupiny obyvatelstva, s pojistnými podvody se setkala téměř 30% obyvatelstva. Celkové výsledky otázek, bez rozdělení dotazníku na jednotlivé skupiny obyvatelstva, zobrazuje příloha H.

V rámci celkového zhodnocení výsledků dotazníku lze konstatovat, že se nejvíce odlišují názory a odpovědi skupiny zaměstnanců Policie ČR, což je určitě dáno příslušností k danému povolání a tudíž i určitými morálními povinnostmi, které s výkonem povolání souvisejí. Policisté jsou tedy na pojistné podvody citlivější než ostatní skupiny obyvatelstva, což bylo předpokládáno. To, že by bylo možné spáchat pojistný podvod napadlo necelých devět procent policistů. Policisté se s pojistnými podvody setkali nejčastěji a také by relativně nejčastěji páchání pojistného podvodu nahlásili, ať už by se jednalo o pojistný podvod, který provedl jim oblíbený či neoblíbený jedinec. Policisté jako jediná skupina také správně určili nejvyšší trestní sazbu podle nového trestního zákoníku, který je účinný od roku 2010.

Zaměstnanci pojišťoven jsou na pojistné podvody citlivější než studenti i než skupina jiné. Třetina z nich se s pojistnými podvody setkala, většina je ale považuje za nejméně závažný trestný čin dokonce i v porovnání s obecným podvodem, úvěrovým a dotačním podvodem. Sedmnáct procent zaměstnanců pojišťovny napadla myšlenka, že by pojistný podvod mohli spáchat. Jejich ochota v nahlášení pojistných podvodů je v porovnání s policisty výrazně nižší. Zaměstnancům pojišťovny se nepodařilo správně identifikovat nejvyšší možnou trestní sazbu podle nového trestního zákoníku. Zajímavostí je, že převládla trestní sazba 8 let, přitom nejvyšší trestní sazba starého trestní zákona byla 12 let. Může zde být

tedy položena otázka, zda jsou zaměstnanci pojišťoven dostatečně proškolení a vzdělávání v právní oblasti, která se přímo týká jejich zaměstnání.

Překvapivé je, že se i každý pátý student setkal s pojistným podvodem ve svém okolí či v zaměstnání, pokud někde pracoval. Zajímavé také je, že devatenáct procent studentů, tedy téměř každého pátého, napadla myšlenka spáchat pojistný podvod. Studenti jsou podle statistického šetření nejméně citlivou skupinou na pojistné podvody, což však může být způsobeno faktem, že jsou ve svých odpovědích nejupřímnější a důvěřují anonymitě dotazníku.

Poslední skupina, která byla označena slovem jiné, představuje převážnou část obyvatelstva. Téměř 22% lidí napadla myšlenka, že by učinili pojistný podvod. Z výsledků vyplynulo, že se lidé o problematiku páčání pojistných podvodů nezajímají, pouze necelých 17% by pojistný podvod s určitostí ohlásilo, i kdyby se jednalo o osobu, kterou nemají v oblibě. A pouze o tři procenta více respondentů by tento čin bez pochyb oznámilo, pokud by jim byla poskytnuta finanční odměna. Kriminální citlivost je tedy velmi nízká a za těchto podmínek se nedá v současné době předpokládat, že by bylo obyvatelstvo ochotné pomáhat Policii ČR s vyšetřováním.

ZÁVĚR

Cílem diplomové práce „Pojistné podvody“ bylo komplexněji analyzovat problematiku pojistných podvodů ze čtyř hledisek, a to z pohledu trestního práva, hospodářské kriminality, pojišťovny a statistiky. Pojistné podvody se ve společnosti vyskytují od dob vzniku pojišťovnictví. Většinou byly v trestních zákonech zahrnovány pod skutkovou podstatu obecného podvodu. Pro zpřísnění a usnadnění jejich postihu proběhl v 90. letech minulého století boj odborníků v čele s ČAP, na základě kterého přibyla v trestním zákoníku s účinností od roku 1998 samostatná skutková podstata s názvem pojistný podvod. Pojistný podvod lze obecně charakterizovat jako úmyslné klamání jedné strany, zde vždy pojišťovny, stranou druhou, kterou může představovat v zásadě kdokoli. Děje se tak za účelem získání určité výhody, ke které by nedošlo, pokud by byla skutečnost pravdivě vysvětlena. Nový trestní zákoník č. 40/2009 Sb., který je účinný od začátku roku 2010, zachoval zvláštní typ pojistného podvodu, který vzhledem ke zkušenostem z praxe doplňuje a dále zpracovává.

Pojistné podvody se v rámci hospodářské kriminality stávají značným problémem, který způsobuje nejen velké materiální a finanční škody, ale působí i na lidskou morálku. Hospodářská kriminalita je obecně jev značně flexibilní, který se pružně a rychle přizpůsobuje vzniklým podmínkám. Faktorů, které ovlivňují výskyt hospodářských kriminálních aktivit, je velmi mnoho, mezi ty nejvýznamnější je možné zařadit vliv společenského prostředí a ekonomické důvody, vliv právního rámce, justiční systém a otevření hranic.

Pojistné podvody lze z pohledu pojišťovnictví, jako nevýrobního odvětví ekonomiky, různě klasifikovat. Nejdůležitější dělení je podle zákona o pojišťovnictví, který člení pojistné podvody na podvody v životním a neživotním pojištění. Pojistné podvody v neživotním i životním pojištění bývají signalizovány různými indikátory ukazujícími na podezřelé okolnosti, které se objevují při vzniku, v průběhu nebo při ukončení pojistného vztahu. Pojistné podvody mají značné negativní důsledky nejen na pojistitele, ale protože zhoršují škodovost jednotlivých pojišťoven a potažmo tak zvyšují jejich

nákladové položky, mají dopad prostřednictvím zvýšeného pojistného i na poctivé klienty. Proto se dnes jednotlivé pojišťovny již neobejdou bez kvalitních procesů, které jsou podporovány inteligentními systémy a které jsou schopny detekovat pojistné podvody. Konkrétní aplikace fraud managementu jsou velmi různorodé jako podvody samotné.

Protože je pojistný podvod latentní trestný čin, jeho skutečný rozsah nelze přesně zjistit. Expertní odhady uvádějí objem pojistných podvodů zhruba 10%, v praxi však pojišťovny zaznamenávají jen 0,1 až 1% podvodných pojistných událostí. Existují dva druhy statistik, které se od sebe zásadně odlišují. Jeden druh statistik vedou orgány činné v trestním řízení. Druhým typem statistik jsou statistiky tvořené speciálními útvary pojišťoven. Pojišťovny evidují všechny odhalené druhy podvodů, následně však nemusejí všechny případy postoupit právě orgánům činným v trestním řízení. Za rok 2009 podle statistik ČAP překročila prokázaná hodnota částku 630 mil. Kč., což je nejvyšší uchráněná hodnota za posledních pět let. Statistiky Policie ČR jsou za rok 2009 výrazně nižší, škoda dosáhla částky 136,614 mil. Kč.

Dílním cílem práce bylo prostřednictvím vlastního dotazníku posoudit citlivost obyvatelstva na pojistné podvody a celkově zhodnotit vztah lidí k problematice podvodů v pojišťovnictví. Výsledky dotazníku potvrdily v úvodu stanovenou hypotézu, že citlivost obyvatelstva na pojistné podvody je velmi nízká. Dále z dotazníku vyplynulo, že pojistné podvody nejsou pro většinu lidí jevem výjimečným, téměř třetina obyvatelstva se s nimi buď v zaměstnání, nebo ve svém okolí již setkala.

V rámci vlastního statistického šetření, kterého se zúčastnilo 339 respondentů, bylo zohledněno třídící hledisko profese respondentů, porovnávány byly názory pracovníků v oboru pojišťovnictví, zaměstnanců Policie ČR, studentů a lidí, kteří nepatří do některé ze zmiňovaných skupin. Z dotazníku jasně vyplynulo, že nejcitlivější a zároveň nejlépe informovanou skupinou obyvatelstva jsou policisté. Na pomyslném žebříčku v citlivosti se na druhém místě umístili zaměstnanci pojišťoven. Odpovědi respondentů ze skupiny, která zahrnuje většinu obyvatelstva, jen potvrzují nízkou citlivost na kriminalitu pojistných podvodů. Převážná většina lidí by spáchání pojistného podvodu nenahlásila, ani kdyby se jednalo o osobu, kterou nemají v oblibě, nebo pokud by za oznámení trestného činu dostali

peněžitou odměnu. Nejméně citlivou skupinou se stali studenti, tento výsledek může být způsoben buď studentskou nezodpovědností při vyplňování dotazníku, přílišnou upřímností v porovnání s ostatními skupinami, anebo může být alarmujícím trendem v současné společnosti.

Nízká kriminální citlivost obyvatelstva na hospodářskou kriminalitu obecně v porovnání s např. násilnými trestnými činy je i pozůstatkem totality, kdy veškerý majetek vlastnil stát. Povědomí a následná citlivost obyvatelstva tak trpí nedostatkem vzdělanosti v právních i jiných oblastech dané problematiky. Dále může být nízká citlivost způsobena také okolnostmi v devadesátých letech minulého století, kdy velmi často docházelo k podvodům, jejichž pachatelé buď nebyli vůbec dopadeni, nebo dostali po dlouhých procesech relativně nízké tresty. Dalším a zároveň jedním z klíčových aspektů problematiky pojistných podvodů je fakt, že lidé nevědí, co si mají konkrétně pod pojmem „pojistný podvod“ přestavit. Z názvu je většině občanů patrné pouze to, že se jedná o nezákonný čin v pojištění.

Na základě výsledků z dotazníku se nabízí otázka, zda by neměla Česká asociace pojišťoven, jako zástupce většiny pojistitelů na českém trhu, více spolupracovat s médii a snažit se o častější zveřejnění úspěchů v boji s pojistnými podvody. Občané by si tak mohli snadněji uvědomit, že spáchání trestného činu pojistného podvodu nezůstane nepotrestáno. Veřejně odhalený pojistný podvod, za který byl udělen odpovídající trest, by se potom stal výstrahou pro ostatní nepoctivé klienty pojišťoven.

Výsledkem diplomové práce neměl být vyčerpávající výklad problematiky pojistných podvodů, ale jejich definování ze čtyř výše zmiňovaných hledisek a posouzení citlivosti obyvatelstva na pojistné podvody. Lze konstatovat, že vymezené cíle diplomové práce byly v odpovídajícím rozsahu splněny. Tato práce je určena široké veřejnosti, mohla by být impulsem ke zvýšení zájmu o problematiku pojistných podvodů a hlavně by měla vést ke zlepšení právního vědomí a informovanosti mezi lidmi. Každý, kdo si tuto práci přečte, by měl nabýt dojmu, že dokáže určit, jaké jednání je podvodné, a že by byl schopen pojistné podvody identifikovat.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

BIBLIOGRAFIE

CYHELSKÝ, L., KAHOUNOVÁ, J. a HINDLS, R. *Elementární statistická analýza*. 1. vyd. Praha: MANAGEMENT PRESS, 1996. 304 s. ISBN 80-85943-18-2.

ČÍRTKOVÁ, L. aj. *Podvody. Zpronevěry. Machinace*. 1. vyd. Praha: ARMEX PUBLISHING, 2005. 247 s. ISBN 80-86795-12-8.

DAŇHEL, J. aj. *Pojistná teorie*. 1. vyd. Praha: Professional Publishing, 2005. 332 s. ISBN 80-86419-84-3.

HINDLS, R., KAŇOKOVÁ, J. a NOVÁK, I. *Metody statistické analýzy pro ekonomy*. 1. vyd. Praha: MANAGEMENT PRESS, 1997. 250 s. ISBN 80-85943-44-1.

CHMELÍK, J., PORADA, V. a PRŠAL, V. *Pojistné podvody*. Praha: Policie ČR, 2000.

REJDA, G. E. *Principles of Risk Management and Insurance*. 10th edition. New York: Addison Wesley, 2007. 747 s. ISBN 978-0321414939.

CITACE

Tištěné zdroje

[1] BALOUN, V. aj. *Výzkum ekonomické kriminality*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2004. ISBN 80-7338-031-5.

[2] BALOUN, V. *Organizovaný zločin a jeho možné projevy ve finančním sektoru ekonomiky*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1999. s. 36-37.

[3] ČASTORÁL, Z. *Ekonomická kriminalita (z pohledu řízení a správy)*. 1. vyd. Praha: Vysoká škola finanční a správní, 2007. 184 s. ISBN 978-80-86754-83-3.

[4] ČEJKOVÁ, V., NEČAS, S. a ŘEZÁČ, F. *Pojistná ekonomika*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2003. 145 s. ISBN 80-210-32-88-X.

[5] ČERMÁK, A. Škodná ve vlastních řadách. *Pojistný obzor*, 2001, č. 12, s. 19. ISN 0032-2393.

[6] DOLEŽALOVÁ, E. *Pojistné podvody a jejich prevence*. [Bakalářská práce]. Masarykova univerzita, Ekonomicko-správní fakulta, Brno 2008.

[7] DUCHÁČKOVÁ, E. *Principy pojištění a pojišťovnictví*. 2. aktualiz. vyd. Praha: Ekopress, 2005. 178 s. ISBN 80-86119-92-0.

- [8] FRYŠTÁK, M. *Hospodářská kriminalita z pohledu teorie a praxe*. 1. vyd. Praha: VIP Books s.r.o., 2007. 205 s. ISBN 978-80-87134-34-4.
- [9] CHMELÍK, J., HÁJEK, P. a NEČAS, S. *Úvod do hospodářské kriminality*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2005. 167 s. ISBN 80-86898-13-X. s. 9-27.
- [10] JELÍNEK, J. aj. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 1. vyd. Praha: Leges, 2009. 1216 s. ISBN 978-80-87212-22-6.
- [11] Kolektiv autorů ČAP. *Vybrané kapitoly z pojišťovnictví*. 2. vyd. Praha: Česká asociace pojišťovna, 1999. 175 s.
- [12] KONRÁD, Z. aj. *Metodika vyšetřování jednotlivých druhů trestných činů*. Praha: Policejní akademie ČR, 1995. ISBN 80-901923-0-0.
- [13] KRATOCHVÍL, V. aj. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. 3. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2003. 571 s. ISBN 80-210-2985-4.
- [14] LEHUTA, M. Pojistný podvod. *Pojistné rozpravy*. 2002, č. 12, s. 133-141. ISSN 0862-6162.
- [15] MUSIL, J. aj. *Kriminalistika vybrané problémy teorie a metodologie*. Praha: Policejní akademie ČR, 2001. 309 s. ISBN 80-7251-080-0.
- [16] POLÍVKA, D. *Druhy hospodářské kriminality a stav v ČR*. [Diplomová práce]. Pardubice: Univerzita Pardubice, Fakulta Ekonomicko-správní, 2009.
- [17] PORADA, V. aj. *Kriminalistika*. Akademické nakladatelství CERM, Brno: 2001. 746 s. ISBN 80-7204-194-0.
- [18] PORADA, V. a PRŠAL, V. Vyšetřování trestného činu pojistného podvodu. *Pojistné rozpravy*. 2001, č. 10, s. 40-61. ISSN 0862-6162.
- [19] PRŠAL, V. Vývojový trend trestných činů pojistných podvodů. *Pojistný obzor*, 2007. č. 8, s. 8. ISSN 0032-2393.
- [20] SEKERKA, B., NEČAS, S. a ČERNOHORSKÁ, L. *Bankovní transakce*. Univerzita Pardubice, 2005. 140 s. ISBN 80-7194-809-8. s. 9-17.
- [21] STRAUS, J. aj. *Kriminalistická metodika*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2006. 310 s. ISBN 80-86898-66-0.
- [22] ŠÁMAL, P. aj. *Podnikání a ekonomická kriminalita v České republice*. 1. vydání Praha: C. H. Beck, 2001. 801 s. ISBN 80-7179-493-7.
- [23] ŠÁMAL, P., PÚRY, F. a RIZMAN, S. *Trestní zákon. Komentář II. díl*. 6. vyd. Praha: C. H. Beck, 2004. 1719 s. ISBN 80-7179-896-7. s. 1490-1492.
- [24] WEWERKOVÁ, M. Pojistný podvod. *Pojistné rozpravy*. 1998, č. 3, s. 73-79. ISSN 0862-6162.
- [25] Zákon č. 140/1961 Sb. ze dne 29. listopadu 1961 trestní zákon.
- [26] Zákon č. 40/2009 Sb. ze dne 8. ledna 2009 trestní zákoník.

Internetové zdroje

[27] ADASTRA. Nižší pojistné s fraud managementem. *IT Systems* [online]. 11/2006 [cit. 2009-05-06]. Dostupný z WWW: <<http://www.systemonline.cz/business-intelligence/nizsi-pojistne-s-fraud-managementem.htm>>.

[28] CEA [online]. 2007, 8. 2. 2010 [cit. 2010-02-08]. Dostupný z WWW: <<http://www.cea.eu/index.php?page=cea-members>>.

[29] ČÁBELA, M. a KOČKA, T. Fraud Management: aneb Detekce podvodů v bankovníctví. *Bankovníctví* [online]. 2006, č. 5 [cit. 2009-05-04]. Dostupný z WWW: <http://bankovnictvi.ihned.cz/3-18460560-rizikovosti-900000_d-22>.

[30] ČAP. Pojišťovny jsou v odhalování pojistných podvodů stále úspěšnější. [online] In *Tisková zpráva*. 4.2.2010 [cit. 2010-03-15]. Dostupné z WWW: <http://www.cap.cz/ItemF.aspx?list=DOKUMENTY_01&view=pro+web+tiskov%C3%A9+zpr%C3%A1vy>.

[31] ČESKÁ POJIŠŤOVNA. Česká pojišťovna ČP za loňský rok odhalila pojistné podvody za 234 milionů korun. [online] In *Tisková zpráva*. 20.1.2010 [cit. 2010-03-15]. Dostupné z WWW: <<http://www.ceskapojistovna.cz/default.aspx?section=20101&tiskova=265>>.

[32] ČTK. Počet pokusů o pojistné podvody opět stoupl. *Finanční noviny* [online]. 20.1.2010, [cit. 2010-03-15]. Dostupný z WWW: <<http://www.financninoviny.cz/zpravy/pojistovny-pocet-pokusu-o-pojistne-podvody-opet-stoupl/423450>>.

[33] FINANCIAL ADVISER. Podvody zvyšují cenu pojistného v průměru o 40 liber. *OPOJIŠTĚNÍ.CZ* [online]. 14.5.2009, [cit. 2010-03-18]. Dostupný z WWW: <<http://www.opojisteni.cz/rizika/podvody-zvysuji-cenu-pojistneho-v-prumeru-o-40-liber/>>.

[34] GENERALI POJIŠŤOVNA. Generali odhalila v minulém roce pojistné podvody za 32 milionů korun, jejich pachatelé mohou strávit až 12 let za mřížemi. [online] In *Tisková zpráva*. 20.1.2010 [cit. 2010-03-15]. Dostupné z WWW: <<http://www.generalic.cz/tiskove-zpravy/generali-odhalila-v-minulem-roce-pojistne-podvody-za-32-milionu-korun>>.

[35] SPSS CR. Fraud management aneb Data mining v praxi. *IT Systems* [online]. 3/2007 [cit. 2009-05-06]. Dostupný z WWW: <<http://www.systemonline.cz/business-intelligence/fraud-management-aneb-data-mining-v-praxi.htm>>.

[36] VÝCHODSKÝ, P. Češi tolerují pojistné podvody. *Ekonom* [online]. 13.2.2007, [cit. 2010-03-25]. Dostupný z WWW: <<http://ekonom.ihned.cz/c1-20417950-z-cizihokrev-tece>>.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A – Seznam členů organizace CEA (rozsah 1 strana)	I
Příloha B – Vysvětlení pojmů (rozsah 1 strana).....	II
Příloha C – Trestné činy hospodářské (rozsah 2 strany)	III
Příloha D – Vyžadování potřebných vysvětlení (rozsah 1 strana)	V
Příloha E – Indikátory pojistných podvodů podle druhu pojištění (rozsah 2 strany).....	VI
Příloha F – Statistiky pojistných podvodů ČAP 2005-2007 (rozsah 1 strana).....	VIII
Příloha G - Struktura dotazníku (rozsah 2 strany).....	IX
Příloha H – Celkový pohled obyvatelstva (rozsah 5 stran)	XI

Příloha A – Seznam členů organizace CEA²⁴

Stát	Zkratka	Organizace
Austria	AT	Versicherungsverband Österreich (VVO)
Belgium	BE	Assuralia
Bulgaria	BG	Association of Bulgarian Insurers (ABZ)
Croatia	HR	Hrvatski ured za osiguranje
Cyprus	CY	Insurance Association of Cyprus
Czech Republic	CZ	Česká asociace pojišťoven (ČAP)
Denmark	DK	Forsikring & Pension (F&P)
Estonia	EE	Eesti Kindlustusseltside Liit
Finland	FI	Finanssialan Keskusliitto
France	FR	Fédération Française des Sociétés d'Assurances (FFSA)
Germany	DE	Gesamtverband der Deutschen Versicherungswirtschaft (GDV)
Greece	GR	Hellenic Association of Insurance Companies
Hungary	HU	Magyar Biztosítók Szövetsége (MABISZ)
Iceland	IS	Samtök Fjármálafyrirtækja (SFF)
Ireland	IR	Irish Insurance Federation (IIF)
Italy	IT	Associazione Nazionale fra le Imprese Assicuratrici (Ania)
Latvia	LV	Latvijas Apdrošinātāju asociācija (LAA)
Liechtenstein	LI	Liechtensteinischer Versicherungsverband
Lithuania	LT	Lietuvos draudikų asociacija
Luxembourg	LU	Association des Compagnies d'Assurances (ACA)
Malta	MT	Malta Insurance Association
Netherlands	NL	Verbond van Verzekeraars
Norway	NO	Finansnæringens Hovedorganisasjon (FNH)
Poland	PL	Polska Izba Ubezpieczeń (PIU)
Portugal	PT	Associação Portuguesa de Seguradores (APS)
Romania	RO	Uniunea Națională a Societăților de Asigurare și Reasigurare (Unsar)
Slovakia	SK	Slovenská asociácia poisťovní
Slovenia	SI	Slovensko Zavarovalno Združenje (SZZ)
Spain	ES	Unión Española de Entidades Aseguradoras y Reaseguradoras (Unespa)
Sweden	SE	Sveriges Försäkringsförbund
Switzerland	CH	Schweizerischer Versicherungsverband (ASA/SVV)
Turkey	TR	Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği
United Kingdom	UK	Association of British Insurers (ABI)

²⁴ zpracováno podle zdroje [28]

Příloha B – Vysvětlení pojmů²⁵

Pojistná smlouva je podle §2 smlouvou o finančních službách, ve které se pojistitel zavazuje v případě vzniku nahodilé události poskytnout ve sjednaném rozsahu plnění a pojistník se zavazuje platit pojistiteli pojistné.

Pojistitelem je právnická osoba, která je oprávněna provozovat pojišťovací činnost podle zvláštního zákona.

Pojistníkem je osoba (fyzická nebo právnická), která s pojistitelem uzavřela pojistnou smlouvu.

Pojištěným je osoba, na jejíž život, zdraví, majetek, odpovědnost za škodu nebo jiné hodnoty pojistného zájmu se soukromé pojištění vztahuje.

Nahodilou skutečností je skutečnost, která je možná a u které není jisté, zda v době trvání soukromého pojištění vůbec nastane, nebo není známa doba jejího vzniku.

Pojistná událost je nahodilá skutečnost blíže označená v pojistné smlouvě nebo ve zvláštním právním předpisu, na který se pojistná smlouva odvolává, a se kterou je spojen vznik povinnosti pojistitele poskytnout pojistné plnění.

Pojištění představuje nástroj finanční eliminace negativních důsledků nahodilých událostí. Dle občanského zákoníku existují dvě základní formy pojištění, pojištění smluvní, které vzniká uzavřením pojistné smlouvy a pojištění zákonné, které vzniká a trvá v podstatě automaticky na základě právního předpisu. Pojištění smluvní je dále členěno na dobrovolné pojištění a povinné pojištění.

²⁵ pojmy jsou vymezeny podle účelů zákona č. 37/2004 Sb., o pojistné smlouvě a o změně souvisejících zákonů

Příloha C – Trestné činy hospodářské²⁶

Zákon 140/1961 Sb.	Zákon 40/2009 Sb.
Hlava druhá	Hlava šestá
<i>Oddíl první - Trestné činy proti hospodářské soustavě</i>	<i>Díl 1 – Trestné činy proti měně a platebním prostředkům</i>
➤ Neoprávněné podnikání ➤ Neoprávněné provozování loterie a podobné sázkové hry ➤ Poškození spotřebitele ➤ Porušování předpisů o oběhu zboží ve styku s cizinou ➤ Porušování předpisů o nakládání s kontrolovaným zbožím ➤ Porušování předpisů o zahraničním obchodu s vojenským materiálem	➤ Padělání a pozměnění peněz ➤ Neoprávněné opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku ➤ Udávání padělaných a pozměněných peněz ➤ Výroba a držení padělatelského náčiní ➤ Neoprávněná výroba peněz ➤ Ohrožení oběhu tuzemských peněz
<i>Oddíl druhý - Trestné činy proti hospodářské kázi</i>	<i>Díl 2 – Trestné činy daňové, poplatkové a devizové</i>
➤ Zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění ➤ Porušení povinnosti v řízení o konkurzu ➤ Porušování závazných pravidel hospodářského styku ➤ Zneužívání informací v obchodním styku ➤ Pletichy při veřejné soutěži a veřejné dražbě ➤ Vystavení nepravdivého potvrzení	➤ Zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby ➤ Neodvedení daně, pojistného na sociální zabezpečení a podobné povinné platby ➤ Nesplnění oznamovací povinnosti v daňovém řízení ➤ Porušení předpisů o nálepkách a jiných předmětech k označení zboží ➤ Padělání a pozměnění předmětů k označení zboží pro daňové účely a předmětů dokazujících poplatkové povinnosti ➤ Padělání a pozměnění známek ➤ Porušení zákazů v době nouzového stavu v devizovém hospodářství

²⁶ zpracováno na základě zdrojů [25] a [26]

Zákon 140/1961 Sb.	Zákon 40/2009 Sb.
Hlava druhá	Hlava šestá
<i>Oddíl třetí - Trestné činy proti měně a trestné činy daňové</i>	<i>Díl 3 – Trestné činy proti závazným pravidlům tržní ekonomiky a oběhu zboží ve styku s cizinou</i>
➤ Padělání a pozměňování peněz ➤ Udávání padělaných a pozměněných peněz ➤ Výroba a držení padělatelského náčiní ➤ Ohrožování oběhu tuzemských peněz ➤ Padělání a pozměňování známek ➤ Padělání a pozměňování nálepek k označení zboží nebo předmětů dokazujících splnění poplatkové povinnosti ➤ Porušení zákazů v době nouzového stavu v devizovém hospodářství ➤ Neodvedení daně, pojistného na sociální zabezpečení, na úrazové pojištění, na zdravotní pojištění a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti ➤ Zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby ➤ Porušení předpisů o nálepkách k označení zboží ➤ Nesplnění oznamovací povinnosti v daňovém řízení	➤ Porušení předpisů o pravidlech hospodářské soutěže ➤ Neoprávněné vydání cenného papíru ➤ Manipulace s kurzem investičních nástrojů ➤ Neoprávněné podnikání ➤ Neoprávněné provozování loterie a podobné sázkové hry ➤ Poškození spotřebitele ➤ Zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění ➤ Zneužití informace a postavení v obchodním styku ➤ Sjednání výhody při zadání veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě ➤ Pletichy při zadání veřejné zakázky a při veřejné soutěži ➤ Pletichy při veřejné dražbě ➤ Vystavení nepravdivého potvrzení a zprávy ➤ Poškození finančních zájmů Evropské unie ➤ Porušení předpisů o kontrole vývozu zboží a technologií dvojího užití ➤ Zkreslení údajů a nevedení podkladů ohledně vývozu zboží a technologií dvojího užití ➤ Provedení zahraničního obchodu s vojenským materiálem bez povolení nebo licence ➤ Porušení povinnosti v souvislosti s vydáním povolení a licence pro hraniční obchod s vojenským materiálem ➤ Zkreslení údajů a nevedení podkladů ohledně zahraničního obchodu s vojenským materiálem
<i>Oddíl čtvrtý - Trestné činy proti předpisům o nekalé soutěži, ochranných známkách, chráněných vzorech a vynálezech a proti autorskému právu, proti právům souvisejícím s právem autorským a proti právům k databázi</i>	<i>Díl 4 – Trestné činy proti průmyslovým právům a proti autorskému právu</i>
➤ Nekalá soutěž ➤ Porušování práv k ochranné známce, obchodnímu jménu a chráněnému označení původu ➤ Porušování průmyslových práv ➤ Porušování autorského práva, práv souvisejících s právem autorským a práv k databázi	➤ Porušení práv k ochranné známce a jiným označením ➤ Porušení chráněných průmyslových práv ➤ Porušení autorského práva, práv souvisejících s právem autorským a práv k databázi ➤ Padělání a napodobení díla výtvarného umění

Příloha D – Vyžadování potřebných vysvětlení²⁷

Výslech zástupce poškozené pojišťovny
O jaký druh pojistného produktu v uvedeném případě jde?
Co bylo předmětem uzavřené pojistné smlouvy?
Na základě jakých písemných dokladů byla uzavřena pojistná smlouva?
Kde, kdy a prostřednictvím koho byla uzavřena pojistná smlouva?
Kde, kdy a kým bylo poškození nebo odcizení pojištěné věci nebo jiné pojistné události oznámeno policii a jaký byl výsledek šetření orgánů policie?
Kde, kdy a kým byla pojistná událost oznámena pojistiteli?
Jaké doklady předal pojištěný pojistiteli při hlášení pojistné události?
Kdo byl uvedeným jednáním mezi pojištěným a pojistitelem přítomen?
Jaká je předpokládaná výše pojistného plnění, výše reálné nebo hrozící škody?
Jaký byl způsob vystupování pojištěného vůči pojistiteli?
Na základě jakých okolností pojistitel zjistil, že mohlo dojít k podvodu?
Jaká provedl vlastní opatření a šetření a s jakým výsledkem?

Výslech předpokládaných svědků
Zná osoba podezřelého? Kdy a za jakých okolností se s ním setkala?
Co je svědkovi známo o okolnostech sjednávání pojistné smlouvy?
Co ví o okolnosti, která byla deklarována jako pojistná událost?
Zda zná majetkové poměry podezřelé okolnosti?

²⁷ MUSIL, J. aj. *Kriminalistika vybrané problémy teorie a metodologie*. Praha: Policejní akademie ČR, 2001. 309 s. ISBN 80-7251-080-0. s. 244.

Příloha E – Indikátory pojistných podvodů podle druhu pojištění²⁸

Indikátory podvodu – pojištění domácnosti a budov občanů	
Předešlé obdobné škody	Pojištění je sjednáno s minimem výluk
Nemovitost je na prodej	Změna životního prostředí v okolí
Nedávno obydlená nemovitost	Pojištění starých a nemoderních předmětů
Škody vzniklé z náhodných a neobvyklých okolností	Škoda se omezuje na předměty bez sentimentální (osobní) hodnoty
Důsledky územního rozhodnutí a stavebního povolení – stavební uzávěra	Ztráta pouze jednoho cenného předmětu, je snadné zinscenovat škodu
V době škody není přítomna rodina pojištěného ani domácí zvířátka	Vzniklá škoda je neslučitelná s okolnostmi, které jí doprovázejí
Nadpojištění	Absence násilného vniknutí nebo úniku
Pojištěný se vyjadřuje k odcizeným předmětům velmi vágně, nepřesně	Pojištěný horlivě usiluje o kompromis s cílem rychlé výplaty pojistného plnění
Škoda je neslučitelná s životním stylem pojištěného	Nedostatek nebo příliš velké množství svědků PU a odcizených nebo poškozených věcí
Předměty již byly nahrazeny, opraveny	Selhání bezpečnostního zařízení
Předměty byly nedávno zděděné	Drahé předměty získané darem

Indikátory podvodu – cestovní pojištění	
Indikátory z pojistné smlouvy	Datum cesty je v rozporu s dobou platnosti pojistky
	Pojistná smlouva je uzavřena mimo bydliště nebo pracoviště
	Chybí doklady o cestování a ubytování
	Samostatné vycestování z ČR
	Žádná ze spolucestujících osob se nehodí k pojištěnému
Zdravotní indikátory	Asistenční služba nebyla kontaktována v době zranění nebo onemocnění
	Škody na zdraví vniklé v zemi, kde má pojištěný příbuzné, nebo v zemích, kde lze snadno získat fingovanou lékařskou zprávu
	Léčení v zemích s vysokou úrovní placených zdravotních služeb
Indikátory zrušení zájezdu	Uzavření pojištění v době velice blízké k datu vycestování
	Dovolená objednaná dlouho před uzavřením pojištění
	Podezřelé storno poplatky za zrušení zájezdu
Indikátory odcizení zavazadel	Váha nahlášených zavazadel nekoresponduje s váhou na přepravních dokladech, jízdenkách, letenkách
	Neodpovídající objem zavazadel
	Škoda při krátkodobé cestě
	Vycestování do země, kde žijí příbuzní
	Ztráta drahých nebo módních předmětů

²⁸ PORADA, V. a PRŠAL, V. Vyšetřování trestného činu pojistného podvodu. *Pojistné rozpravy*. 2001, č. 10, s. 40-61. ISSN 0862-6162. s. 48 – 50.

Indikátory podvodu – pojištění podnikatelů	
Exportér a importér se dorozumívají stejným mateřským jazykem	Změna ve vedení společnosti proběhla v nedávné době, nebo je očekávána
Špatný stav provozovny nebo areálu	Pracovny nebo zařízení jsou na prodej
Omezení provozu společnosti	Propouštění zaměstnanců
Významná změna v obratu	Změny v oblasti pojištěného
Rozpory mezi zbožím na skladě a charakterem a množstvím dluhů	Nedávné rozšíření pojištění pro případ přerušení provozu, nová pojištění, navýšení PČ
Chybějící dokumentace	Provozovny jsou v době škody nefunkční
Selhání bezpečnostního systému	Značné dluhy nebo problémy s tokem peněz

Indikátory podvodu – úrazy, pracovní úrazy, nemoci z povolání, denní podpory v nemocnici, pobytu v nemocnici včetně pojištění odpovědnosti	
Nedávný nárůst pojistných částek	Časté změny pojistitele
Neslučitelnost poranění s daným popisem	Existence dalšího pojištění
Chybí lékařské potvrzení	Chybí doklady o zaměstnání, výdělcích
Zranění nebo újma na zdraví je v rozporu s uvedenými příčinami	Invalidita neodpovídá běžným znakům invalidity
Plnění a náhrady jsou v rozporu se zaměstnáním	Ve spěchu přiznává odpovědnost
Chybí další nároky ze stejné nehody	Sporná zdravotnická dokumentace
Poškozená strana zaměstnává sama sebe	Žádní nebo přehorliví svědci

Indikátory podvodu – motorová vozidla	
Rozporné místo škody	Neúplná nebo sporná dokumentace o vozidle
Propadlá technická prohlídka nebo v blízké době vyprší její platnost	Najetý počet kilometrů je v rozporu se stavem nebo stářím vozidla
Vozidlo nalezeno shořelé	Najetý vysoký počet kilometrů (špatný stav)
Předchozí vlastnictví, způsob koupě je nejasný nebo sporný	Všechny sady klíčů nejsou dostupné nebo nejsou originální
Vozidlo je na prodej v době škody	Najaté vozidlo bylo součástí nehody
Kvalita autorádia neodpovídá typu vozidla	Typ vozidla neodpovídá životnímu stylu pojištěného nebo jeho současným potřebám
Sporné užití vozidla v době pojistné události	Vniknutí do vozidla je v rozporu s uvedenými okolnostmi
Údajné selhání bezpečnostního systému	Relativně nízký věk držitele vozidla

Příloha F – Statistiky pojistných podvodů ČAP 2005-2007²⁹

VŠECHNY ŠETŘENÉ PŘÍPADY POJISTNÝCH PODVODŮ VE SPECIFIKOVANÝCH OBORECH POJIŠTĚNÍ 2005-2007						
Obor pojištění	Počet případů			Výše prokázané hodnoty (v tis. Kč)		
V letech	2005	2006	2007	2005	2006	2007
Pojištění vozidel	2 341	4 150	3 359	267 060	262 315	269 593
Pojištění přepravy	4	14	15	27 092	29 815	4 955
Pojištění majetku a odpovědnosti	506	559	654	205 744	193 944	216 617
Pojištění osob	480	253	520	46 094	29 918	32 803
Celkem	3 331	5 176	4 548	545 990	515 992	523 968

²⁹ zpracováno na základě tiskových zpráv ČAP z roků 2005, 2006 a 2007

Příloha G - Struktura dotazníku

CITLIVOST OBYVATELSTVA NA POJISTNÉ PODVODY

1. Seřad'te podle závažnosti jednotlivé trestné činy od 1 - 5. (1 - nejméně závažný TČ, 5 - nejvíce závažný trestný čin)

	pojistný podvod		krádež		zpronevěra
	legalizace výnosů z trestné činnosti (praní špinavých peněz)				padělání a pozměňování peněz

2. Seřad'te podle závažnosti jednotlivé trestné činy 1 – 4. (1 - nejméně závažný TČ, 4 - nejvíce závažný trestný čin)

	podvod		pojistný podvod
	úvěrový podvod		dotační podvod

3. Byl u Vás v zaměstnání nebo ve Vašem okolí spáchán pojistný podvod?

	ANO		NE		NEVÍM

4. Napadla Vás někdy myšlenka, že byste spáchal(a) pojistný podvod?

	ANO		NE

5. Spáchal(a) byste pojistný podvod, kdybyste měl(a) jistotu, že nebudete dopaden(a)?

	ANO		SPÍŠE ANO		SPÍŠE NE		NE

6. Nahlásil(a) byste poj. podvod, pokud byste znal(a) osobu, která ho spáchala a neměl(a) ji v oblibě?

	ANO		SPÍŠE ANO		SPÍŠE NE		NE

7. Nahlásil(a) byste pojistný podvod, pokud byste znal(a) osobu, která ho spáchala a měl(a) ji v oblibě?

	ANO		SPÍŠE ANO		SPÍŠE NE		NE

8. Nahlásil(a) byste pojistný podvod, pokud by Vám byla poskytnuta finanční odměna?

	ANO		SPÍŠE ANO		SPÍŠE NE		NE

9. V případě, že by se Vám stala pojistná událost, nahlásil(a) byste pojišťovně vyšší částku, než která by odpovídala skutečné škodě?

	ANO		SPÍŠE ANO		SPÍŠE NE		NE

10. Nahlásil(a) byste smyšlenou pojistnou událost, aby se Vám vrátily náklady spojené s placením pojistného?

☐	ANO	☐	SPÍŠE ANO	☐	SPÍŠE NE	☐	NE

11. Uvedl(a) byste při sjednávání pojistné smlouvy nepravdivé údaje, nebo byste podstatné údaje zamlčel(a), aby se Vám snížilo placení pojistného, nebo aby Vás pojišťovna pojistila?

☐	ANO	☐	SPÍŠE ANO	☐	SPÍŠE NE	☐	NE

12. Provedl(a) jste někdy pojistný podvod?

☐	ANO	☐	NE	☐	NEJSEM SI TOHO VĚDOM(A)

13. Pokud jste někdy spáchal pojistný podvod, v jaké pojistném odvětví to bylo?
(můžete označit více odpovědí)

☐	Pojištění motorových vozidel (povinné ručení, havarijní pojištění)
☐	Pojištění domácnosti a budov občanů
☐	Životní pojištění
☐	Úrazové a nemocenské pojištění
☐	Pojištění podnikatelů
☐	Cestovní pojištění
☐	Jiný druh pojištění

14. Jakou nejvyšší trestní sazbu za trestný čin pojistného podvodu můžete dostat v roce 2010?

☐	6 let	☐	8let	☐	10let	☐	12let

15. Do které věkové skupiny se řadíte?

☐	Méně než 26 let	☐	26 – 45 let	☐	46 – 60 let	☐	61 a více let

16. Jaké je Vaše pohlaví?

☐	MUŽ	☐	ŽENA

17. Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

☐	Základní	☐	Vyučen	☐	Středoškolské s maturitou	☐	Vysokoškolské

18. Do jaké skupiny se řadíte?

☐	Student	☐	Pracovník v oboru pojišťovnictví	☐	Pracovník Policie ČR	☐	Jiné

Příloha H – Celkový pohled obyvatelstva³⁰

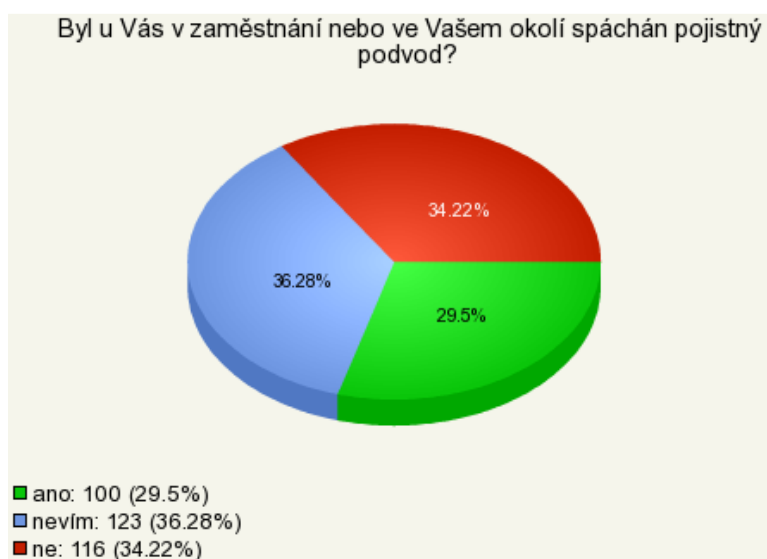
1. otázka

Trestný čin	Průměr	Rozptyl	Směr. odchylka
Pojistný podvod	2,46	1,627	1,276
Krádež	2,73	2,179	1,476
Zpronevěra	2,912	1,353	1,163
Legalizace výnosů z TČt	3,645	1,695	1,302
Padělání a pozměnění peněz	3,252	2,294	1,515

2. otázka

Trestný čin	Průměr	Rozptyl	Směr. odchylka
Podvod	2,296	1,827	1,352
Pojistný podvod	2,598	0,768	0,876
Úvěrový podvod	2,601	0,838	0,915
Dotační podvod	2,504	1,505	1,227

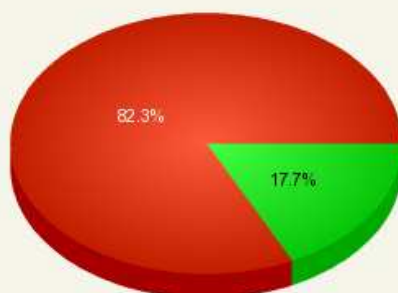
3. otázka

³⁰ zpracováno na základě vyhodnocení vlastního dotazníku

4. otázka

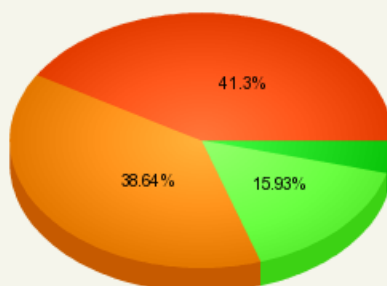
Napadla Vás někdy myšlenka, že byste spáchal(a) pojistný podvod?

■ ano: 60 (17.7%)
■ ne: 279 (82.3%)

5. otázka

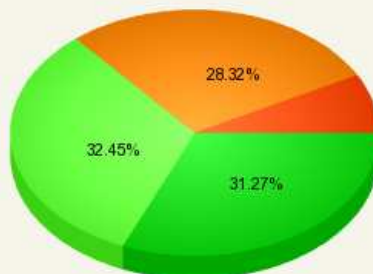
Spáchal(a) byste pojistný podvod, kdybyste měl(a) jistotu, že nebudete dopaden(a)?

■ ANO: 14 (4.13%)
■ SPÍŠE ANO: 54 (15.93%)
■ SPÍŠE NE: 131 (38.64%)
■ NE: 140 (41.3%)

6. otázka

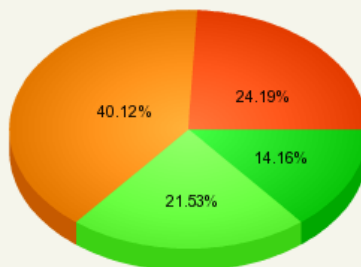
Nahlásil(a) byste poj. podvod, pokud byste znal(a) osobu, která ho spáchala a neměl(a) ji v oblibě?

■ ANO: 106 (31.27%)
■ SPÍŠE ANO: 110 (32.45%)
■ SPÍŠE NE: 96 (28.32%)
■ NE: 27 (7.96%)

7. otázka

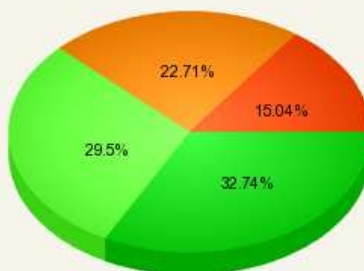
Nahlásil(a) byste pojistný podvod, pokud byste znal(a) osobu, která ho spáchala a měl(a) ji v oblibě?

■ ANO: 48 (14.16%)
■ SPÍŠE ANO: 73 (21.53%)
■ SPÍŠE NE: 136 (40.12%)
■ NE: 82 (24.19%)

8. otázka

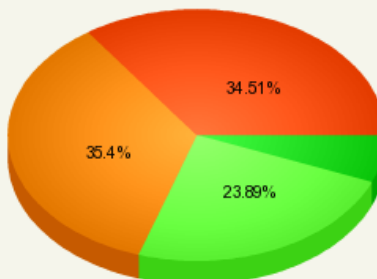
Nahlásil(a) byste pojistný podvod, pokud by Vám byla poskytnuta finanční odměna?

■ ANO: 111 (32.74%)
■ SPÍŠE ANO: 100 (29.5%)
■ SPÍŠE NE: 77 (22.71%)
■ NE: 51 (15.04%)

9. otázka

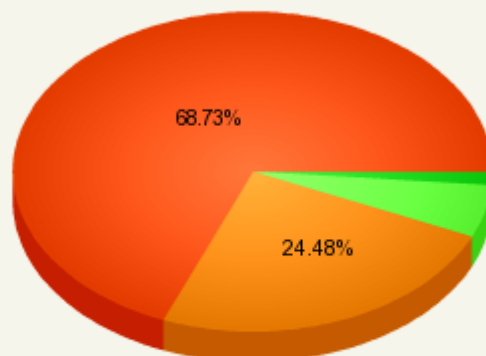
V případě, že by se Vám stala pojistná událost, nahlásil(a) byste pojišťovně vyšší částku, než která by odpovídala skutečné škodě?

■ ANO: 21 (6.19%)
■ SPÍŠE ANO: 81 (23.89%)
■ SPÍŠE NE: 120 (35.4%)
■ NE: 117 (34.51%)

10. otázka

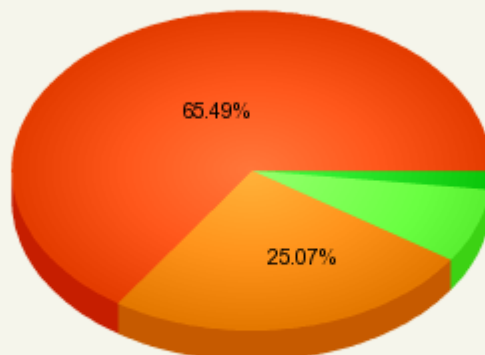
Nahlásil(a) byste smyšlenou pojistnou událost, aby se Vám vrátily náklady spojené s placením pojistného?

■ ANO: 5 (1.47%)
■ SPÍŠE ANO: 18 (5.31%)
■ SPÍŠE NE: 83 (24.48%)
■ NE: 233 (68.73%)

11. otázka

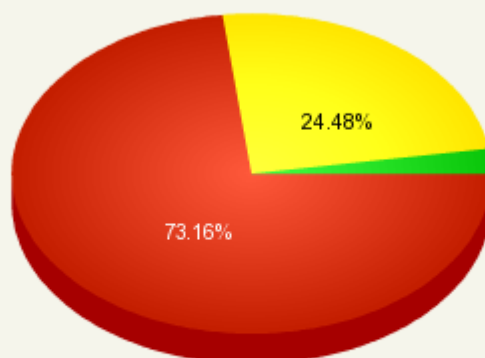
Uvedl(a) byste při sjednávání pojistné smlouvy nepravdivé údaje, nebo byste podstatné údaje zamlčel(a), aby se Vám snížilo placení pojistného, nebo aby Vás pojišťovna pojistila?

■ ANO: 7 (2.06%)
■ SPÍŠE ANO: 25 (7.37%)
■ SPÍŠE NE: 85 (25.07%)
■ NE: 222 (65.49%)

12. otázka

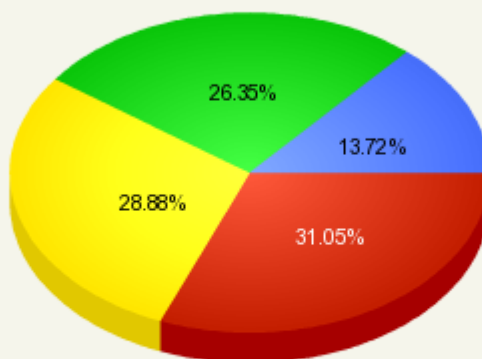
Provedl(a) jste někdy pojistný podvod?

■ NE: 248 (73.16%)
■ NEJSEM SI TOHO VĚDOM(A): 83 (24.48%)
■ ANO: 8 (2.36%)

14. otázka

Jakou nejvyšší trestní sazbu za trestný čin pojistného podvodu můžete dostat v roce 2010?

■ 10 let: 86 (31.05%)
■ 8 let: 80 (28.88%)
■ 6 let: 73 (26.35%)
■ 12 let: 38 (13.72%)